

THE
WORKS
OF
SIR WILLIAM JONES.

WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

1807.

**Printed by T. DAVISON,
Whitehall.**

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON,
SEU MISCELLANEORUM LIBER. .

	PAGE
PROCEMIUM - - - - -	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos - - - - -	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis - - -	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico - - -	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico - - -	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis - - -	98
CAPUT VI.—De Translatione - - -	118
CAPUT VII.—De Comparatione - - -	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris - - -	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere - - -	189
CAPUT XI.—De Venustate - - -	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ - - -	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri - - -	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali - - -	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ - - -	275

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione - - -	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione - -	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus - -	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Tur- carum Poetis - - - -	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione - -	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis -	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus -	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM
LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;
SUBJICITUR
L I M O N,
SEU
MISCELLANEORUM LIBER.

FLORENTISSIMÆ
ACADEMIÆ OXONIENSI,
LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,
ALMÆ MATRI SUÆ,

QUÆ

TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,
QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,

HOS

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN

ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

PROŒMIUM.

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potiùs rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiæ meæ largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puero deditus fueram, subito deferere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adjutor, qui me, qualiscunque eram, aut si quis essem omninò, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem poliores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermiserim, aptior erit exponendi locus, siquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuosum sanè interitum justo prosequar dolore. Fuit enim vir, si quisquam alius, memorabilis, ingeniosus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magistro cognoverim; hilaritatem denique ac suavitatem eam, ut incertum omnino sit, amicisne suis an discipulis esset jucundior: in literis egregiè versatus est cùm Græcis tum Latinis, ac tametsi, velut alter Socrates, perpauca ipse scripserat, nemo tamen illo perspicacior fuit et scientior in scriptorum omnium seu vitiis castigandis, seu comprobandis virtutibus; quòd si eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac senatum eduxisset, neque in ludo solùm et gymnasio docendi munus suscepisset, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille fascesque submitteret; nam singulæ virtutes, quæ per se ipsæ oratorem commendant, in eo, si non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, sermo politus, oratio volubilis, lepos festivas, memoria singularis; oculi denique, vultus, actio, non histrionis, sed alterius pœnæ Demosthenis; ad summam, quemadmodum

ferè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensius causâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studiorum conjunctione privamur, et adiutorem amisimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solum nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortasse etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum censorem! etenim licet ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causâ scripta sunt, quàm reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset cariturum, cultius saltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiosè tractaretur, tot poenè requireret *annos*, quot in eo et inveniando et disponendo *mensēs* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfacturum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cujuscumque exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem; quo vitio me semper vacare non audeam dicere: sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantùm ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poeticiâ judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et postea sum magis cariturus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentius aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quàm illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

siquis in sermonibus Asiaticis eruditus errores fortè nostros detexerit, nosque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amicissimum putabimus, et, siquando alteram paraverimus commentariorum nostrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus necesse est, versûs Asiaticos, qui in hoc libro solutâ oratione redduntur, non eo animo conversos esse, ut in sermonibus Arabum ac Persarum tyrones erudirent: itaque si quis, in his literis nondum imbutus, speraverit à meis versionibus, locorum, qui citantur, οὐκ ἔστιν ordinemque grammaticum perspicere, næ ille se turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, sed criticus, non interpres, sed poeta, esse volui; non quasi in ludo pueros instituere, sed cum viris undequaque doctis de poesi in genere, ac speciatim de Asiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo observarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illustrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, si possem, simplicius, breviter simpliciterque redderem; parùm sollicitus, si nomen nomini responderet, aut si justa voculæ cujusvis *Persicæ* et *Arabicæ* significatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad summam, res et sententias, non verba, interpretari sum conatus; quòd si vel

in sententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum suffragiis faciliè carere potero.

Aliud est porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longiùs petatum videbitur: illud volo dicere; si hujusmodi opus de integro scribere instituissem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diversorum sermonum uno in libro concursionem; quæ mirum est, quantum absit ab elegantia, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, scriptorum elegantissimo, repudiata est; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philosophos proprio sermone loquentes citare: sic variæ, quæ in commentariis nostris inferuntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre existimentur, inæqualem nimis et quasi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non solum ut minùs solutè ac volubiliter legatur, sed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius nescio quid et incultius in libro suspicentur delitescere. Hortor itaque scriptores nostros, ut lectorum usui ac voluptati impensius, quàm solent, consulant; ut veteres illos dicendi magistros imitentur, qui artem ostendere maluerunt, quàm seipsos ostentare; ut denique simpliciter purèque scribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulo præsertim, qui non alios ducere, sed ipse ducem sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenuēs Gallorum libellos lectitare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latinè sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me sermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræâ quædam nostra atque Arabica subjungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani, Ruffi, Germani, Poloni, Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canesce-
mus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles didicerimus, cùm una solummodò nobis suffec-
tura sit, modò Latinè scribendi consuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *rei-publicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis perman-
serit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si nihil præter utilitatem spectemus, non est om-
ninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scri-
bere, cùm in subfelliis nostris ac fori cancellis ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes, si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed cùm nihil sit ad memoriam confirmandam ap-
tius, aut ad linguas condiscendas magis con-
ferat, quàm stylum exercere, nescio cur versûs aut orationes, utcunque eæ sint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vete-
mur: epistolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, persæpè nobis usu ve-
nit, quas fatius est elegantes esse atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, nescio; ego multa me Latinè scripsisse confi-
teor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, siqua mihi sit in linguis edif-
cendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam esse et promotam. Quæ cùm ita sint, mirari fatis nequeo, quare vir eruditus, *Ernestus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

tiis versatus, *Alembertus*, tantòperè laborare videantur, nequis posthac Græcè et Latine poemata aut politioris doctrinæ libros contextat. Quo tandem sermone uti debet is, qui poetico se ingenio inflammari sentiat? Num Gallico? at sermo ipse à pœsi est alienissimus. Num Anglico? at in unâ tantùm insulâ legetur, et uno fortasse seculo. Nec verò cuivis persuadere velim, ut peregrinis sermonibus usque eò studeat, donec linguæ obliviscatur suæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici suo jure sibi vindicant, adeò tenui atque umbratili studio impendat; sed interdum, varietatis aut honestæ relaxationis causâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere si quis rectè possit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inscribitur *de recentiorum scriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen ip̄ eo quidquam probatum inveni, nisi id, de quo nemo sanus disputaverit, *recentiores scilicet, cùm Latine scribant, non tam purè ac perfectè scribere, ac si M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ floruisſent, nec veterum nos linguarum elegantias æque perspicere ac si Romani essemus*; præclarum sanè ἀξίωμα sed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini suavitatem non sentimus, ut Romani; sed ita tamen sentimus, ut delectemur: cur ideò, cùm tantæ sint in vitâ molestiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem asserit vir ingeniosissimus, se dubitare, an quisquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit, sentire possit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit, in Britannîâ nimirum, qui non tantam sentiat inter Æneidis et Pharsaliæ versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ cansionem, ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum: sed non mirabar ampliùs, cùm viderem ab eodem scriptore *Ruæi* nescio cujus hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis, nostram: illud autem oramus; ut, quoniam ipse *Alembertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se, omninò sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc nostrum sit placiturum, solliciti parùm sumus; dummodo civibus nostris, et nobilissimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et cœpti sunt et perfecti, labores nostri arriserint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda sint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi sumus in posterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere : dolet autem ? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo meliùs et efficaciùs oppressos levare, miseris opitulari, tyrannidem avertere poterimus ? Si enim quærat, Ecquis hominum sit *maximus* ? Ille, inquam, qui *optimus* : si rursum interroget, Quis optimus hominum sit ? respondeam, Is, qui de humano genere sit optimè meritis. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per molliores animi lusûs, de hominibus tam bene mereri possimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat : equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor ; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro ; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excursu spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere ; ubi non inertiâ, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui potero, et studia hæc diù intermissa recolere, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulteriùs prosequi non finit.

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensius esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, & quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrà Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare iudicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditoriis, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Præterea, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ
 “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò
 “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non
 “ in tramitibus quædam objecta, quæ euntem
 “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poësin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatus exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodò se facilè insinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimum laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

fi cùm *Arabum* ac *Persarum* carminibus comparatur elatissima Europæorum poesis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

*Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At si contuleris eam lacernæ,
Conspectu melioris obruatur*.*

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantiae sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Persarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacra Poesi, Prælect. vi. and vii.

efin incultam esse autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, satisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stefichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sue* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *sui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poësis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin ii poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas rarò nubibus obscuratur; ubi summâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestirier* *.

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poë-
feos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium
derivari: maximam autem *Perfidis* partem, to-
tamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus pri-
mùm *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac
deliciarum omnium abundantissimas, esse sci-
mus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum
earum plena est, ex quibus formidinis ac terro-
ris depromantur imagines, quæque adeò ad *ela-
tionem* dicendi sint longè omnium aptissimæ:
sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus,
heroes inducuntur incedentes

——— *Viâ altâ atque arduâ
Per speluncas saxi fructas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa caligo.*

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob
hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque*
imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abun-
dare arbitror, ideòque poeticam, quæ his ima-
ginibus potissimùm constat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes
Asiaticas transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul. Quæst.* lib. i.

ad nos pervenit cognitio : sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinenfium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poeti antè dicere, quàm ad Arabum fylvas, & uberimos Persarum hortos, accesserimus.

In *Sinenfium* linguâ, quæ, si magno scriptorum gregi * fides habenda sit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Shi king* vocatur : trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus ; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, *Sinenfium* ; cujus † opera gravissima *Oxonii* asservantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcunque redditum, libet subungere : verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet

Argenteus rivi latex ;

Virides ut apra stridulo modulamine

Arundines interstrepant !

Sic, sic amœno cincte virtutum choro,

Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

*Ode Sinica
Antiquissima.*

Vol. III. pa. 6.

<i>reverendus!</i>	<i>ceu.</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
嘏	如	有	瞻
<i>est</i>	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
今	所	斐	彼
<i>decorus</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aque</i>
有	如	君	淇
<i>virtutibus</i>	<i>qui polio</i>	<i>Princip.</i>	<i>riverum</i>
斐	瑟	<i>noster:</i>	澳
<i>Principes:</i>	<i>gemina;</i>	子	<i>virides</i>
君	<i>clatus!</i>	<i>ceu</i>	北
<i>in finem</i>	<i>Saxar!</i>	如	<i>arundines</i>
終	個	<i>qui soxat,</i>	竹
<i>non egus!</i>	<i>celebris!</i>	切	<i>juvunde</i>
不	赫	<i>ceu</i>	猗
<i>Possumus</i>	<i>O quam</i>	如	<i>luxurrant!</i>
<i>obliviſci.</i>	今	<i>qui limat</i>	猗
諠		<i>ebur,</i>	<i>(sic)</i>

(Citatur in Confucii libro qui dicitur Tâ Hôo.

大猷

() *Ode Sinica*
Antiquissima !

Fol. II. pa. 7.

<i>verendus</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Fide</i>
嘏	如	有	瞻
	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	厥	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>agrar</i>
有	如	君	淇
	<i>gemmas</i>	<i>Princeps</i>	<i>virum</i>
斐	瑟	<i>noster</i>	澳
<i>virtutibus</i>	<i>clatus</i>	子	<i>virides</i>
君	今	<i>ceu</i>	比
<i>Princeps</i>	<i>Sagar</i>	如	<i>arundinis</i>
子	個	<i>qui serat</i>	竹
<i>in finem</i>	<i>celebris</i>	切	<i>juvante</i>
終	兮	<i>ceu</i>	猗
<i>non egas</i>	赫	如	<i>lucuriant !</i>
不	兮	居	猗
<i>Poss unus</i>	兮	<i>qui timat</i>	
可		<i>ebur</i>	
諠			<i>sic</i>

Citatur in Confucii libro qui dicitur: Tā Hw.

大
吟

Ut maximo labore, & arte maximâ
 Effingit artifex ebur,
 Sic ad benignitatem amica civium
 Blandè figuras pectora.
 Ut delicata gemmulam expolit manus
 Fulgore lucentem aureo,
 Sic civitatem mitium gaudes tuam
 Ornare morum lumine.
 O quàm verenda micat in oculis lenitas!
 Minantur & rident simul;
 O quanta pulchro dignitas vultu patet,
 Et quantus incessu decor!
 Scilicet amœno, cinctæ virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.
 Annon per omne, Veris instar, seculum
 Memoria florescet tui * ?

Egregium hoc est vetustatis monumentum;
 floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico lauda-
 tur, circiter octingentos ante Christum annos:
 docet porrò, similitudinibus à sculptore eboris,
 & gemmarum politore ductis, quàm remoto
 seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes
 coluerit.

Nec pauciora in fermone *Indico* scripta sunt
 poemata †; sed Indi recentiores, post Mogolo-
 rum *دورانیان* à Timuri nepotibus instauratam,
 Persicè omninò scribunt, ideoque sunt *Persis*
 subjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti Scient. Sin.* pag. 10.

† Vid. *Catal. MSS. in Bibl. Reg. Paris.* in quâ etiam Carminum
 Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verbis quibusdam (licet subinsulis) intelligere possumus, quos contexit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cum dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cælum effert, & verbis hisce tumidis ac ridiculis alloquitur:

*Utcunque celeris terga sonipedis premas,
Agitata subitò terra contremiscere;
Ocloque elephantès, vasta mundi columina,
Sub impetu ascendenti incurvescere.*

Astabat tum fortè, cum hæc recitarentur, *Bernierus* medicus*, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, insulsam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “ Cave igitur sæpiùs
“ equum conscendas, princeps, ne miseri populi tam crebris terræ motibus pessimè multentur.” Tum ille comiter, “ Ob hanc rem,
“ inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poësis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

* Vid. *Bernieri de Statu Imperii Mogolici* Librum.

† Lecticâ) Indostanicè پالکة vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Asiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non desidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à poesi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excelsum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspicî potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendiisse:

بزم مردان عرصهٔ رزمست و عشرت داد و کیر
باده خون دشمن و جام دما دم تیغ و تیر

hoc est ad verbum, *Locus campotationis fortium virorum est belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladiis ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porrò scriptor gravissimus, Ibn Arab-shah, “ Incolas *Corasmiae* & *Sogdianæ* pariter
 “ esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ-
 “ stantiores; adeò ut in urbe eorum præcipuâ,
 “ pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus
 “ & cantioni finitimis vagiant*.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musica* libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* sermone, non inveniunt; & ab Herbeloto laudatur *Syrus* nescio quis, qui *Homeri* poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpauca tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. كسح

واهل خوارزم كاهل سمرقند في اللطافة
 وانصل من اهل سمرقند في الحشمة والظرافة
 يتعانون المشاعرة والادب ولهم في فنون
 الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
 معرفة الموسيقى والانغام ويشترك في ذلك
 الخاض منهم والعام ومها هو مشهور عنهم ان
 الطفل في المهد منهم اذا بكى او قال آه فان
 ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox ex *Persica*, *Musica* propria. Vid. etiam Herbel. Bibl. Orient. pag. 1001.

extant carmina ; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asiâ* commorantium, libros combusserint, sacerdotes, plùs æquo superstitioni, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopibus* arbitror contigisse ; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex *Asiâ* sine dubio oriunda.

Cæterùm in *Æthiopum* sermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, sive, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans ; &, tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam ἔνθους, ac vis ingenii illucescit ; præterea carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio *Asiatica* collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latine* adumbratos, apponam ; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt :

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet: *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano necessari per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
 Nec fonantibus agri
 Molles rigantur imbribus.
 Tu, qui pratula floribus
 Suave olentibus ornas,
 Qui lucida regis sydera,
 Flores fac roseos tui
 Colligamus amoris,
 Fructûsque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apis
 Dulcè murmurat hortos,
 Jucunda delibans thyma,
 Da, suavi mihi carmine, ut
 Diligentior illâ
 Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiari-
 ter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium
 non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obi-
 tum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit
 è vitâ ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon.

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
 Quod Indicus bombyx vomit ;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
 Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in Asiaticis insulis, alii in ipsâ Asiâ, *Minori* scilicet, nati sint, & qui Arabum ac Persarum poetis videantur esse per-similes, non metris solum & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Persicè scripserunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poësin cum Græcâ identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantùm Asiaticæ gentes poeticam coluerint; quantùm verò aliis gentibus Arabes ac Persæ præstent, in iis, quæ deinceps sequuntur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi Persas nimis servili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, Arabes ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similium in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum subito com-*

ponendorum significant *. Exempla sunt innumera: unum solummodò atque alterum subjiciam.

Primum in libri *Šbekerdān* capite decimo-quarto narratur. Ipsi auctoris verba apponam: “ Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem
 “ *Arrasbīd* salutatum; apud quem calathus erat
 “ rosarum plenus, & puella formosa, erudita,
 “ poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi;
 “ dixit autem, *Fac audiam*, O *Mofadhal*, *bre-*
 “ *vem quandam rosæ similitudinem*. Recitavi
 “ igitur ex tempore, *Similis est puellæ genæ,*
 “ *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, ru-*
 “ *bore suffundi incipit*.

“ Tum interpellavit puella, eodem metri genere,
 “ nere,

“ *Similis est potiùs genæ meæ, cùm me provocet*
 “ *Arrasbīdi manus ad dulces amoris lusus* †.”

&c. بدیهاً & ارتحالا & اقتراحاً *

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين
 يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة ادبية
 شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل
 في هذا الورد شيئاً يشبهه فقلت
 كانه خدّ المحبوب يقبله
 فم الحبيب وقد ابدا به خجلاً

Bellissimi videbuntur hi versûs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparisonem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophronides, cujus versiculos (etfi Græcas sententias Latinis immiscere admodum displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Ουτε παιδος ἀρρενῆς,
 Ουτε παρθενῶν τῶν χρυσοφόρων,
 Ουτε γυναικῶν λαθυκολπῶν,
 Καλὸν τὸ προσωπὸν,
 Ἄλλα κοσμίον πεφυκεῖ,
 Ἡ γὰρ αἰδῶς ἀνθος ἐπισπείρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “Formo-

فَقَالَتِ الْجَارِيَةُ
 كَانَهُ لَوْنُ خَدِّي حِينَ يَدْفَعُنِي
 كَفَ الرَّشِيدِ لِأَمْرٍ يُوجِبُ الْغَسْلَ
 فَقَالَ الرَّشِيدُ قُمْ يَا مَغْضَلُ أَخْرَجِ فَا نْ هَذِهِ
 الْمُبَاحَثَةُ قَدْ هَبِجْتَنَا فَقُمْتُ خَرَجْتُ وَارْخَيْتِ
 السُّتُورَ دُونِي

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohdk*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ iam ac doctam adolescentulam quidam è po-
 “ etis illustrioribus diligebat. Puella vicissim
 “ eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unà
 “ adestet amicus, lætaretur. Die quodam in
 “ febrim incidit puella, &, jam propè sopitâ
 “ ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
 “ cus, qui antea cubiculum non reliquerat, la-
 “ vatum ibat. Illa expergefacta, ubi esset ami-
 “ cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-
 “ neo esse: ea verò chartulam afferri iussit, &
 “ hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam
 “ misit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
 فضحتك عندي محنة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوي
 انا في الجحام وانت في الحمام

“ *Ah, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tunc iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mihi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte versor, tu in balneo te oblectas.*” Ubi
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himâm* mortem
 significat, *hammâm* verò, balneum.

“ Poeta versûs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام قصدي تنعبي
فكيف ونار الوجد بين جوانحي
ولكنني لم يكفني فيض ادمعبي
دخلت لابكي من جميع جوارحي

“ *Non idè intrabam balneum, ut me oblectarem :*
“ *quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore*
“ *meo ardet : sed non mihi satisfacit lachrymarum*
“ *effusio ; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-*
“ *bro flere possem.*”

Veniamus ad Perfas. Ii verò quàm studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimârint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perfide floruerunt, ad quorum opera percurrenda hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimâ usi translatione, pro *versus facere* dicunt *margaritas nectere* ; quemadmodùm in illo Ferduſii versiculo

که بر نوک الماس در سفته ام
در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas nexi ; in scientiæ mare penitus me immerſi.

Turcæ, ut suprà dictum, Perfas sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius : Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi sunt prætereà versûs Turcici, qui, è Persicis non redditi, videntur esse valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur justitia, liberalitas, fortitudo :

کیمسه ایامنده اتمز یای دن غیری فغان
کیمسه دوراننده گچ چکمز انگ الا کمان
یوق زماننده یتیم انگ مگر در عدن
یوقدر ایامنده خونین دل مگر مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ flret, &c.*

Alcæus, Τει μεν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῷ μεγας
Χειμῶν, πεπαγασιν δ' ὕδατων ῥοαί.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri faucius, &c.*
Alc. apud Heracl. Pont.

Το μεν γὰρ ἐνθεν κύμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis passim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Pastor cum traheret, &c.* “ Hæc inquit
“ Porphyryion, à Bacchylidis Cassandrâ sumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnulco me similis, &c.*

ANACREON.

Ατε νεῖρον νεοθηλή
Γαλαθρον θ', ος ἐν υλή
Κεροεσσης ἀπολειφθεις
Ἀπο μητρος ἐπιοθή.

Illo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat.*

Nec solùm poetica esse videmus Asiaticorum ingenia, verùm etiam linguæ eorum sunt ad possein accommodatissimæ; dissimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata est sanè, sed non sine aliquâ elegantia & pulchritudine. Ad lusus igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque verissimè, “ Ex populorum sermonibus mores eorum atque ingenia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Homaiún Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valdè reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum sermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “ Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè exigunt; at res & negotia simpliciora verba postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffuant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; rarò effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidius exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo fit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قهراً ومالت غصن بان
وفاحت عنبراً ورنّت غزالاً

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, hinnulcique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Persæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν εσθρων, αμπνειον δ' υακιθον,
 Και λαλων μελιλωτινον, και ροδα προσεσχηως,
 Ω φιλων μεν αμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest ; si dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
 Non clarius lunæ jubar,
 Non dulcis aura balsami fragrantior,
 Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata !

Sed de poetâ Asiaticâ *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus ; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poetâ, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA :

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur : & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream ; quod illos fecisse video, qui idem argumentum antea tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint : “ *Aruda* secunda *Hadhd-bata* est ; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

بِمَا دَلَّكَ عَلَى السُّرُورِ مِنْ حِلَالِكِ

وَالْحَلَقِ عَقْدُ مُنْعَدٍ

عَرَضُ لَوْ لَسِيْرَ وَتَارُ حَكِي عَرَضُ

تَاللَّوْ وَالطَّيْبُ مُحَمَّدٌ

خَالِجُ حَكِي النَّسِيْبِ رَافِدٌ وَخَلْفُ أَرَا الْبَدَرِ

بَلْ هُوَ زَيْدٌ

صَرَفَكُنِي فِي مَدِيحِ صَفَانِي فَأَنْشِي الْأَكْمَا

فِيهِ وَنُشِدُ

عَنَابِلُهُ كَالرَّهْلِ وَالْقَطْرِ كَثْرَةً وَمَلِكُ الشَّرِّ

وَالْقَطْرِ لَا تَعْدُ

“ *Hadbdhata*, secunda *Hadbdhata Damrata*.
 “ Quaternario *Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ quatuor, *Raflata*, *Dhailata* Nuda, & Kata-
 “ ta * ?” Profectò hæc legenti cuivis tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Flau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 mum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotâ* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, sin minus, brevis;
 ut كَاد *kād*, ب *bē*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatæ sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσεας ὑποσαντες εὐ-
 τειχει περιδυειν θαλαμῶ
 Κιονας, ὡς οτε θαγρον μεγαρον
 Παῖόμεν—& quæ sequuntur.

* Vid. Clerici *Prosid. Arab.* pag. 73.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصرع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est sanè injucunda, à communi Arabum نومادون seu campestrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes sunt vel dissyllabi,

Pyrrichius	فَعْ fāʿ.
Iambus	فَعْلٌ fāʿl.
Trochæus	فَعْلٌ fālā.
Spondæus	فَعْلَنْ fālān.

vel trissyllabi,

Anapæstus	فَعْلَنْ fāʿlōn.
Bacchius	فَعُولَنْ fāʿulōn.
Amphimacer	فَاعِلَنْ fāʿilōn.
Amphibrachys	فَعُولٌ fāʿulō.
Antibacchius	مَفْعُولٌ māʿfūlō.
Moloffus	مَفْعُولَنْ māʿfūlōn.

Pedes *compositi*, seu potiùs *numeri*, sunt

Pæon secundus	مُغَاعِلٌ	möfäilö.
Pæon tertius	فَعَلَاتٌ	fäilätö.
Pæon quartus	فَعَلَّتُنْ	fäilätön.
Epitritus primus	مُغَاعِيلُونٌ	möfäilön.
Epitritus secundus	فَاعِلَاتُنْ	fäilätön.
Epitritus tertius	مُسْتَعْعِلُنْ	möstäfilön.
Epitritus quartus	مُغْعُولَاتٌ	mäfulätö.
Diiambus	مُغَاعِلُنْ	mäfäilön.
Dichoreus	فَاعِلَاتٌ	fäilätö.
Antispæstus	مُغَاعِيلٌ	mäfäilö.
Choriambus	مُغْتَعِلُنْ	möstäilön.
Ionicus à majori	مُسْتَعْعِلٌ	möstäfilö.
Ionicus à minori	فَعَلَاتُنْ	fäälätön.

Habent prætereà duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; sed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مُعَاعَلَتْنِ möfāälātōn.

Dochimus secundus مُتَعَاعَلْنِ mötäfāilōn.

qui dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè dispare.

Nunc de carminum generibus five البحور di-
cendum est: ea sunt sedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extensum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secund.

الهمزج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرملي *Breve*, Trochaicum.

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum.

المقتضب *Concissum*, Choriambicum.

المجثث *Amputatum*, Ionicum.

المتقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.

المتدارك *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo epitrito quater repetito; sed in quartâ & octavâ sede recipere potest diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur

Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur,

Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Legenda, | puer, rosa est : | Aprilis | adest,
adest !

Legenda, | puer, rosa est : | Corinna | rosas
poscit.

interdum in primâ sede spondæum recipit, in secundâ & sextâ antispastum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas ;

Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ fede trochæus invenitur, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.

Amator | puellarum | miser fæ | pè desperat.

Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحيّ احوي ينفض المرد شادن مظاهر
سهي لؤلؤ وزبرجد

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila margaritarum & smaragdorū.”

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘
Waf'lbai | iabwayan | fodbu'lmerd | ashadinon.

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘
Modbaher | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitrito & amphimacro, sequente epitrito, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacentes

Dulce carmen | barbitō | succinamus.

in tertiâ & sextâ fede pro epitrito amphimacrum admittit,

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
 Dulce carmen | barbito | fuccinis.

& interdum in sextâ spondæum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘
 ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
 Dulce plectro | fuccinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘
 ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | virides
 Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitùs mutatur versus, & in
 primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à
 minori recipit, in secundo & quinto anapæstum,
 ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘
 ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘

Miserorum est | nec ama | re puellas,
 Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘
 ˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,
 Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ sede anapæstum recipit,
 ut

---v- | -v- | ---v- | vv-

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
& in octavâ spondæum,

---v- | -v- | ---v- | vv-

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
amphimacros, ut

---v- | -v- | ---v-

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | est mutuo.
qui etiam in tertiâ & sextâ sede moloffum ad-
mittit,

---v- | -v- | ---v-

Vobis cano, | virgines | formosæ,
Jucundius | nil amore | est puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
bet, pro amphimacro anapæstum, ut

v--- | vv- | vv- | vv-

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
ait?

“Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

--- | --- | --- | ---

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | sit mihi ami | ca, Chloë!
vel pro choriambō pæona quartum admittit, ut

--- | --- | --- | ---

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porro versus trimeter in ultimâ sede recipit interdum diiambum, ut

--- | --- | ---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,

Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

--- | --- | ---

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re est tenero..

aut quartum pæona,

--- | --- | ---

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

---|---|---

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

“ Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit :

“ Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

---|---|---

Tenámo án | níwaci | nonníjmifa | hiraton

---|---|---

Watástahei | lo wafib | golléili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus :

إذا نسيم الصبا يدب في الشجر
الم يجب نشق المشهوم والثمر *
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر *
فيا غزالي إذا تنول لي القدح
يا شاب ربحك شبّ نشوة السكر *

id est ad verbum,

*Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepat,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cœrulei rivuli ex hortulis ludentes saliunt,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cùm poculum mihi
affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observe in ultimo versu lusum verborum شاب
& شب quorum posterius cùm *adolescere*, tum
etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priore dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,

Amore facis | tepere meum, | Corinna, finum.

&

~~~~~|~~~~~

Venusta puel | la, tarda venis ;

Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Venusta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

& in primo vel choriambum, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel molossus, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel amphibrachyn, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ fede epitritum primum recipiunt, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Puella venust | a, tarda venis,
Parata lyra est, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in singulis locis, excepto tertio & ultimo, (ubi sæpius est bacchius) primum epitritum admittit, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Amatores | puellarum | misellos

Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potiùs ad sextam speciem pertineant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta Persicus, in illo carmine,

خوشا شیراز و وضع بی مثالش
خداوندا نکهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! & situm ejus
eximium!*

O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

qui versûs sunt iambici puri trimetri catalectici;
velut illi Horatiani,

Trabuntque ficas machinæ carinas:

Nec prata canis albicant pruinis.

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifâron

Cáinnamâ | rosúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispaistici trimetri catalectici, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Chloë pulchra, | venis tarda ; | parantur
 Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.
 Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola carmen,

اعن وخذ القلاص كشتت حالا
 ومن عند الظلام طلبت مالا

An è celeri camelorum gressu robur eorum cognoscis ?

An è tenebris divitias petis ?

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Aán wakhd'il | kiláficashaf | tahála

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta species ex dochimis secundis constat:
 sunt autem versûs vel senarii, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.

qui in ultimâ fede ionicum minorem admittunt,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus nitens, | rosa fulgens.

vel spondæum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus, rosarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalectici sint dochimeï,

υ υ υ υ | υ υ υ υ | υ υ -
υ υ υ υ | υ υ υ υ | υ υ -

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

υ υ υ υ | υ υ υ υ | -
υ υ υ υ | υ υ υ υ | -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ sede habent, ut

υ υ υ υ | υ υ υ υ -
υ υ υ υ | υ υ υ υ -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | rosa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diambum, ut fiant versûs iambici trimetrî acatalectici; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porrò ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صم صداها وعفت

ارسها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | sámmasadá | háwaafát
Arsomohá | ínsoilát | lámtoǵibí.

*Manſio, cujus Echo ſurda eſt, & delentur
Veſtigia, ſi interrogetur, non reſpondet.*

Senarii denique verſûs in quartâ ſede tertium
epitritum, in ultimâ moloffum poſſunt admit-
tere, ut

˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ ˘

Tria grata ſunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epi-
tritum tertium & longam ſyllabam, ut

˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | -

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, roſæ | flos,

vel diiambum & longam, ut

˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | -

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, roſæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ | -

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, roſæ | flos,

vel etiam moloffum ſine longâ, ut

˘ ˘ ˘ ˘ ˘

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum,

Sexta species constat ex epitritis primis :
Versûs sunt plurimùm quaternarii, ut

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Vide ut doli | puellarum

Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispastum,

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Rosæ, vina, | lyra, unguenta,

Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ fede vel molossum,

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Nympharum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Virginum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos

Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Ly-
rici, ut Hafiz in isto carmine,

اكران ترك شيرازي بدست ارد دل مارا

بخال هندويش بخشم شهرقند و بخارارا

Si Turca Shirazia manu suâ cor meum accipe-

ret, nævo illius nigro darem urbes Bokharam

& Samarcandam (vel Maracandam, ut

Curtio placet).

Septima species est iambica: & constat ex
epitrito tertio sæpiùs continuato; sunt autem
versûs vel trimetri,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,

Somnos quod in | vitet leves | pastoribus.

qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,

Somnos quod in | vitet leves | puellis.

aut molossus,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastori.

Interdum verò singuli pedes in choriambos mutantur,

— — — — | — — — — | — — — —

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum fator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

sed ex folis choriambis constare debent, nam, si admiscetur dochimus, ad quintam speciem pertinent: nonnunquam in pæonas,

— — — — | — — — — | — — — —

Nitida te | rosa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi super | bia fiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri sint iambici trimetri,

— — — — | — — — — | — — — —

Phaselus il | le quem vide | tis, hospites,
Ait fuif | se navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يدب عن حربه بسيفه
ورمحه ونبله ويحني

Yadóbbó án | hareímihí | bescífhí

Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

---|---

O carminum | dulces notæ,

Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

---|---|---

Floresque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

---|---

Suavesque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quosdam poetas ver-
sus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

Ut prisca gens
Mortalium.

Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
tissimo carmine,

چون بلبُلان نزول کنیم اشیانِ گل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áshíani gúl.

Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
nario pes tertius est catalecticus, ut

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipsa gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam sextus,

~~~~|~~~~|~~

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii sunt vel acatalectici,

~~~~|~~~~|~~~|~~~~

Ver novum, ver | jam canorum est; cras
amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

~~~~|~~~~|~~~~|~~

Ver novum, ver | jam canorum ; | vere nu-
bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

~~~~|~~~|~~~~|~~

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-
bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ sede ionicum minorem
habent,

~~~~|~~~~|~~~~|~~~~

Alites can | tant amores ; | pulchra ridet |
rosa in horto.

Mutantur prætereà in fenariis singuli pedes in
ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

~~~~|~~~~|~~~~

Miserarum est | neque dulci | lavare

Mala vino, | neque amorì | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

---|---|---

Feriatu | est amor, pu | ellulæ,

Jussu | est in | ermi | ire, | nudu | ire.

Interdum secunda & quinta sedes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

---|---|---

Vere grato | modulantur | alites,

Perque sylvas | resonantes | dulcè cantant.

Est verò ubi pes tertius amphimacer fit, sextus
verò anapæstus,

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipsa gemma | pingit annum | nitidis.

Nona etiam species est iambica: constat ex
epitritis tertiis, sequente vel cretico,

---|---|---

Fontesque lym | phis obstre | punt | garrulis,

Somnos, quod in | vitet puel | lis leves.

vel, in ultimâ sede, spondeo,

---|---|---

Fontesque lym | phis obstre | punt | garrulis,

Somnos quod in | vitet mihi | dulces.

vel in tertiâ & sextâ, anapæsto,

---|---|---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.
vel moloffo, ut in verſu dimidiato,

---|---|---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | manantes.
Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

---|---|---

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens fitu.
vel choriambos,

---|---|---

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | ſylvulas.
vel pæonas quartos,

---|---|---

Nitida te | roſa monet, | ne, Chloë,
Nimia fit | tibi colo | ri fides.
Verſus pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ fede bacchium,

---|---|---

Phaſelus il | le quem, boni, | videtis.
vel in primâ, choriambum,

---|---|---

Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versûs etiam *Scanzontes* appellari possunt.

Decima species est ea quam Græci Ἀσυναρτητος appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ sunt diffociabiles,

--- | --- | ---

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbitò,

Per sylvulas, | per virgulta, | perque nemus.

ubi in ultimâ sede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco molossus habet,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,

Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.

aut pro tertiis, diiambos, pro quartis, antispastos, sequente choriambo,

--- | --- | ---

Phaselus il | le quem cerni | tis, hospites:

Phaselus il | le quem cerni | tis, pueri.

aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,

Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò & quinto, pæona tertium,

~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | - - ~ -

Nimia ne | tibi fit co | lori fides,

Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalectici,

هل بالديار انس

Estne in domicilio aliquis?

Hál biddiári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossus recipiunt,

- - - - | - - -

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est Ἀσυναρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id est, epitritos tertios inter secundos,

~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ -

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum:

Vere concor | dant alites, | vere nubunt.
recipit tamen in tertiâ & sextâ sede amphimacrum,

~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ -

Ver canorum | ver floridum est, | ver novum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in sextâ tantummodò, ut versus sit catalecticus,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum,

Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ sede diiambum, in reliquis ionicum minorem,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Miserorum est | neque impigro | pede terram

Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, & pro tertiis ionicos à majori,

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

It puer co | mes virgini | bus, paratque

Spicula insci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter se miscentur, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amarylli, | dulci lyrâ | modulare

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ.

ubi quintus pes pæon secundus est; &

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
Modulare, | dum sylvulæ | respondent.

Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
anapæstus,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Lufitantes, | breves legunt | violas.

vel in sexto tantùm,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum

Vere cantu | dulci nemus | resonat.

Versus quaternarii sunt vel acatalectici,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
amores | spirant leves.

vel catalectici, id est, in ultimâ sede bacchium
admittunt,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
ex antispasto, secunte secundo epitrilo,

— — — | — — — | — — — | — — —

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
jam canamus.

fed in primo loco admittitur vel creticus,

- - - | - - - - | - - - - | - - - -

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

- - - | - - - - | - - - - | - - - -

Per prata | lusitantes | rosas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri ἀσυναρτητοί,

- - - - | - - - - | - - - - | - - - -

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فيها اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád arái | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

- - - - | - - - - | - - - - | - - - -

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ sede admittitur antispastus,

- - - - | - - - - | - - - - | - - - -

Canam suavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

---v- | -v--- | ---v- | -v---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | læti
alites | vere nubunt.

In ultimâ sede admittit molossum,

---v- | -v--- | ---v- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & sylva-
læ | respondent.

Item in locis imparibus diambum recipit, in
paribus ionicum minorem,

v--- | v--- | v--- | v---

Placet color | violarum, at | superbiùs | rosa
fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem
habet,

---v- | -v--- | ---v- | -v---

Tanquam breve | liliū ve | nūstas tua | mox
peribit.

vel secundum pæona,

v--- | -v--- | v--- | -v---

Monet rosa, | quàm caducus | nitor tui | fit
coloris.

Ob frequentem pedis ionicī usum, placet hanc
speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel
tetrametros habet versûs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versûs apud Latinos in primâ sede molossus recipere possunt, in reliquis, pæona, ut in Ennianâ fabulâ personatus Thyestes,

Nolite, hos | pites, ad | me adire il | licò istic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acatalectici,

--- | --- | --- | ---

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

--- | --- | --- | ---

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycatalectici,

--- | --- | --- | -

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque sede, præter ultimam, amphibrachyn,

--- | --- | --- | ---

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us est quid | amore | beato?

& nonnunquam spondeum in primâ sede,

--- | --- | --- | ---

Quis non | puellas | amat de | licatas
 Capillos | odoris | revinctas | corollis?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ iambum,

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘

Ipse | puellas | venustas | amo
 Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Versûs trimetri in tertio loco & in sexto, iam-
 bum habent,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘

Puellas | venustas | amo
 Capillos | revinctas | rosis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ -

Puellas | amo splen | didas
 Capillos | rosis cinc | tas.

Species ultima est *cretica*: tetrammetri autem
 puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘

Quid petam | præsidî, aut | exequar? | quove
 nunc

Applicem? | quo rece | dam? arce & ur | be
 orba sum. *Vet. Poet. apud Cic.*

Trimetri vel puri sunt, ut

˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar ?

Quo rece | dam ? arce & ur | be orba sum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

— — — | — — — | — — — —

Quid petam | præfidî ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est.

Nonnunquam singuli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut fit versus propè anapæsticus, ut

— — — | — — — | — — — | — — —

Hinnulo | similis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavido, | gracili, | querulo.

Ad hanc speciem pertinent versus spondaici, anapæsticis tempore æquales; cujusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā |
wāstālhātnā.

hōc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cū breviloquens esse instituissē)

* Vid. Clerici *Profod. Arab.* p. 148.

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subungere nolui, ne potius eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contextuit *Ferabidius*, seculo post fugam Mohammedis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter definant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בַּל *bāl*, בִּי *bī*, longas esse, quæ secus, ut בֶּ *bě*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي *nāfsī*, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נַפְשִׁי *nāfsī* efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *naḥson* pro *nāfs* dixerint, ut in verbis metiendis Arabes, id certè neminem unquam scitutum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נַפְשִׁי	<i>nāfsī</i> .
Iambum,	צִדִּיק	<i>sādīk</i> .
Trochæum,	כּוֹכָבִים	<i>coūcā</i> <i>bīm</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Pyrrichium,	שֶׁתֶּרֶת	<i>sātā</i> <i>rāt</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שֶׁרָחַת	<i>sārābūt</i> .
Bacchium,	דְּרוֹשִׁים	<i>dērūsīm</i> .
Amphimacrum,	כּוֹכָבִים	<i>coūcābīm</i> .
Molossium,	חֶפְצֵיהֶם	<i>hāfzībēm</i> .

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicesimum, *Solomonis carmen*, unum atque alterum *Psalium*, *Jeremiæ* ἱερουσαλὴμ, *Mosis* & *Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & Jonathani elegiam, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in
iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis*
affinitatem. Age, legat quivis plures versûs
Arabicos,

ان اتود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كهي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانها
يقم الرجال فنيق ملبد *

& deinceps totidem Hebræos *.

שמנת אריח וקול שחל
ישני בפירים נתעו :
ליש אבד מבלי טדף
ובני לביא יתפרדו ;

summam inter eorum numeros ac modulationem
perspiciet similitudinem.

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם
כאהלי קדר כיריות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulaea Sc-*
lomonis.

primum versiculum ad speciem secundam per-
tinere arbitror, ut

u - - - | - u - | - u - u - | - u -

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rusalem.
fecundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-*
chiacam, ut

u - - | u - u | u - - | u - -

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versûs in ultimâ sede (ut dictum est)
recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum
undecimum & centesimum, quem jam exposue-
runt duo eruditissimi viri, * alter seriò & fatis
infelicitè, † alter facetè & εἰρωνικῶς equidem
eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli
versiculi ad unam vel alteram harum sedecim
specierum referri facillimè possint. Sic versus
octavus,

סְמוּכִים לַעֲדָה לַעֲלֹאם
עֲשׂוּיִם בְּאֵמַת יֵשׁוּעַ

Sēmūkīm | lēād | lēōlām
āsūīm | bēāmāt | vāyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ sede,
iambo, qui pes, ut suprâ dixi, in hac specie
locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito
labore, & summo otio, quod mihi minimè sup-
petit, satisfacere non potero: sufficiet fontem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacrà
Poesi subjectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam, quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arroganti-
us) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros
latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post
inutiles tot doctissimorum hominum conatûs,
effecturum me confidam? aut cur me pervenire
posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores
admirabiles naufragium passi sunt? Id solum
innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Ara-
bica sorores germanæ sint, verisimillimum esse
eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iis-
dem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metro-
rum generibus usas fuisse. Ac si cui versûs istî
antispastici, pæonici, aliique, solutæ orationi si-
miliores esse videantur, is in mentem revocet,
iisdem metris usos esse poetas eos, qui *λυρικοι* à
Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore
“ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda
“ pœnè remanet oratio.” Quod si quis hujus-
modi versiculos neget esse poeticos, eidem non
videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sine quibus ea, quæ sequuntur,
intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora
tandem poeseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدة

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* ex-
cultum poematis genus est, quod قصيدة *kasída*
vocatur. Quod ad *kasídae* formam attinet, primi
versiculi similiter desinunt, & deinde per totum
poema versûs pares similibus sonis terminantur:
debet autem poema modicæ esse magnitudinis;
rarò enim aut plura quàm centum disticha
complectitur, aut pauciora quàm viginti: sunt
tamen nonnulla quæ septem tantùm continent,
velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui
præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanífa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدّر قلايد العقيان *
 فكانه كسري انوشيروان قد
 وضعوا عليه التاج في الايوان *
 لو لم تبت وابو حنيفة شيخها
 ما شبهت بشقايق النعبان *
 خير يطوف بمصر بحر علومه
 حتي كان الناس في الطوفان *
 يثني اليها العلم فهي زمامه
 وابو حنيفتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طريقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- “ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
 “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
 “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
 “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
 “ florem, qui auri puri monilia obscura
 “ reddit.
 “ Tanquam esset (Persarum rex) *Cofri Anushir-*
 “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
 “ Nisi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
 “ *nifa*, non esset cùm anemonis (*ob eximiam*
 “ *pulchritudinem*) comparatum.
 “ Felicitur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

- “ rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
 “ detur.
- “ Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
 “ tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
 “ sacerdos noster, eam flectit.
- “ In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
 “ ritatem investigandam, & pernoſcendam
 “ scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti constant distichis, si amores, lusûs, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kafidarum* classem, referri possit. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen prorsus dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur interesse, quod hæc in amore aut tristitiâ plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusûs, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

tederent; & postea ad argumentum præcipuum uberiùs tractandum properare. donec per suavem rerum varietatem carmen deducentes, lapsu quodam molli & æquabili, in clausulam quasi subito caderent. Hæc autem mihi attentè consideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίω Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobilissimum illud poema in laudem principis Sâid, Theocriti Ἑλικωνίω εἰς Πτολεμαίον convenit; nisi sit potiùs ob audacissimas figuras & crebras à proposito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαριτες inscribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, sic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recensito venustissimum illud carmen *Caab Ben Zoheir*, & illud, quod *Bordab* appellatur, & cui amores, ut affolet, intexuntur: velut in illis mollissimis versibus,

يحسب الصبّ ان الحبّ منكم
 ما بين منسجم منه ومضطرم *
 لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل
 ولا ارقّت لذكر البان والعلم *

فكيف تنكر حباً بعد ما شهدت
به عليك عدول الدمع والسقم *

- “ Putatne amator, amorem celatum iri,
“ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
“ ardore detegitur ?
“ Nisi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
“ domicilia,
“ Neque ob myrobalani & collis recorda-
“ tionem insomnis effes.
“ Quî itaque amare te neges, liquidem testes
“ sunt
“ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano suspensa fuisse memoriæ proditum est. Atqui de iis prolixè differere, non est necessarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota sunt, quàm Græcarum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia†. Prætereà de illis ita fusè, ita eruditè differuit Reiskius nihil ut dici melius possit: quamvis majorem esset laudem consecutus, si modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratissimè versum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus propè similis tribuitur. *Amralkeisi* poema molle est, lætum, splendidum, elegans, varium, venustum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri* acutum, severum, castum; præceptis moralibus, ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & secundæ Virgilii eclogæ non diffimile; queritur enim de amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, suas denique virtutes, suæque tribûs gloriam in cœlum effert: *Antaræ* porrò carmen elatum est, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam descriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelsum, & gloriosum; *Harethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poetice quodammodò orationes, inter se, ut *Æschinis* illæ ac *Demosthenis*, contrariæ: habitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo animi impetu, arcui suo, more Asiatico, innixus, effudisse ex tempore dicitur. De singulis horum poematum elegantissimis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo solum, *Amralkeisi* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparisonibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparisonum venustates delibare.

Deflet initio amicarum discessum, duos sodales allocutus, quos secum affert, ad deserta mansionum vestigia intuenda. Hæc inspiciebat, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minùs dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صباية
علي النحر حتي بل دمعني محملي

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque eò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verùm hanc mæstitiam lenire debet præteritæ bi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulum levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza* & *Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatur se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque adeò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehensores irridet. Postea seipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per valles incultas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeseos dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundat, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتا تصوع المسك منها
نسيم الصبا جاءت برّيا القرنفل

- “ Cum duæ puellæ affurgerent, afflatus est
“ ab illis odor,
“ Tanquam zephyrus auram * floris Indici
“ perferens.”

* Anglicè *clove-gilly-flower*.

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ
Perfici ; ut Hafiz,

نسیم صبح غنبر بوست امروز
مکر یارم ره صحرا کرتست

“ Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
“ Forfan, puella mea in prato incedit.”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam accedentem describens, ait bellissimè,

مکر نسیم صبا از چمن رشید
یا کاروان مشک ز راه ختن رشید

“ Suavifne aura ex hortulo proveniens spirat?
“ An moscho onusta caterva exvià *Khoten*
“ redit?”

Alias proferamus comparationes non minùs venustas :

إذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

“ Cùm in cœlo splenderent Pleiades,
“ Tanquam extrema pars chlamydis margaritas ornatæ.”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades verò cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè eadē comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turchesâ* margaritis distinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا ادييه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

“ Similes sunt (Pleiades) vasi è gemmâ cœ-
“ ruleâ factō,

“ Super quod sparguntur septem margaritæ.”

مهفهفة بيضاء غير مغاضة

ترايها مصقولة كالسجنجل

“ Gracilis puella, splendida, non amplum
“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-
“ lum.”

Potest etiam reddi tanquam * *argentum liquidum*.

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي

بناظرة من وحش وجرة مطفل

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-
“ cumspiciens,

“ Tencro aspectu velut timida hinnulorum
“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris plenissimos, cum cervæ tenerrimo aspectu.

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بهعطل

“ Collum ejus, sicut collum capreolæ non
“ invenustum,

“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicumque الظبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعشك

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
“ gerrimi,

“ Denfi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הכפר דודי לי

בכרמי עין גדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,

“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشخ لطيف كالجديل منخصر
وساق كانبوب السقى المذل

- “ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ furculo.”

تضي الظلام بالعشاء كأنها
 منارة مهسي راهب متبتل

- “ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abditi.”

كبكر المقناة البياض بصفرة
 غداها نهمير الماء غير محلل

- “ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutritivit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non
 fit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca
 cum Salomonis * delicatis illis ac venustis de-
 scriptionibus comparari; ejus sanctissimum
 carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præstat
Ebnol Faredh, cujus elegans volumen in Aca-
 demiæ bibliothecâ vidimus: unam hujusce scrip-
 toris elegiam, quæ imagines Arabum campef-
 trium luculentè demonstrat, libet huic capiti
 subjungere.

قال ابن الفارض
 أبرق بدا من جانب الغور لامع
 أم ارتفعت عن وجه ليلى البراقع
 أنار الغضا ضاءت وسليبي بذي الغضا
 أم ابتسمت عما حكته المدامع
 أنشر خزامي فاح أم عرف حاجر
 بأم القرى أم عطر عزة ضابع
 ألا ليت شعري هل سلمي متقية
 بوادي الحمي حيث المتيم والع
 وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
 وهل جادها صوب المزن هامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شابع
 وهل قاعة الوعساء مخضرة الرباء
 وهل ما مضى فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد فتوضح مسند
 أهيل النقا عما حوته الاضالع
 وهل بلوي سلع يسلم عن متيم
 يكاطمة ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
 وهل سلها بالبحجاز ايانع
 وهل اثلاث الجزع مثمرة وهل
 عيون عوادي الدهر عنها هواجع
 وهل قاصرات الطرف عين بعالم
 علي عهدي المعهود ام هو ضائع
 وهل ظبيات الرقمتين بعيدنا
 اتمن بها ام دون ذلك مانع
 وهل فتيات بالغوير ترينني
 مرابع نعم نعم تلك المربع
 وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
 ظليل فقد روته مني المدامع
 وهل عامر بعدنا شعب عامر
 وهل هو يوماً السحبين جامع
 وهل ام بيت الله يا ام مالك
 عريب لهم عندي جميعا صنائع
 وهل نزل الركب العراقي معرنا
 وهل شرعت نحو الخيام شرايع
 وهل رقصت بالمازمين قلايص
 وهل لقياب البيض فيها تدافع

لعل اصيحابي بهمة يبردوا
 بذكر سليبي ما تجنّ الاضالع
 وعلي الليلات التي قد تصرمت
 تعود لنا يوماً فيظفر طامع
 ويفرح محزون وبحومتيم
 وياءنس مشتاق ويالتذّ سامع

Hoc est ferè ad verbum,

- “ Fulgure apparet ex latere vallis rutilans?
 “ an amovetur è facie Leilæ *puellæ* vela?
 “ Ignisne inter *arbores dictas* Gadha splendet,
 “ dum Solima in loco his arboribus confito
 “ commoratur? an renident, supra quam dici
 “ potest, illius oculi?
 “ Odorne *herbæ* Khozámi spirat? an Hageri
 “ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
 “ dulcis halitus Azzæ *puellæ* dispergitur?
 “ Hui! utinam scirem num habitet Soleima in
 “ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
 “ Cupio autem scire, num sonet adhuc tonitru
 “ plena, *nubes* pluviosa in Laláo monte, &
 “ num irriget cum effusio pluviae manantis:
 “ Num hauriam amplius aquam Azibi & Ha-
 “ geri, apertè dum arcanum noctis ab Aurorâ
 “ detegitur:

- “ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem reditura:
- “ Num in collibus *Najdi* & *Taudhi* fit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
- “ Num in arenæ cumulo *montis* Salái, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadbemá*,
 “ *dicens*, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
- “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiáz ma-
 “ turescant:
- “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
- “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ *loco* Alija, fidem servant, an negligent:
- “ Num hinnuli Rakimatein *duorum hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an fit
 “ qui eos prohibeat:
- “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas Noamæ *puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
- “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ foli exponitur in *Dbarijá*, spissa *adbuc* ma-
 “ neat; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
- “ Num colitur, nobis abscentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregiendi
 “ locus unquam futura sit:

- “ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
- “ Num cœtus equitum Chaldæorum descende-
 “ rint in *monte* Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
- “ Num saliant in angustiis *Meccæ* & *Arafæ*,
 “ camelæ juvencæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorsorum* turriculæ :
- “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat cum di-
 “ gitis :
- “ Forſan amiculi mei in Meccâ extinguunt, re-
 “ cordatione Soleimæ, *ignem* quem eorum
 “ celant pectora :
- “ *Spera autem* noctes, quas tranſegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perdite
 “ amans,
- “ Et gaudeat triftitiâ oppreſſus, & vivat amore
 “ percitus, & ſocietatem petat deſiderio fla-
 “ grans, & delectetur quicumque hæc au-
 “ diet.”

Hoc poema verſibus elegiacis reddere conati ſumus, vel potiùs imitari, aliis ſententiis paululùm mutatis, aliis omninò rejeſtis, ita tamen ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum ſatis accuratè ſerventur.

Fulgur an è densâ vibratum nube coruscat ?
An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis ?
Siderea an *Solima* lumina dulcè micant ?
Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse recessûs
Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
Valle sub umbrosâ, pallens ubi luget amator,
Num colit assuetos mollis amica lares ?
Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, sitim ?
Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
Gaudia væ ! misero non renovanda mihi ?
Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tudæ*
Pastor amatorum spesque metûsque canet ?
Ecquis ait, gelidâ *Sala* dum valle recumbit,
Heu ! quid *Cademco* in monte sodalis agit ?
Num graciles rident hyemalia frigora myrti ?
Num viret in solitis lotos amata locis ?
Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems !
An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
An viridem saliunt, nullo venante, per hortum
Hinnuleique citi, capreolique leves ?
Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltûs,
Ducit ubi facilem læta *Neama* chorum ?
Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Amri*,
Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
Absentis *Solima* commeminiſſe juvat.

Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro ;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quàm septendecim distichis constare nequit, & septem tantum aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus singuli versus singulos habeant sensus, qui vix ullo inter se nexu cohæreant; venustum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter desinant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium sine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, subjiciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpissimè laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوسیم
سخن پیر مغانست بجان نپوشیم

- “ Amici, rofarum tempore, melius est hilaritati curam impendere;
“ Vox est senis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم و وقت طرب میکند
چاره آنست که سجاده بهی بفروشیم

- “ Nemini est mœstitia; at lætitiæ tempus avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stragulum vino permutemus.”

خوش هوا نیست فرح بخش خدایا بفروشت
نازیننی که برویش می کلکون نوشیم

- “ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præsentem vinum roseum bibamus.”

* Super quo se prosternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون از بن غصه ننالیم و چرا نخروشیم

- “ Lyræ apta: fortuna proborum hominum
“ prædatrix est;
“ Siquidem ob illum dolorem non queramur,
“ cur non clamorem excitemus?”

کل بجوش آمد و از می نزدیکش آبی
لاجرم ز آتش حرمان و هوس در جوشیم

- “ Rosa cum strepitu venit: annon è vino
“ aquam illidemus?
“ Præcipuè cum igne amoris & desiderii tu-
“ multuemur.”

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

- “ O Hæfz, mirum effet si quis posset dicere,
“ Nos lusciniæ esse, & tempore rosarum filere.”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exemplum fecutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli Revizkii, qui semper est à me honorificè nominandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adsit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monûere fenes.

* Vide *Specimen Pæscos Persicæ* Vindobonæ editum.

Nunc læti fumus: at citiùs læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero

Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,

Quam molli in amplexu tenens

Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævitur fortuna; at mitte querelas.

Cur non canoros barbiti

Elicimus modulos?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,

Quod Amoris extinguat facem,

Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ

Tectus rofarum nexili

(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi versûs suavitatem intelligendam, quæ * aliàs fufius exponam. Primùm poetæ Asiatici seipfos cum Iusciniis sæpissimè comparant; quæ res à poetâ Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si meminimus, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι βελομαι

Λιγυμυθός αἰθῶν.

Ἀναπετομαι δὴ πρὸς Οὐμπον

Πτερυγέαςι κερταῖς. πετομαι δ' ὄδον

Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundiffi-

* Vide Caput *De Imaginibus Poeticis*.

mam; & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, *fierine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me effëram, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris est, quàm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poesi Perficæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

Χαίρων αὐτὸν θύκων.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقی بیار باده که آمد زمان کل
تا بشکنیم توبه دگر در میان کل

- “ Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-
“ farum;
“ Ut pietatis vota iterum inter rosas violæ-
“ mus.”

کوری خوار نعره زنان در چمن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

- “ Hilares, strepentes, in hortum eamus,
“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum de-
“ scendamus.”

در صحن بوستان قدح باده نوش کن
کایات خوشدلی همه آمد بشان کل

- “ In horti recessu vini cyathum ebibe,
 “ Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
 یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

- “ Rosa in hortum venit; ne sis è digressûs
 “ metu omninò vacuus:
 “ Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-
 “ feti.”

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبلان
 جان کن فدای خاک ره باغبان کل

- “ Hafez, rofarum adventum petis, tanquam
 “ luscinia.
 “ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ
 “ roseti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
 sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκίρνα, φίλε παῖ, γλυκὺν οἶνον ἀφείδως,
 ἤλυθεν γὰρ ἐὰρ πολυδαίδαλον, ἤλυθεν.
 Ἐν ῥόδοις κατακείσ', οὐα δὲ ῥχθες ὑπέσχεο
 Σαμέρον Ζεφυροῖς μαλακαίποσι δὸς φερεῖν.
 Ἀμμες δὲ, σέφανοις θαλεροῖς πεπυκασμένοι
 Ἄβρα μειδιῶντες, ἔταιρε, χορευσομεν,
 Ὡς δ' αἰθόνης ἐξομεναι ἐπὶ δένδρεω
 Κλισμῷ ἐν ῥοδίνῳ κατακείσομεθ' ἀδεως.
 Εἰς κάπον, φίλε κέρε, βαδίζε βαθυσκιον,
 Παιδα δ' εὐραθαμίγχα μελιφρονῶς ἀμπελῶ
 Χρυσεαῖς ἐν φιαλαῖσιν ἀμύσσι συνεκτίε,

Τερψις γὰρ Γλυκυτῆς τε ῥοδοχροῦς ἐρχεται.
 Ὅρας, ὡς ῥοδεὸν πεταλὸν Ζεφυρῷ γέλα.
 Αὐριὸν δὲ ταχ' ἰσακίς ἐκ ἀπολαμψεται.
 Νῦν δὲ νεκταρεῶς βότρυων ῥανίδας πιε,
 Κεῖσο δ' ἐν ῥοδεῖσι λιπαροχροῦς ἀνδρῶσι,
 Κερην δὲ ῥαδινοῖς μελεεσθὶ πεδερχεο.
 Ἐγὼν μαν ὑπ' ἐρωτὶ ῥόδων ἀπαλοχρῶν
 Δαχθεῖς τακομαι, ὡς λιγυφῶν αἰθόνης,
 Χρην σ' ἀρ', ὦ φίλον ἦτορ, ὑπερφίλειν κόνιν
 Βησθῶν, ἐνθα ῥόδων μελετωρ ἐπινίσσεται.

Haëtenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ.
 Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam
 de numeris in secundo capite satis, ut arbitror,
 dictum est. Complectitur autem hæc carminis
 species vel vini ac deliciarum, vel τῶν ἐρωτικῶν, vel
 humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac re-
 rum naturalium suavem & floridam descrip-
 tionem.

Perspicuum est adeò Odam ex jucundissimis
 animi affectibus originem duxisse, Amore ac
 Lætitiâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias
 plenius *. Nunc verò de eo differam, quod ab
 hilaritate & gaudio profectum esse initiò videtur.
 Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus
 derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cùm
 omni poetâ, tum præcipuè Asiaticæ incredibilem
 afferunt venustatem. Nempe in Persarum at-
 que Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poetâ Amatoriâ.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosas, narcissos, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnuleis afflatus odores; cæteraque omnia, quæ sensûs non delectant solum, sed etiam insatiabili voluptate perfundunt. Possumus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt alites *.

vel (si illum Arabico sermone uti fingamus) hos
† venisti poetæ versûs recitaret,

* Pervigil. Veneris,

† Abu Nawâs,

تأمل في رياض الارض وانظر
 الي اثارنا صنع المليك *
 عيون من لجين شاخصات
 باحداق كها الذهب السبيك *
 علي قصب الزمرد شاهداث
 بان الله ليس له شريك *

- “ Contemplator terræ hortos, & aspice
 Vestigia earum rerum, quas effecit numen
 divinum;
 “ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
 apertos,
 Cum pupillis auro liquefacto similibus,
 “ Super calamo smaragdino, testantes
 Neminem esse Deo parem.”

Verisimile est enim illum eodem tempore, quo
 has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
 & Deum harum rerum effectorem, putaturum
 fuisse; ubi carminum sacrorum, quæ Græci
 ἑμννς vocant, videmus originem. Sed de his
 aliàs * : jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
 quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
 cissima: nam venustarum imaginum comes est,
 & quasi soror venusta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de *Laudatione*.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fusiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quàm splendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquisiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وکل طرب انکیز کشت و عهد شکن
بشادی رخ کل بیخ غم زدل برکن

“ Ver & rosæ lætitiâ excitant, & fœdus violare faciunt;
Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiæ è corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هواداری
زخود برون شد و در تن درید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem
Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طریق صدق بیاموز ز آب صافی دل
براستی طلب آزاد کی ز سرو چمن

* Vide Caput de Venustate.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروی سمن

“ A Zephyri violento spiritu circà rosam
cincinnos vide ;
Plexam hyacinthi cæsariem super jasmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim surripit.”

صغیر بلبل شوریده و نغیر هزار
برای چشن کل آمد برون ز بیت حزن

“ Luscinix amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,
Ob festum diem rosa è tristitiæ domicilio
exit,”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
 Hafez, percontator,
 Dum modulatur fidicen, & fenex scientiâ im-
 butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen p^oetas leges hæc interdum negligere; æquum est enim illos jure uti suo, & regulas, quas ipsi scilicet invenerint, si collibeat, prætermittere. Itaque, tametsi hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusii poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبی در برت کر بر آسود می
 سر فخر بر آسمان سود می

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,

Excelsa capite cælum ipsum ferirem,”

قلم در کف تیر بشکستی
 کلاه از سر ماه بر بود می

“ Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:”

بقدر از نهم چرخ بگذشتی
به پی فرق کردن بغرسودی

“ A nono cœlo potenter tranfirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جهال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارگان رحمت آورمی
بدرماندگان بر بخشودمی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis essem mi-
sericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundem-que sensum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in nonnullis tamen carminibus, disticha arctissimo

nexu colligantur; & sensus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque sanè species suam habet pulchritudinem; sed in diverso tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa copioso fluvio similior est, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur, unde defluxerat; quamobrem illa ad poesin *Asiaticam* videtur esse accommodatior, hæc ad *Europeam*. Tametsi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam speciem referenda sunt, quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujusmodi illud est,

عشقبازي وجواني و شراب لعلنام
مجلس انس و حريف همدم و شرب مدام

“ Amoris lusûs, adolescentia, vinum pyropo simile,
Convivium, & sodalis unanimis, & meri potio,”

ساقی شکردهان و مطرب شیرین سخن
همنشین نیک کردار و ندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, &
cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ existimationis,”

شاهدي از لطف و پاكي همچو آب زندكي
دلبري در حسن و خوبي غيرت ماه تهام

“ Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis similis,

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ lunæ æmula,”

بزمكاهي دلغريب چون قصر فردوس برين
كلشني پيرامنش چون روضه دار السلام

“ Convivii locus, cor exhilarans, tanquam paradisi palatium, & in eo

Rofetum undequaque horto domicilii pacis simile,”

صف نشينان نيکخواه و پيشكاران باآدب
دوستداران صاحب اسرار و حريغان
دوستکام

“ Series comitum benevolorum, & artifices ingeniosi,

Amici arcanorum custodes, & focii dilecti,”

بادۀ گلرنك تلخ و تيز و خوشخوار و سبك
نقلي از لعل نكار و نقلي از پاقت جام

“ Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce, & leve,

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyropino,”

غزّه ساقی بیغهای خرد آهیخته تیغ
زلف جانان از برای صید آنکندہ دام

“ Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,
Virginum formosarum cincinni, venandi causâ
tanquam laquei appensi,”

نکنه دانی بزله کو چون حافظ شیرین سخن
بخشش آموزی جهان افروز چون حاجی توام

“ Dictorum sagacium sciens, facete loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,
Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam *Hagi Kovâm* *,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباہ

وانکه این عشرت نجوید زندگی بروی حرام

“ Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupit, illi corrupta est suavitas,
Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.”

Hanc poematis speciem haud multum exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximie liberalis, quem non minus sæpè laudat Hafiz,
quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Persis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. 'Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis Persarum Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
 وباسهم يرمي بها من سحره *
 وبليين عطفيه ومرهف لحظه
 وبياض غرته واسود شعره *
 وبحاجب منع الكري عن ناظري
 وسطا علي بنهيه وباءمره *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 وسهت لقتل العاشقين بهجرة *
 وبورد خديه وآس عذاره
 وعقيق مبسمه ولؤلؤ ثغره *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقه خمره *
 وبجيدة مع غصن قامته
 ونهود كالرمان في صدره *

وبردنه المرتج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصره *
 وحرير ملهسه وخفة روحه
 وبها حواه من الجبال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالي قدره *
 ما للمسك ان عرفوه الا عرفه
 والريح طيب نشره في نشره *
 ولذلك الشمس المنيرة دونه
 وكذا الهلال حكي قلامة ظفره *

- “ Juro per arcum supercilii, & per medium corpus,
 “ Perque fagittas, quibus fascinum suum vibrat;
 “ Et per laterum ejus molliem, & acutum aspectûs enfem,
 “ Et frontis splendoris albedinem, & crinium nigrorem,
 “ Perque supercilium, quod somnum ab oculo meo abigit,
 “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
 “ Per * scorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
 “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
 “ cessum,
 “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
 “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
 “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
 “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
 “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eadem similitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos Σχοπρίαι vocant. Vide Schol. Thucyd.

- “ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
 “ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
 “ Et dum quiescit, ac per medii corporis’ gracilitatem,
 “ Et per fericum tacitûs illius, & levitatem spiritûs,
 “ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
 “ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
 “ Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
 “ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
     “ odorem hujus *puellæ*,
 “ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
 “ Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
 “ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA :

De poescos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs *. Is quatuor statuit fontes, à quibus eæ depromantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiâ* defumuntur; quibus fontibus libet quintum addere, quem ille, de verissimâ Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas* dico *poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, imò præcipuè in *Persarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, cæque pulcherrimæ, manare solent. Atque hic repetendum est id, quod antea dixi (& sæpe profectò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius *Asiæ historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritûs ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porro variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, nã illum Asiaticæ poeseos iniquissimum judicem audeo dicere. Nam apertiores solummodò elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æschylus,

—ἐκ καλὶ μαιμάτων

Ἐστὶ δὲ δορυκῶς νεογάμῃ νομῆς δίκη.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theseus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Λυραι περιπνευσιν, αν-
 θεμα δε χρυση φλεγει,
 τα μεν χερσουθεν, απ' α-
 γλαων δενδρεων,
 υδωρ δ' αλλα φερει,
 ορμοισι των χερας ανα-
 πλεκοντι και στεφανους *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
gat aliquantulum,

Βελαις εν υρθαις 'Ραδαμανθυος
 ον πατηρ εχει Κρονος ετοι-
 μον αυτω παρεδρον,
 ποσις ο παντιων Ρεας
 υπερτατον εχοισας θρονον.
 Πηλεus τε και Καδμος εν τοισιν αλειτουργαι.
 'Αχιλλεα τ' ενεικ', επει
 Ζηνος ητορ λιταις επεισε, ματηρ,
 'Ος Εκτορ' εσφαλε Τροιας
 αμαχον αστραβη κι-
 να, Κυκνον τε Σαιατω πορεν.
 'Αθς τε παιδ' Αιδιο-
 πα—

Hos profectò versûs pro facillimis, obscurissi-
 mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
 insulfos esse autumabit: atque in cæteris ejus-
 dem poetæ carminibus, ne milleffimam quidem
 elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
 Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
 ralibus depromptis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Perficum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, situm ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; sic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokhteri**,

* فكأنها تبتنسم عن لؤلؤ منضد او برد واقاح

وطرة كالليل مرخية تخجل ضؤ الصباح *

“ Tanquam subrideret (dentes habens nitidiores),

“ Margaritis confertis, aut grandine aut anthemide:

“ Cinnus ejus, tanquam nox, demissus est,

“ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alius,

اخجلت بالشعر ثنايا الاقاح
ياطرة الليل ووجه الصباح

“ Dentium tuorum splendore florem anthemidis pudore afficis,

“ O tu, cujus cinnus nocti similes sunt, facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primum, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*, II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μὲν Ἀνθεμίδων κενεὴ γήρυται ἀκμή,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentissime assimulant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem esse notissimam, quâ utuntur sapientissime, cum *albas genas jucundo rubore suffusas* describant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساربع ظبي او مساويك استحل

“ Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Ishil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi qui sciat *يسروع* vermem esse longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Ishil* ligni albi esse genus, quo defricantur dentes? Ad summam, poematum Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum auctores in regione amœnissimâ vitam egisse, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, nobis videri obscuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas : sed ad alia pergamus.

Longum esset percernere, quam variæ ac venustæ imagines in poetæ *Arabum* ac *Perſarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mecani* edificio, vel ab historiis regum, heroûm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexit necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrà dicendi magistri unum tantummodò in horridâ *Thucydidis* historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei* & *Philomelæ fabula* inducitur † ! Est sanè fictio, poeseos (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περὶ Ἰδεων, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκυτήτων.

† Pag. 100. Edit. Hudſ. Τηρεὶ δὲ τῷ Προκνήγι τὴν Πανδίωνος ἐπὶ Ἀθηναίων σκῶντι γυναῖκα, προσήκειν ὃ Τηρέως εὖρος εἶδεν, εὖδε τῆς αὐτῆς Θρακῆς ἐγενέτο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmenta dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cum veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur *: itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poesis, *Odini munus*. Versûs quosdam *Peruvianos*, eoque antiquissimos, citat *Garcilassus*†; quorum sensus hic est: “ Puella formosa, frater
 “ tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-
 “ git; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu
 “ vero, puella, jucundos imbres fundis; inter-
 “ dum grandinem ac nivem mittis; rerum om-
 “ nium effector & procreator tibi hoc munus
 “ tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cælo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Incarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti Histor. Dan.

† Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuisse; additque hos verficulos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum historias tandem defluerunt: nam Ariosti *Hippogrifus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Buštân*,

چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیهرغ در قاف قسمت خورد

“ Campum mensæ liberalitatis ita latè extendit,

“ Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi portionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno Ferdusi poemate inducitur Rustemo vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Persici duo esse animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam شاد و کام Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* Historias videlicet Romanenses.

tuosis ac sylvestribus latens; hoc autem genus Persæ دیو, Arabes عفریت appellant, illud پری Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & lusciniæ amore fabula, quam frequentèr attingunt poetæ Persici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, lusciniæ nomen plurimùm subsequatur; velut in illo disticho,

مغني کجاي که وقت گلست
چمنها پر از غلغل بلبست

“ Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est;
“ Horti autem lusciniarum modulis pleni sunt.”

fic Gelalo'ddin Ruzbehâr in poemate الاشجار
ثمرات seu *Fructus arborum* vocato, divinum
numen alloquitur,

تا بحمد تو نعره زد بلبل
همه کوش ام چون درخت گل

“ Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“ Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“ frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “ *Totam au-*

rem esse," nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر کیش تسبیح خوانست
که هر خاری بتسبیحش زبانست

" Non lusciniæ solum rosæ infidens laudes

" ejus canit,

" Unaquæque enim spina, ut eum laudet,

" lingua fit."

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف کل جام بادۀ صافست
بصد هزار زبان بلبش در اوصافست

" Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix fit,

" Centum mille linguis lusciniæ illius laudes

" canit."

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cùm vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغرور ای
بلبل

که بر کل اعتمادی نیست کر حسن جهان
دارد

- “ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiaris, O lusciniâ,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابست دگر بستانرا
 میرسد مزده کل بلبل خوش الحانرا

- “ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ luscini-
 “ niæ affertur.”

Et

نواي بلبلت اي کل نجای پسند اقتد
 چوکوش وهوش بهرغان هرزه کوداري

- “ Modulatio lusciniæ tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Perfici seipsos cum lusciniis,
 amicas verò cum rosis sæpenumerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد اي کل
که پرسشي نکني عندليب شيدارا

“ An arrogantia tua ob pulchritudinem te

“ non finit, O rofa,

“ Ut quippiam de lusciniâ amore percitâ

“ perconteris?”

Et alibi pari cum venustate,

ديگر زشاخ سرو سهي بلبل صبور
کلبانک زد که چشم بد از روي کل بدور
اي کل بشکر آنکه توي پادشاه حسن
با عاشقان بيدل مسکين مکن غرور

“ Rursùs è procero cupressi ramo lusciniâ

“ patiens

“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à

“ rofæ facie procul abfit !

“ O rofa, quòd tu regina sis pulchritudinis,

“ ne idcirco

“ Amatoribus tuis excordibus, miseris, te in-

“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم ز بلبل چه خوش آمد که مي سرود
کل کوش پهن کرده زشاخ درخت خویش

“ Heri quanta mihi dulcedo à luscinia venit,
 “ quæ suaviter modulata est,
 “ Rosâ aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
 qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
 sic poeta in *Humaiun Nâmeb* citatus,

کلم کل کبی بردم اولوب شاد
 قلب بلبل کبی الحان و فریاد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosæ,
 “ Modulatè canentes & strepentes instar lus-
 “ cinæ.”

Ita denique Perficorum poetarum princeps,
 omniumque forsan post Homerum elatissimus,
 in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
 prælio, orditur,

کنون خورد باید می خوشکوار
 که می بوی مشک آید از کوهسار
 همه بوستان زیر برک گلست
 همه کوه پر لاله و سنبلست
 بیالیز بلبل بنالد همی
 کل از ناله او بیالد همی
 شب تیر بلبل بخندد همی

کل از باد و باران ببندد همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که بلبل چرا شد دژم
 بخندد همی بلبل از بوستان
 چو بر کل نشیند کشاید زبان
 که داند که بلبل چه گوید همی
 بنیز کل اندر چه بوید همی
 نکه کن سحر که تا بشنوی
 ز بلبل سخن گفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسفندیار
 که با من همی بر کند شهریار
 ز بلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از گفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
 “ Odor enim moschi à montibus afflatur.
 “ Unusquisque hortus rofarum foliis tegitur,
 “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
 “ In hortulo lusciniæ modulatè queritur,
 “ Rosa ob questum ejus expergiscitur.
 “ Nocte tenebrôsâ subridet lusciniæ,
 “ Rosa vento & pluvia arctè ligatur.
 “ Equidem à nubibus venientes aspicio ventos & flatûs,
 “ Nescio quam ob causam lusciniæ tristis sit.
 “ Ridet enimverò lusciniæ ex horti recessu,
 “ Cùm rosæ infidet, os aperit.
 “ Quis scit quid lusciniæ loquatur,

- “ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Persicam.
 “ Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur!*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est fanè difficile conjecturâ consequi, unde commentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, lusciniæ in *Asiâ* rosarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adeò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est æcerrima, quasi ebriciæ factæ, pennas remittant ac decidant*: illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cùm rosas florere, tùm aves etiam solitas esse inter arbuscula modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit subungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکه در چمن آمد کل از عدم بوجود
 بنگشه در قدم او نهید سر بسجود

- “ Nunc cùm in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ad-
 “ randi causâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Pers.

Voces Arabicæ *عدم* & *وجود* inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo iudicio, violæ præstare, &, tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est prætereà ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
اما تري الورد غدا جالسا
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit: Nonne vides rosam sedentem, ad cuius servitium surgit narcissus?”

بنوش جام صبحي بناله دف وچنك
ببوس غبغب ساقی بناله دف وعود

“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ, Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium.”

بباغ تازه کن آیین دین زردشتی
کنونکه لاله برافروخت زآتش نهروند

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide
Hydii *de Perſarum religione* librum : deſcribit
poeta igneum florum ſplendorem.

ز دست ساقی سیمین عذار عیسی دم
شراب نوش ورها کن حدیث عاد و ثمود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, &
Meffiæ halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiftoriam *Adi* &
Themudi.”

Meffiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabia* degentium, quas monitis Vatis *Saleb* obtemperare recuſantes, periſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit Atthar in *Pendnameh*,

انکه فرمان داد تهرش بادرا
تا سزای داد قوم عادرا

“ Qui mandatum potentiae ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برين شد بدور سوسن و گل
ولي چسود که دروي نه مکنست خلون

“ Orbis terrarum tanquam cœlestis paradifus
fit liliorum ac rofarum tempore:
Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas?”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radifum, & خلون *æternitatem*.

چو گل سوار شود بر هوا سلیهان وار
سحر که مرغ در آید بنغمه داوود

“ Cùm rofa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*.”

Fingunt Asiatici fuisse *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun*
Nâmeb,

صبر کلک تو در حل مشکلات امور
چنانکه نغمت داوود در آدای زبور

“ Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
pedias,
“ Similis est modulis *Davidis*, cùm *Psalms*
“ caneret.”

بدور كل منشين بي شراب وشاهد وچنگ
كه همچو دور بقا هفته بود معدود

“ Tempore rosarum noli federe fine vino, &

“ amicâ, & citharâ,

“ Nam tanquam tempus durationis septima-

“ næ, numeratur.”

بخواه جام لبالب بياد آصف عهد
وزير ملك سليمان عمان الدين محمود

“ Pete cyathum ad oram plenum in memo-

“ riam *Afasi* hujus ætatis,

“ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mahmûd.*”

Afas Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda, *minister*, idemque cujus nomen Psalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat quidam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

ز عيش كام ابد چو بدور او اي دل
كه باد تا بابد ظل عاليش مهود

“ Hilaritatis desiderium fit perpetuum, velut

“ in ejus ætate, O cor meum !

“ Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-

“ tensa.”

بیار بادہ کہ حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

“ Affer vinum: nam Hafez illud semper petit à præstantiâ & miséricordiâ Domini benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum : quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam & primum necessitatis causâ usurpatam, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cùm verbum in quamdam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primùm de translatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* Figuram sic definit Tiberius Rhetor,

Εστὶ τοίνυν σχήμα, το μὴ κατὰ φύσιν τον νὸν ἐκφέρειν, μὴδὲ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκτρεπείν καὶ ἐξαλλάττειν τὴν διανοίαν, κόσμῳ τινὶ τῇ ψάσει ἢ χρείας ἐνεκα.

† Ad Herenn. lib. iv.

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant *Μεταφοραν*, *Arabes* استعارة quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores *Μετωνυμιαν*, *Asiatici* كنية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherri-
mus usus est, quo rei cujusdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguæ *Arabice* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam feligam.

Mohammedes vinum appellabat امّ الخبأيث
feu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hafez*,
Anacreon ille *Persarum*, minimè ascribit suam;
dicit autem

آن تلخوش كه صوفي امّ الخبأيثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا *

“ Acre illud (vinum) quod vir religiosus

“ *matrem peccatorum* vocitat,

“ Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam

“ virginis suavium.”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias tristitiæ*;

الا نهتني قتيات بث

“ Heu, *mæroris filiæ* me infomnem reddunt.”

Nec minori elegantia, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcomeit*, puellam tristiores alloquens,

اليوم يوم شرور لا شرور به
 فزوج ابن السحاب بابتة العنب
 ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
 وتغرها باسم عن لؤلؤ الحب

“ Hic dies, lætitiæ dies est; nulla est in eo
 “ calamitas;

“ Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

“ Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem
 “ vultum habentis,

“ Et cujus dentes renident splendidius quàm
 “ baccæ margaritarum.”

In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ, الشفة, بنت العين, بنت الجبل, بنت المنية, بنت
montis, labiorum, mortis, oculi, filia; quibus significantur, *Echo, Verba, Febris, Lachryma*; aliæque innumerabiles. Melius tamen hoc genus *fictis personarum inductionibus* nonnulli subjungunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram ~~habet~~ venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iō* flores *εαρος τεκνα* jucundissimè vocat, cùm dicit,

Ἀνθήων τεκνα εαριῶ περιξ ἑρῶσαντες.

Et in *Centauro* *λειμωνος τεκνα*.

Ab eodem in *Baccho* *hedera* vocatur,

Χορῶν ἐρασῆς κίανος, ἐνιαυτῷ θεῶπαις.

Et pari elegantîâ suavissimus idem poeta in *Ulyssè* *rofas* appellat,

Τιθηνίημ' εαριῶ ἐκπρεπείστον.

Sic etiam *Alcman* *Rorem* *fatis* pulchrè
“ *Aeris* & *Lunæ filiam*” vocat,

† Οἶα, inquit Διὸς θυγατὴρ τρέφει καὶ Σελανας.

Ita ‡ *Pindarus*, *Imbres* nominat *Παιδας νεφέλης*.
Et *Diem*, *Solis filium*,

§ Ὅποτε παῖδ' ἄλις
Ἀτρεῖται συν ἄγαθῷ
Τελευτασομεν.

Et *Vinum*, *filium Vitis*,

|| Ἐκίρναι τὶς μὲν γλυκύν
Κωμὴν προφάταν
Ἀργυρεαῖσι δὲ νῶμα-
τῷ φιαλαῖσιν βιάταν
Ἀμπέλῃ παιδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.

† Ap. *Plutarch.* *Sympof.* III.

‡ *Olymp.* XI.

§ *Olymp.* II.

|| *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

* Οὕτω γένος φαίνειν τερειναν
Ματερ' οἶνανδας Ὀπωραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat
† *laganam*,

— κασιγνήτην νεκταρεῆς κυλικός.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parciùs proferam: unum tamen atque alterum sciligam exemplum; quorum primum fit vox ندى quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* fumitur. Sic النداء rore maduit, & liberalis fuit. ندى roscidus & munificus; & اندى liberalior. Eodem ferè modo vocibus مطر torrens, باران pluvia, Arabes utuntur; & Persæ, voce باران. Sic Arabicè جاد copiosè cecidit pluvia, & postea liberalis fuit: hinc جود liberalitas. Notum est Hebræos hac imagine persæpè usos fuisse: ita comparatur apud † *Isaiam* divini Numinis infi-

* Num. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνός. Hoc epigramma (Σχολιον enim non est, ut putavit *Tollius*) in sex versûs debet distingui.

Κυπρίδι κείσο, λαγυνε μεθύσφαλες αὐτίκα δῶρον,

Κείσο, κασιγνήτη νεκταρεῆς κυλικός,

Βακχεί', ὕγροφθογίε, συνεσίε δαίτος εἰσῆς,

Στειναυχεν, ψήφει συμβολικῆς θυγατερ.

Θνητοῖς αὐτοδίδακτε διηκονε, μῦσι φιληντων

Ἠδίσῃ, δειπνων οὔλων ἐτοιμοτάτων.

† LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviae terram irriganti,*

כי כאשר ירד הגשם והשלג
מן השמים ושמה לא ישוב :
כי ים הרזה את הארץ
והולידה. והצמיחה :
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל
מן ימיה דברי אשר יצא מפי :

“ Nam ficut imber & ros descendit
De cælo, neque illuc adeò redit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fecerit ;
Ut semen det ferenti, & edenti panem,
Talìa erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kassam,

اقول لركب يهيموا مستقط الندي
وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

“ Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,
At præterit equites citra te, casus ille.”

Et *Ebn Arabshûb,*

امطر ايطادي يهينه بالنوال ففاض الخير
من صوب الشمال

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento septentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Turcici* præceptum,

منبع کف یهینندن جریان ایدن قطرات
سیالی درهم و دینار صداسی رسیده
سامعی دست یساری اولیه

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium sonitus, ad aures finistræ ne perveniat,”

کی اشجار جویبار معدلت انک باران جود
واحسانیلی طراوت بولمشدی و ازهار کلزار
نظام مهملکت اقطار امطار رافت و عاطفتی
ایله سیران اولمشدی

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant, imbribus largitionis & liberalitatis rigatæ virefcant; & flores roseti imperii ejus guttis pluviæ benevolentiae & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

میجست از سحاب ازل رحمتی ولی جز
دیده اش معاینی چیزی نداد نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit,
sed præter oculum suum lachrymis scaten-
tem, nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequeo omittere similitudinem pulcher-
rimam in libro *Hamasa*,

قتي عيش في معروفة بعد موته

كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem
suam vivit,

Sicut pratum post imbris effusionem virefcit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذكّر quæ
inter alia *famam* ac *bonam existimationem* notat.
Est autem dulcissima translatio; nam hujus vo-
cis * antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic
vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hoseas pulcherrimè †,

אדויה כטל לישראל יפרח
כשושנה ריח שרשיו כלבנון ;
ילכו יונקיתיו יחי כוית
הודו וריח לו כלבנון ;
ישבו ישבי בצלו יחיו דגן
יפרח כנפן זברו כיו לבנון ;

* Vide Schultens in *Hamasa*, p.

† XIV. 6—8.

- “ Ero tanquam ros *Israeli*; effulget
 “ Velut lilium, & extendet radices suos sicut
     “ Libanus;
 “ Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
 “ Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
     “ *Libano*.
 “ Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam
     “ frumentum reviviscent,
 “ Sucrescent sicut vitis; odor ejus, tanquam
     “ vinum Libani.”

Sic etiam eruditissimus auctor libri Sucardán,

ما احلي بالافواه ذكرك

- “ Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
     “ tuus.”

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوک من بقي بالعدل ذكره

- “ Regum felicissimus is est, cujus odor (fama)
     “ ob justitiam perpetuò maneat.”

Huc spectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן תורד שמך

- “ Unguentum effusum, nomen tuum.”

Et versûs elegantissimi poetæ Perfici Jâmi in
libro Yusef ve Zulikha,

کشادی نافه طبع مرا ناف
 معطر کن زمشکم قاف قا قاف *
 زشعرم خامه را شکر زبان کن
 زعطرم نامه را عنبرفشان کن *

“ Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “ Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “ extremitates (à Kâf ad Kâf),
 “ Carminibus meis calamum fac dulcilo-
 “ quum,
 “ Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “ rum spargere.”

& illa,

هنر چو مشک بود مشک اگر نهان دارند
 زفیض رایحه او مشام اثرست *

“ Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus fit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

& *Ebn Arabshâb* de precatione usitatâ وسلم
 صلی الله علیه loquens, ait,

صلوة تذکي المسک الاذفر فی صدور الکتب

“ Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

כשמן הטוב על הראש
ירד על הזקן וזקן אהרן
שיורד על פי הכרבה

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
libri de Sacrâ Poesi †,

“ Non *aura nardi suavior* occupat
“ Sensus, quæ Aronis vertice de sacro
“ Per ora, per barbam, per ipsas
“ Lenta fluens it *odora vestes*.”

Omnes ferè gentes hac translatione uti videntur:
Sinenfes signum quoddam habent, quod *Hiang*
vocant, & quo significatur primò *Odor*, deinde,
Fama, Virtus ‡.

Vocem سقي irrigavit, potum præbuit, in

* Psal. cxxxliii. 2.

† Præl. xxv.

‡ Galli aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est en bonne odeur auprès des gens d'esprit. Germanicè quoque *geruch* est odor, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *ruhm, fama*: sic auctor libri elegantis de *Abeli Morte*, “ Blühe empor, “ wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben sey “ ein süßer geruch vor dem Herren.” Et alibi, “ Wie ein lieber frühling strauß empor blüheten und vereint liebliche gerüche der tugend zerstreiten.” Nos quoque interdum eadem figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ By her intercession with the “ King, she would lay a most seasonable and popular obligation “ upon the whole nation, and leave behind her a pleasant odour of “ her grace and favour to the people.”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes;
sic scriptor clarissimus,

واذا بنساتي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
فستقي رياض حياتهم قدحًا اعاد الكل بور

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad

“ eos cum exitii *cyatho*;

“ Et irrigavit vitarum eorum hortulos poculo,

“ quod omnes ad nihilum redegit.”

Exempla translationum à *rigando* & *bauriendo*,
sunt in omnium gentium sermonibus ferè innu-
mera; sufficiet hîc duos versiculos citare à li-
bello de *Rodanthes* & *Dosiclis* amoribus, quos
legenti mihi primùm valdè arrisissè memini:

Κρατήρα μακρον ἡδονης και δακρυων

Κιρνωντες ἐξέπινον αχχας εις μεσην.

Unum solummodò addam exemplum, quod ta-
men auribus Europæis durius esse videbitur.
Vox *انف* *nasum* significat: transfertur autem
ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
انف جبل *nasus montis*, promontorium; *البرد*
انف *nasus frigoris*, frigus intensum; *انف*
پoculum illibatum; *روضة انف* *hortus no-*
vus & *intactus*, quem *κρηπον ἀκηρατον* vocat *Ibycus*;
انف القوم *nasus populi*. Sic *عزنيين* *superior*
nasi pars, & *عرانيين* *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

واصبح عرين المكارم اجدعا

“Nasus nobilitatis præciditur.”

Eâdem translatione utuntur *Sinenses*, vox enim *Pië*, cùm *nasum* significat, tum etiam *familie principem*. Eodem sensu usurpant Hebræi vocem חרם, quæ *Arabica* est, خرطم *nasi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרטמו מצרים

vertenda sunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros, non præstigiatores, ut vulgò red- duntur.*

Cùm plures continuantur translationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè possumus *Permutationem* appellare; cuiusmodi est illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله بر آيد

زباغ عارض ساقی هزار لاله بر آيد

“Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“In *borto* genæ pocillatoris mille tulipæ

“florent.”

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & sanè *permutatio* hæcce, seu Ἀλληγορία, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potissimum distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* syl-
vam universum hoc naturæ templum. Ponant
ante oculos cælum, terras, maria; aspiciant in
cælo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores,
flores, herbas, segetes, animalia: in aquis, na-
tantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre
pendentes nubes, videant ætheris placidam fere-
nitatem, & immensa protinùs exsurget similibus
rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus
gentibus communia; at multæ sunt naturales
imagines, *Asiaticis* magis quàm reliquis fami-
liares, velut orientis auroræ, & stellarum, qua-
rum cursûs in tentoriis degentes Arabes com-
modissimè observare possunt; aliæ denique *Asia-
ticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, anima-
lium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud
cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum
Asiaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinfulas videri. Ridemus si poeta Perficus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione sæpissimè utuntur Asiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad judicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poësis. Hi enim (*Homerum* & *Græcos* excipio) rarò comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poësin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter differere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque ex quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cujusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altiùs atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres *Lemnias* cum apibus comparat, *Argonautas* cum floribus, urbem cum alveari,

Ὡς δ' οὔτε λείγρια καλὰ περιβρομεῖσι μελισσαι
Πετρῆς ἐκχυμέναι σιμῶληδος————

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—————ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἐρσηεὶς γανυται, ται δὲ γλυκύν αλλοτε τ' ἄλλον
 Καρπὸν ἀμεργουσιν πεποτήμεναι—————

Ubi rectè observat doctissimus Scholiaſtes, vocem γανυται cum κινυόμεναι, quæ mox ſubſequitur, minimè conſentire: tamen poſt vocem ſιμωληιδος finita eſt comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorẽ auribus afferant. Hoc ſemel monuiſſe ſufficiet. Hæc autem obſervatio in omnibus ſimilitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipſâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venuſtatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Ἦελις ὡς τις τε δομοῖς ἐνιπαλλεται αὐγλή
 Ὑδατος ἔξ' ἀνιῆσα, τοῦ δὲ νεῶν ἡε λελήτη
 Ἦε πῶ ἐν γαυλῶ κεχῡται ἡ δ' ἐνθα καὶ ἐνθα
 Ὡκειη σροφαλιγί τινασσεταὶ αἰσθησα
 Ως δὲ καὶ ἐν σῆθεσσι κεαρ ἐλελιζέτο κερῆς.

Et nunquam fanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc ſimilitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddiſſe §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacra Poefi, Præleçt. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ ſententiâ ſuperavit Camoenſius.

Vide Luſiadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido

Eſpelho, d' aço o de cristal fermoso,

Apollonio sumfit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantiae ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum sanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medæ suavissimo Ἐπεισοδίῳ, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantis *

Che do rayo solar sendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso:
O sendo da oziosa mãõ movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli desflolegado.

* Qualis est pulchra illa transitio:

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Evaluit——

Apollonius,

——μαντοσυννησι κεκασμενον. Ἄλλα μιν ἐτι
Μαντοσυναί ἐσαιωσαν. Εἰ
——ἀδευκεα δ' ἐφυγεν αἰσαν
Μαντοσυναίς. Οὐ γὰρ τις ἀποτροπὴ θανάτοιο.

Et illa personarum mutatio, quam sumfit etiam *Millonius*,

——ut duros mille labores
Pertulerit: *tu* nubigenas, *inticiæ*, &c.

Apollonius,

——μεγαλὴ ὅπῃ Φοῖβον αὐτεῖ ——
Λητοίδῃ, τὸ νῦν δὲ κατ' ἔρανος κεο ——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutiae, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut νεπης pro Nepote, vox fortasse Æolica, Sic Apollonius,

——μετοπισθε τειεις νεποδεσσιν ετοιμα.

quas è Rhodio poetâ haufit ; illam mehercule
 suavitatem numerorum, & rotundam illam ver-
 suum concinnitatem, in qua regnat Virgilius,
 ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Lon-
 ginum, Quintilianum, atque alios adeò temerè
 esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc
 scriptorem in mediocrium poetarum chorum
 detrudant. Mediocrifne sunt poetæ hi versûs
 numerosi & modulati?

Ὡς δ' οτ' ἐρημαῖσι πεπληότες ἐκτοθι πετρῆς
 Χυραμὲ ἀπλήγες λιγέως κλαῖσσι νεοσσοί,
 Ἢ οτε καλά ναυόντες ἐπ' ὄφρυσι Πακτωλοῖο
 Κυκνοὶ κινήσωσιν ἑὸν μέλος, αἴμφι δὲ λειμῶν
 Ἐρσηεὶς βρεμέται, ποταμῷο τε καλά ῥέεθρα,
 Ὡς αἰ ἐπὶ ξανθὰς θεμέναι κινήσιν ἐξείρας
 Παννυχιαὶ ἐλσεινον ἠλεμον ὠδύροντο.

aut illa descriptio,

————— ἀνθεα δὲ σοί

Νυμφαὶ ἀμεργόμεναι λευκοῖς ἐν ποικίλᾳ κολπίτι
 Ἐσφορεον. πᾶσας δὲ πυρός ὡς ἀμβεπεν αἰγλή,
 Ὅτιον ἀπο χρυσέων θυσακῶν ἀμαρυσσέτο φεγγῆς,
 Δαίε δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερόν ποδόν—————

& Callimachus,

————— ὅ γὰρ ἐργατὶν τρέφω

Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ Κεῖϐ, Ὑρρίχθ νεπῆς.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἀθανάτοὶ δὲ καλεῦνται ἑοὶ νεποδες γεγαυτες.

Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, *Θεοὶ νεποδες*, quod
 reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

Quàm breviter & vividè Telamonis iram pingit !

— τω δε οἱ οσσε
Οὐλίγες μαλεροῖο πυρός ὡς ἰνδαλλοντο.

Quantâ elegantiâ Homeri comparationem,

Οἷη δ' Ἀρτεμις εἰσι κατ' ἄρεος ἰοχέαιρα.

amplificat ;

Οἷη δὲ λιαροῖσιν ἔφ' ὕδασι Παρθενίῳ
Ἦε καὶ Ἀμνησοῖο λρεσσαμένη ποταμοῖο
Χρυσείοις Λητῶις ἔφ' ἄρμασιν ἐστηκυῖα
᾽Ωκείαις κεμαῶεσσι διεξέλασθαι κολῶνας
Τηλοθεν ἀντιῶσα πολυκνίσσῃ ἑκατομῆξιν,
Τῇ δ' αἶμα νυμφαὶ ἐπὶ αἰμορῶδες, αἱ μὲν ἐπ' αὐτῆς
Ἀγρομεναι πηγῆς Ἀμνησιδὸς, αἱ δὲ δὴ ἀλλαι
Ἀλσεα καὶ σκοπίας πολυπιδάκας, ἀμφὶ δὲ θῆρες
Κνυζήθῃω σαινέσιν ὑπὸ τρημεντὲς ἴσαν,
Ὡς αἰγ' ἐσσεύοντο δι' ἀστεῖα —

Quod si minutiores illas poescos exornationes spectemus, nullus esse potest ad celeritatem exponendam accommodatior versus, quam

Αὐτὴ δ' ὠκυτερὴ ἀμαρυγματος ἡ βολαῶν.

aut ad avem placidè labentem in aëre describendam, quam

Ῥιπὴν εὐκηλοῖσιν ἐνευθίων πλερυγέσσι.

Annon hi versûs fluctuum scopulis allidentium quodammodò imitantur sonum ?

ῥῶτοντ' ἐνθα καὶ ἐνθα διασάδον ἀλλήλησιν
 Τὴν δὲ παρηγορίην κοπτεν ῥοοῖς. ἀμφὶ δὲ κύμα
 Λαβρόν δεικνόμενον πέτραις ἐπικαλ' ἔχλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæsitæ sunt potius quàm naturales; & plus diligentiae ostendunt quàm ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jasonis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cadit, ita tamen ut fervet quandam in cadendo majestatem: sic draconis occisi descriptio,

———οφίς ὑφ' Ἡρακλεὶ δαιχθεὶς, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non satis delicata, & à poetæ heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poetæ amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Affimilant * puel-
 larum cincinnos hyacinthis, genas rosas, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiskio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهال وبهاء وكمال
وقد واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي سهلم
لتخلفها القواطل وانف كحدّ السيف وفمّ كانه
خاتم سليمان و خدود كانها شقائق نعمان
و شغيفتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منصود
في مرجان وجبين كانه هلال وريق احلا
من الشهد وابرء من الزلال وعنق كانه
خيزران وصدر كانه شادروان ونهود كانهن
رمان وبطن كانه الحرير طيبة علي طيه
وسرة تسقي بدهن البان

- “ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
“ nustate, perfectione prædita; egregiam ha-
“ bens & æquam staturam; oculos verò ni-
“ gros, somni plenos, fascino Babylonio im-
“ butos; & supercilia, tanquam arcûs, vi-
“ brantes sagittas aspectuum letales; nasum,
“ ensis mucroni similem; os verò, Salomonis
“ sigillo; genas tanquam anemonas; duo au-
“ tem labia erant duo pyropi (vel carneolæ),
“ & dentes tanquam uniones in corallio con-
“ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
“ similem, & labia favis dulciora & aquâ
“ purâ magis frigida; collum instar Indicæ

- “ arundinis, pectus instar fontis in altum fa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis confimiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 - “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת תמפנה שפתותיך
 דבש וחלב תחת לשונך
 וריח שלמתוך כריח לבנון :

- “ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odorque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depromunt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* puellæ nigros cincinnos genis candidissimis superimpendentes confert pulcherrimè cum pilis ex ebena fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lufores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کوی عام در خم چوکان آبنوس

“ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-

“ micans

“ Similis est pilæ eburneæ in mediâ clavâ

“ cbeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafez recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cœlo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
همچو حورانند کرد سلسبیل

“ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua

“ vestiunt,

“ Similes sunt *Houriis* circa fontem Salsabil

“ sedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cùm Arabes, tùm Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio !

لهم عدوة گانقضاض الاتي
مدّ به الكدر الاحب

“ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum

“ fluxus

“ Quem tenebrofa & violentè irruens nubes

“ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت ليالياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهز الجيش حولك جانبيه
كما نغضت جانحيها العقاب

- “ Multas enim noctes transegiſti inſomnis,
“ Cum te properanter veherent equi nobiles
“ notis inſigniti:
“ Quaffabat exercitus circum te ambas ſuas
“ alas,
“ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فرددناهم بطعن كما تهزّ عن جمة الطوي
الدلاء

- “ Haſtas ultro citroque movimus in vulne-
“ ribus,
“ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
“ abundanti ſurgens.”

Quid poeta velit benè expoſuit *Reiſkius*, “ Haſ-
“ tarum ſtrepitum, quando demittuntur in cor-
“ pora, vel è confoffis corporibus vix revellun-
“ tur ac ne vix quidem, cum obſcuro confert
“ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
“ ruens in profundum, vel exuberans ſitula quæ-
“ dam ſurſum attracta malè cedentem aquam

“contranitendo perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferdusii* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

همیرفت رستم چو پیل دژم

“Venit Ruſtem, tanquam torvus elephas,”

&c,

چو شیر اندر آمد میان رمه

“Tanquam leo qui in medium irruit ar-
“mentum,”

quid nobilius aut excelsius eſſe poteſt his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست و پوشید درع بزر
میانرا به بستش بزرین کهر
یکی خود رومی بسر بر نهاد
سر ترکش تیر را بر کشاد
بباره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
ز کیهال نیزه زالماس تیغ
بباره بر آمد چو بارنده میغ

تو گفتي سپهر است يا روز و تاب
ويا در بهاران يکي رود آب
درختيست گفتي از آهن ببار
کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- ‘ Aspexit Barzu decem illos equites,
- ‘ Tanquam leo furore plenus, prædam petens,
- ‘ Strenuè se geffit, & tunicam radiantem induit,
- ‘ Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- ‘ Cassidem Græcam capiti imposuit,
- ‘ Ex pharetrâ sagittas extraxit;
- ‘ Nunc super equi stratum impendit,
- ‘ Nunc tanquam mons movens (se erexit)
- ‘ Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- ‘ Nunc velut nubes imbrem fundens progressus est.
- ‘ Diceres, “ Cœlumne est, an dies, & splendor,
- ‘ “ An verno tempore aquarum fluxus?”
- ‘ Diceres, “ Arbor est ferro onusta;
- ‘ “ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amant venustiores *Arabum*
poetæ, quàm flores & fructûs describere, de-
promptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritu-
dine; velut *Ebn Rumi*,

رايت البنفسج في روضة
واحداقه للندي شاهرة *
يحاکي بها الزهر زرق العيون
واجفانها بالبکا قاطرة *

- “ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant ;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجدّ نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانها يبضها مرصعة
 من خدّه والصفار من خدّي

- “ Da mihi dilectissimum narcissum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosâ,
 “ Velut si albedo ejus deprompta sit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحبراء قبل المزج صفراء بعده
 انت بين ثوبي نرجس وشقايق
 حكّت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

- “ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones ;

- “ (Seu potius) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Nowás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشقايق
 كان الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
 الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

- “ Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxisset, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebnî'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحلت تحلي الوشي من نهطه
 احلي واشهر من ورد له ارج
 كانها المسك مدرور علي وسطه
 كانه لون حبي حين ملكني
 حل السر اويل بعد البعد من سخطه

- “ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

- “ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, semotâ iracundia ?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitu-
 dines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدائع قد ركن من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زمرد وسطها شذر من الذهب

- “ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine surgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt smaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticolæ auri ?”

Et *Ebno'l Motezz* venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنصد
 فنبه منه الورد بعد التهجيد *
 كجهر من الياقوت فوق زبرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

- “ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosa autem ex eo à fomno excitata
 “ furgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.”

Similiter Sadi in libro *Buštân*,

نهد لعل و پیروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پیروزه رنگ

- “ Posuit pyropos & smaragdos in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينقضي الهم عنكما
 وقوما الي روض وكاس رحيق *
 فقد لاح زهر الياسمين منورا
 كاقراط در قهت بعقيق *

- “ Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jasmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carneola.”

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجهان
ورائنا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur
“ Et vestirentur roris gemmulis,
“ Et vidimus figilla florum, cùm
“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi*,

بنفسج سرلاني اذا
رايته اشرب ما شيتنا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد يحمل ياقوتا

“ Gaudium violæ, nam cùm eam
“ Viderim, bibi quantum volui;
“ Non flos est, sed
“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cælo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سهاء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

- “ Velut si jasminus florens, cùm
 “ In eum in medio horto oculos meos flec-
 “ tam,
 “ Cælum effret smaragdinum, in quo afful-
 “ gent
 “ Nobis stellæ argenteæ.”

&

في روضة تهدي لنا
 نفس الشبول بها الشبال
 في كل نرجسة بها
 شمس يحيط بها هلال

- “ In hortulo, qui ad nos affert
 “ Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
 “ In unoquoque narcisso, qui in eo est,
 “ Sol effulget lunâ circumdatus.”

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحيا بانفاسه النفوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شمس

- “ Habemus narcissum splendidum,
 “ Qui recreat odore suo animas,
 “ Velut si cilia ejus essent lunæ,
 “ Velut si oculi ejus essent soles.”

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومّر الريح يعطفه
كانه زعفران قوق كافور
اذا بدا في اختلاف من محاسنه
اراك كيف اختلاط النار بالنور

- “ Annon eum (narcissum) vides, dum aura
“ transiens eum flectit,
“ Similem croco super camphoram?
“ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
“ Ostendit tibi, quomodo ignis cùm luce
“ jungatur.”

&

قم يا غلام فهااتها مشهولة
ان الرياض بكل زهر تحتشي
والنرجس الغض الندي كانه
ثغر يعضّ علي بقية مشمش

- “ Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,
“ Nam horti variis floribus ornantur,
“ Et recens narcissus similis est
“ Candido puellæ denti, cùm malum Ar-
“ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ sint ob novitatem jucundissimæ : unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسه جمعت اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 او ايل النار في اطراف كبريت

“ Viola collegit folia sua, similia

“ Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die
 “ discessûs,

“ Velut si effet super vasa in quibus fulgent

“ Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-
 “ tremis partibus.”

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حسنت بك الايام حتي
 كانك في فم الدنيا ابتسام

“ O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus

“ Venisti ad nos florum princeps,

“ Etenim usque adeò tibi favet fortuna

“ Ut referas, in ore terrarum orbis, risum.”

Has comparationes lætissimas ex *Ebni Abi Hagelab* delibavi, qui contexit etiam *de Similitudinibus* librum, quem inscripsit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in similitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florum venustates in bellissimo carmine complexus est ;

اي والربيع النضير
 وزهرة المستنير
 من نرجس واقاح
 كاعين وثغور
 وياسمين كلون
 المتيم المهجور
 ومن شقيق كحساء
 قد اقبلت في حرير
 وطيب نشر عبير
 البنفسج الممطور
 والاس شبه عذار
 بخدّ ظبي غزير
 والورد اقبل في جيش
 حسنه المنصور

“ Euge ! per splendidum ver, & flores ejus

“ nitidos,

“ Narcissum & parthenium similes oculis &

“ dentibus,

- “ Et jasminum tanquam colorem amatoris
“ solitarii,
“ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
“ venit serico (vestita)
“ Et odorem suavem unguenti, violam pluviam
“ irrigatam,
“ Myrtique florem similem lanugini in genâ
“ hinnuli succo pleni,
“ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
“ cujus pulchritudo victrix est.”

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeseos Asiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam priùs proferre, quàm de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipuè Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شددنا شدة الليث عدا والليث غضبان

“ Violenti fuimus inimiciâ, tanquam leo, &
“ leo iratus.”

nec est in Græco sermone inuenta, ut Theocritus †,

————— λῖς ἔσακθας

Νεβρω φθεγγαμενας τις ἐν ὤρεσιν, ὠμοφαγος λῖς.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum لیث, 𐤋𐤍, & λῖς, cùm sono tùm sensu affinitatem.

Nec minus lepida est *Agnomination*, quam Græci Παρωνομασίαν, *Arabes* تجنیس appellant: fit autem, cùm ad res diffimiles fimilis vox in eodem versu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Asiatici*, nullum ut occasionem amittant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ transit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلداری رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri rest, gian ber gianâne sbûd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ discessit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatha nebud savab.

“ Formosas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

&

که بر طرف چمن زارش همیکردد چمن
ابرو

Ke ber tarfi chemenzâresh hemikereded chemân abru.

“ Nam in * horti ejus extremitate delicatè
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Cbemen* hortus est, & *Cbemân kerdên* delicatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belâ nebud ke ez bâla bud.

“ Ærumna quæ à superis venit, ærumna non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmâl mâil waeddbeheb dbabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici* versûs,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

آلهي سن بني سينه ايلته
صرلاينجه يارك سينه شينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (fène) per-
“ ducas,

“ Donec amicæ gremium (fène fène) am-
“ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
nationibus unicè constat, iisque lepidissimis, ut

مربع نعم نعم تلك المربع

“ Æstivæ *Naomæ* mansiones: oh, suaves (*nâm*)
“ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعل

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
“ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
risque contemni tanquam nimis concinnam &
puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
ricorum ad Herennium *, “ Quæ sunt ampla &
“ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
“ concinna, citò satietate afficiunt aurium sen-

* Lib. iv.

“ sum fastidiosissimum. Quomodo igitur, si cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione delectari : ita si rarò has interfere-
 “ mus exornationes, & in causâ totâ variè dif-
 “ pergemus, commodè luminibus distinctis il-
 “ lustrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri possunt, ita tamen ut hæ festivitates ad le-
 viora carminum genera quàm ad elata & he-
 roica, videantur esse accommodatiores. Nec
 est tamen negandum quin Annominatio insigni-
 nem afferat Sermonibus Asiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam sacros Vates Hebræos
 delectari invenimus *.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, seu Personæ induc-
 tionem, veniamus. Ea est quasi animata Alle-
 goria, quæ translationum est continuatio; trans-
 latio autem occultam similitudinem semper
 complectitur. Sic “ gena tanquam rosa”
 similitudo est, imagine à naturâ depromptâ :
 “ rosa genarum ejus” est translatio: “ genarum
 “ rosas oculorum pluvia irrigat” est Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Rosa horti rosæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formosæ sumus; sed tu perpetuò nites, ego
 “ celeriter defloresco,” fictæ personæ est in-
 ductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosa Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; luscinia rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait ‘Tu cora mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.’ Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuras nescio an rectè numeretur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri Buxtân initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبی برنشست از فلک برگذشت
 بتمکین وجاه از ملک برکشست
 چنان کرم در تیه قربت براند
 که در سدره جبریل افو باز بهاند
 بدو گفت سالار بیت الحرام
 که ای حامل وحی برتر خرام
 چو در دوستی مخلصم یافتی
 عنانم ز صحبت چرا تافتی
 بگفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نیروی بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر پرم
 فروغ تجلی بسوزد پرم
 نهاند بعضیان کسی در کرو
 که دارد چنین سیدی پیشرو

- ' Qui unâ nocte nobiliter evectus super æthera ascendit
 ' Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire :
 ' Qui in cœlesti hoc itinere tam longè progressus est,
 ' Ut illic ubi consistere cogitur Gabrielis, non constiterit :
 ' Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
 " O tu qui oracula portas, propiùs accede ;
 " Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
 " Quare colloquii nostri frena laxas ?"
 ' Respondit : " Non est ampliùs ubi veniam locus,
 " Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant :

- “ Si vel minimè altiùs evolem,
 “ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”
 ‘ Nemo peccatis immerfus diù manet
 ‘ Qui talem Vatem ducem habeat !’

Quæ descriptio quàm nobilis est, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapfa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriiis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
 تو خود چه ادمي كز عشق بيخبري

“ Scisne, quid mihi dicat luscinia illa matutina ?

“ Tu quisnam homo es, qui amoris sis ignarus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

مي خواه و كلفشان كن از دهر چه ميچوي
 اين گفت سحر كه كل بلبل تو چه ميكوي

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri, sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rofa,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flecit,

“ Tu autem, lusciniæ, quid ais?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris?”

Similiter alio loco,

جهشيد و جام جم مطلب جام مي بخواه
کين است قول بلبل داستان سراي جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete;

“ Ea enim vox est lusciniæ narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلي برک کلي خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونوا خوش ناله‌هاي زار
داشت

گفتش در عين وصل اين ناله و فریاد

گفت مارا جلوه معشوق در اين کار داشت
حسست

“ Luscinia rosæ suaviter coloratæ folium in

“ rostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitûs

“ edidit :

“ Dixi illi, In ipso congressu quid vult ista

“ querimonia & lamentatio ?

“ Dixit : Nos ad hoc opus amici fastus redi-

“ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ

“ colloquium,

بنفشه دوش بکل گفت و خوش بیانی داد

که تاب من بجهان طرهٔ فلانی داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter

“ sensa sua explicabat,

“ Splendorem meum terris, cujusdam (for-

“ mosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possum innumera hujus figuræ exempla è poetis Arabicis expromere ; sed unum atque alterum sufficiet. Ac primùm subjungam perelegantes versiculos principis illustrissimi & venustissimi poetæ *Ebni'l Fiadb*, ‡

قم فاسقني بين خفق الناي والعود

ولا تبع طيب موجود بهفقود *

كاساً اذا بصرت في القوم محتشياً

قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro Yatimato'ddehri.

نحن الشهود وخفف العود خاطبنا

يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

‘ Surge, & affer, dum sonant tibia & cithara,

‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)

‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aspi-

“ ciens,

‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulsus ;

“ Nos testes sumus, & lyræ moduli nobis an-

“ nunciant,

“ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus personarum conventus ! Vides animis & vitâ donata, pocula, lætitiâ, musicam, aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium* & *uvarum filia* pulchrè innuitur vini cum aquâ temperatio. Facile docto Arabi *Taaleb* † assentior, qui hos versûs in suo genere admirabiles putat : sed Arabicè legantur necesse est ; Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in *Timuri* historiâ locus (quam historiam poema nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum invicto illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum *Yatimah*. Part. I. cap. iv. verba *Thâlebii* sunt,

ومن ملج شعر ابن الغياض قوله ولم اسرع
في معناه احسن منه قم فاستقني &c.

فجال بينهم الشتاء بجفاف عواصفه وبث
 فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نايحات
 صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه
 وطفق يناديه مهلاً يا مشوم ورويدا ايها
 الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب
 بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان
 كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني
 النفسين ونحن شيخان اقترنا في استيصال
 البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان
 كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات
 زهريري منك ابرد او كان في جرايدك
 من جرد المسلمين بالعذاب فاصمهم واصمهم
 ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
 فوالله لا حاييتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
 يحبيك يا شيخ من برد المنون لواعج جمر
 مجمرة ولا واهج لهيب في كانون *

Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis suis
 ‘ vehementibus, & sparfit inter eos flatus suos
 ‘ glaream dispergentes; & in eos concitavit
 ‘ ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &
 ‘ potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

cellis: & in ejus (*Timuri*) confeffum de-
 fcendit, & eum inclamans, allocuta eft:
 “ Lentè, O infaufte, & leniter incede, O
 “ tyranne injufte! quoufque tandem homi-
 “ num corda igne tuo combures? & jecinora
 “ æftu & ardore tuo inflammabis? Quòd fi
 “ una es ex infernis animis, equidem anima-
 “ rum altera fum; & nos fenes fumus, qui
 “ continuò occupamur in regionibus & fervis
 “ fubjugandis; & ftellæ maleficæ (*Mars* &
 “ *Saturnus*) in conjunçãoe funt infauf-
 “ fimæ. Et fi animas occîdis, & auras fri-
 “ gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te funt
 “ frigidiores; aut fi in tuis catervis (milites)
 “ fint qui fideles fuppliciis vexent, impellant,
 “ percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
 “ eft id quod magis vexet & percutiat. Et
 “ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “ te defendent, O fenex, à leti frigore, car-
 “ bonum in foco ardor, nec in menfe De-
 “ cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulciffimo
Amralkeifi carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
 بصبح وما الاصبح منك بأمثل

- “ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris
 “ Per auroram; nec enim esset aurora te præf-
 “ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafizi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &c, quod audacius esse videbitur, ad intellectum :

اي باد شهيم يار داري
 زان تحفه مشکبار داري

- “ O aura, amici habes odorem,
 “ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
 “ fers.”

زنهار مکن دراز دشتي
 با طره او چکار داري

- “ Cave; noli furari (دراز دست) *longam ha-*
 “ *bens manum*, id est, Fur)
 “ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

اي گل تو کجا وروي زيباش
 او مشک وتو خاربار داري

- “ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido?
 “ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ريحان تو کجا و خط سبزش
او تازه و تو غبار داري

“ Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus
“ lanugine?
“ Ea floret, tu autem marcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خمار داري

“ Narcisse, ubi es, præ ebrio ejus oculo?
“ Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-
“ ceris.”

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

“ O cupresse, cum staturâ ejus procerâ,
“ In horto, quam habes affinitatem?”

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختيار داري

“ O intellectus, cum amoris ejus existentîâ,
“ (Si) in potestate tuâ (efficit) quam haberes
“ electionem?”

روزي برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داري

Carmen Perdicum.	
ای با چشم بد داری	زان بخت مشکب داری
زنسار کن در از دوسنی	باطر دوا بکار داری
ای کل تو بکجا در می پاشی	در مشکب تو عمار با داری
ریحان تو کی در خط سیرش	او تازه در عجب داری
کس تو کجا در چشمش	او در خوش در تو نه داری
ای سر تو با کج لبش	در باغ تو بستانداری
ای فصل تو با در خوشش	در دست چو تیار داری
از روزی بدی چو سناطه	
که طاعت بطلد داری	

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,

“ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quàm pulchræ imagines ! Comparatur odor cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum afflante ; facies formosa cum rosâ, ita tamen ut longè nitidior esse videatur ; lanugo in genis succrescens, cum herbis recentibus : oculi languidi & quasi ebrioli cum teneris narcissi floribus ; statura cum cupressi ramulo ; quâ comparatione etiam Græci utuntur ; ut *Alcæus*,

Τινι σ', ὦ φίλε γαμψέ, καλῶς εἰκασθῶ ;

Ὅρπακι βραδύνω σε μαλὶς' εἰκασθῶ.

quibus similitudinibus (est enim personæ inductio, ut antea dixi, translationis species, translatio autem similitudo brevis) quid delicatius esse potest, quid venustius ? Mirum est sanè quantas suavitates in tam breve carmen poeta incluscrit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè reddidi :

Ὀδᾶριον.

Χαριεντῶ, αὐρα, παιδῶ

Ἀπαλὴν φέρεις αὐτμην,

Δια τετ' ἀναπνεύσας

Μυρον ἐκ πτέρων ψεκαζεις.

Ζεφυρ' ἐν κομαῖσι παῖδος

Ἐκινθίναις ἄθουρεις.

Ἄγε δὴ, τι δὴτ' ἐκλεψας

Φιλερωτῶ ἐκ κικιννῆς ;

Τὶ κομᾶς, ῥόδον τρυφῆλαι,

Ροδον ἀνθεων ἀγαλμα;
 Μαλακος μὴν ἐσθ' ὁ κερ^Θ,
 Σὺ δ' ἀκανθίοις πυκάζῃ.
 Σὺ δὴ τι τρυφᾷς, σελινον;
 Σὺ γὰρ εὐΐτις ἐκμαραίνῃ,
 Χλοερὺς δ' ὁ παῖς ἰελες
 Θαλεραίς ἔχει παρειαῖς.
 Σὺ δὴ, * λειριον, τι καυχᾷ;
 Ἐπομειδία, μεθύσκον
 Καλον ὄμμα παιδὸς ἄβρω,
 Σὺ δὴ κείσεαι νοσῶδες.
 Κυπαρίσσε, μὴ τι κομπᾷς
 Ῥαδινοῖς ἐπὶ κλαδίσκοις,
 Ῥαδινώτερον γὰρ ἔστιν
 Ἀπαλοῖο σῶμα παιδὸς.
 Φίλον ἤτορ, αἶντ' ἐρωτός
 Ἰοῖοςφυχ^ς κοροῖο
 Λιπαροχρὸς, σφριγώντος,
 Τί κεν ἡμεῖς ἐέλδωρ;
 Φίλε κερ^ς, μὴ βραδυνῆς,
 Ταχύ μοι ποδῆινός ἐρχε,
 Σὺ γὰρ φανερός, ὦ παῖ
 Τριφίλητε, πάντα θαλλεῖ.

* Attici florem narcissi λειριον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبرة الغاية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis fatis, ut arbitror, differui; & fatis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoris latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicius aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur : accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ regionis contemtionem; incertos esse rerum humanarum eventus, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritè deflorescere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

——— ποιεῖν τι οἷς γόνυ χλωρόν *.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantia, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum est†, Hæfæz; cujus politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقيا ساغر شراب بيار
يكدو ساغر شراب باب بيار

*Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.*

داروي درد عشق يعني مي
كوست درمان شيخ وشاب بيار

*Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim senum & juvenum medicina est)
affer.*

آفتابست وماه باده وجام
در ميان مه آفتاب بيار

*Sol & luna sunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ solem affer.*

بزن اين آتش مرا آبي
يعني آن آتش چو آب بيار

*Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc est, ignem illum aquæ similem affer.*

كل اكر رفت كو بشادي رو
ياده ناب چون كلاب بيار

*Si rosa tranfit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam rosarum, affer.*

غلغل بلبل ار نهاند رواست
 غلغل شیشه شراب بیار

*Streptus lusciniæ si non manet, oportet
 Streptum poculorum afferas.*

غم دوران مخور که رفت برفت
 نغمه بربط ورباب بیار

*Ob temporum mutationes ne sis tristis, sed
 identidem*

Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
 داروی کاوست اصل خواب بیار

*Congressum illius, nisi in somno, videre ne-
 queo,*

*Medicinam (vinum), quæ somni origo fit,
 affer.*

کرچه مستم چه چاره جام دگر
 تا بکلی شوم خراب بیار

*Quòd si ebrius sum, ecquid est remedii?
 alium calicem*

Ut prorsus sensibus destituar, affer.

یکدو رطل کران بحافظ ده
 کر کناهست وکر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum fit, seu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adolescentium
Difficilesque senum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix;
Nectareis foveat
Dic luna solem amplexibus.
Flammas nitentes sparge: vini scilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd si rosarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubescentis rofas.
Si devium Philomela deferit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injuriosæ sperne fortunæ minas;
Lætaque mœstitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, somnus amplexûs dabit;
Da mihi dulce merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce est madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum;
Seu vetitum fuerit,
Amice, seu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subijciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

اي همه شكل تو مطبوع و همه جاي تو خوش
دلم از عشوه شیرین شکر خاي تو خوش

Ah ! tota forma tua delicatè fingitur, unus-
quisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hi-
lare est.

همچو کلبک طری بوده وجود تو لطیف
همچو سرو چمن خلد سراپای تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis
est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni
parte suavis es.

شیوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروی تو زبیا قد و بالای تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima
lanugo & nāvus in genâ tuâ pulcher,
Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua
& proceritas amabilis.

هم کلهستان نکارم ز تو پیر نقش و نکار
هم مشام دلم از زلف سمن ساي تو خوش

Vifûs mei rosetum à te picturis & ornamentis
plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jaf-
mincum habente odorem dulcis est.

در ره عشق ز سیلاب بلا نیست کذار
کرده ام خاطر خود را بتولای تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non est per-
fugium,
At statum meum ob tuam amicitiam jucun-
dum reddidi.

پیش چشم تو بهیرم که دران بهیاری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Ante oculos tuos morior ; at in illâ ægritu-
dine
Ob genam tuam splendidam dolor meus dul-
cis fit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروند حافظ بیدل بتنه ای تو خوش

In deserto indagandi te tametsi undequaque
periculum est,
Tamen Hafez corde destitutus, dum tuum
adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione mag-
na est opinionum diversitas. Alii proprium
tantummodò sensum agnoscunt, alii reconditus

quiddam in iis ac divinius censent delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognitionem, sic animas nostras vitæ superioris recordatione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardentem, ut ad insaniam quandam, & quasi *ἑκστασις* accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

sum restringi nullo modo debent. Atque hoc ipsi poetæ fatis apertè declarant; sic Hafez,

شود مست وحدت زجام الست
هرآنکه چو حافظ مي ناب خورد

Elrius est solummodò æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&

خرم دل آنکه همچو حافظ
جامي زمي الست کيرد

Jucundum cor fit illi, qui Hafezo fimilis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستي عشق نيست در سر تو
رو که تو مست آب انکوري

Amoris ebrietas capiti tuo non ineſt;
Abi: tu enim succo uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بويي عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forſan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنمك بزي كه شیره انكورايله مست اين
بز اهل خرابات مي مست الست اين

Noli putare nos uvæ succo ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi, Nunc prodeant ii qui huic sententia adversantur. Damus, inquiunt, hæc, si de translatione vel simplici vel etiam continuatâ loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ ferie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religioſo dicere, se ad divinum nomen accedere non minùs ardentè cupere, quàm amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non versûs scribere confendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè
& tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאיל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אלק אלהים :

Velut cervus rivos aquarum ardentè desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de fitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque divinioris desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Aftere, de Dione, de Archianafsâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυστηριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum poesi Perficâ mirificè congruunt,

Ἐκμῑναινεὶ χεῖλη με ῥοδοχροῖα, ποικιλομυθῶ,
 Ψυχρῶτακῆ, σωματὶ νεκτάρει προδυρῶ,
 Καὶ γλῆναι λασίησιν ὑπ' ὄφρυσιν ἀσραπίησαι,
 Σπλαῖχων ἡμετέρων δίκτυα, καὶ παγίδες,
 Καὶ μαζοὶ γλαγοσντες, ἐϋζυγες, ἡμεροσντες,
 Εὐφύες, πάσης τερπνοτέροι καλυκῶ.

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censeat: illos verò Hæfezi versūs.

کرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلله یافته بوی چنان ازان عارض
 بکل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلستان ازان عارض
 بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
 بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinensis odorem moschi ab illis
 crinibus,

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
 piunt:

In terram demittitur cupressus lasciva ob il-
 lam staturam,

Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam;

Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
 govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
 pertinere existimant. Quid? cum scribat Mim-
 nermus, bellè, ut solet,

Τὶς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἀνευ χρύσευς Ἀφροδίτης;

Τεθναίνην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι,

Κρυπιδίη φιλοτῆς, καὶ μείλιχα δῶρα, καὶ εὐνή.

quisquamne arbitratur poetam per auream illam
Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexûs, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideò putemus Mesihium, poetam Turcicum, cùm dicat elegantissimè,

آلهي سن بني سينه ايلته
صرلما اينجه يارک سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu teneam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versûs illos Hafezianos,

* مسند بکستان بر تا شاهد وساتي را
لب کيري ورخ بوسي ومي نوشي کلبوي

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه وعاشق را
لب کيري ورخ بوسي مي بوشي وکل بوي

Quid dulcius est quàm in horto amicæ & amici

Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfacere?

& illos,

بر رخ ساقی پری پیکر
همچو حافظ بنوش بادۀ ناب

A genâ puellæ, nymphæ similem habentis
vultum,

Tanquam Hæfæz, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه ای ساقی و بستان خان شیرینم

Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quòd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus depromenda sint, per-
multa proferre possumus exempla, quibus per-
spicuum sit Hæfæzo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio fuisse; velut cum
dicat,

ان نلخ وش که صوفی ام الخبائش خواند
اشهی لنا واحلی من قبلۃ العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm vir-
ginis suavium.

&c

ما مست شراب ناب عشقيم
نه تشنه به سلسبيل وكافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Salsebil & Cafur) non
fitimus.

Et alibi plus mill'es.

Ac profectò fat s intelligere nequimus, cur
poetas credamus hujusmodi involucris ac tegu-
mentis velie celare eas virtutes, quibus nihil lau-
dabilius esse potest, pietatem ac Dei cultum;
amores verò impudicos, & qui maximè humano
generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò
certè verisimilius est, poetas illos, utcumque sen-
sum quendam occultum innuere videantur, eo
solum prætextu uti, ut cives suos credulos & re-
lig oios decipiant, & voluptatibus liberiùs indul-
geant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus
scilicet Hafezi carmina arcanam habere signi-
ficationem v. sa sunt: nam Sadius, omnium eru-
ditissimus interpretum, proprium tantùm verbo-
rum sensum in illius versibus explicat. Præte-
reà memoriæ proditum est (illo poetâ mortuo),
primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob
carminum impudicitiam concedere noluisse;
cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis
ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad fortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

* قدم در بگ مدار از جنازه حافظ
اگر چه غرق کناهست میروند بهشت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus sit, in cœlum
intrabit.

sacerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mosella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من و شراب فرح بخش و یار حورس رشت

Nunc cùm ex horto aura paradisi veniat,
Ego & vinum lætitiâ præbens, & sodalis cujus forma nym-
phæ cœlestis similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poesin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quàm brevissimè potero, differam; eamque primò definiam. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, periculosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevis. Alii sunt quasi fonticuli, sed qui omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, caque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcunque sensibus est maximè injucundum, id cùm describatur, Elatum reddit poesin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrûs imagines. Nam

———— cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,

Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura
cœlum!

Sic in Jobi poemate*,

שמעו שמוע ברנז קלו
והנה מפיו יצא :
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאווה :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
Βρυχία δ' ἤχῳ παραμυκαται
Βροντης, ἑλικες δ' ἐκλαμπει
Στεροπης ζαυροι, τρομοι δη κοινη

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1030.

Εἰλίσσῃσι. Σκίρτα δ' ἀνέμων
 Πνεύματα παντων, εἰς ἀλλήλα
 Στασιν ἀντιπῶνεν ἀποδεικνυμένα.
 Συντεταρακται δ' αἰθήρ ποντοῦ.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nim-
 bûm occæcat nigror,
 Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru
 contremitt;
 Grando mista imbri largifluo subita præcipi-
 tans cadit;
 Undique omnes venti crumpunt, sævi exis-
 tunt turbines.

Sic rursûs in Jobi libro*,

אל ארץ חשך וצלמות :
 ארץ עפתה כמו אפל
 צלמות ולא סדרים
 ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,
 Terram crassam, instar caliginis,
 Tenebras, ordine carentes,
 Et lucis radios tanquam caliginem.

Porro voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה
 מלך *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*;
 קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcirco
 sunt altissimæ, quod imagines præbeant incertas

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis angustię nullo modo possint concipere.

Præterea conceptûs tenebrarum ad Elationem sunt accommodati; quam rem sensit nimirum Euripides, cùm diceret

Νυκτωρ δὴ πολλὴν σεμνοτήτ' ἔχει σκοτῶ.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis
sublimitas,

——— ὑπὲρ μεγάλαισμα θεονταῖς

Νυξ ἐφοῖει, τὴν περ τε καταλαδα κικλησκουσι

Νυκτ' ὅλοην, ἐκ αἵσρα διισχανεν, εἰδ' αἶμαροῖαι

Μηνῆς. Οὐρανοθεν δὲ μελαλχροος, ἥε τις ἄλλη

᾽Ωρῶρει σκοτὶ μυχᾶτων ἀνίστα βερεθρων.

Sed præcipuè excelsa esse videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjunctæ, ut in illis versiculis,

Ἐνθεν τὸν ἀπειρὸν ἐρευγόνται σκοτον

Βληχροὶ ὀνοφρεᾶς νυκτὸς ποταμοί.

quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valdè excelsa est fabula in Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & vicesimo, five سورة النور

والذين كفروا أعمالهم كظلمات في بحر
لجج يغشيه موج من فوقه موج من فوقه
سحاب ظلمات بعض فوق بعض

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctûs super fluctûs tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porro autem quodcunque incertum est terrorem quendam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non est insignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחוינות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראני ורעדה
ורב עצמותי הפחיד :
ורוח על פני יחלף
הספור שערות בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מאלוה יצרק
אם מעשהו יסוד גבר :

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cum cadat sopor in homines,
Metus me invasit ac terror,
Et omnia ossa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transivit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Substitit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venustate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audiui,

“ An homo Deo justior?

“ An creatore suo purior mortalis*?”

Præterea imaginum splendorum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelsam: nam elationis præcipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis Onie* filii descriptio,

Ὡς ἐδόξασθη ἐν περιστροφῇ λαῶν,
ἐν ἐξοδῷ οἴκῳ καταπετασµατῶ;
Ὡς αἵτης ἐωθινῶ ἐν µεσῶ νεφελῆς,
ὡς σελήνη πλῆρης ἐν ἡµεραῖς,
Ὡς ἡλιῶ ἐκλαμπῶν ἐπὶ ναὸν ὑψίστου,
καὶ ὡς τοξὸν φωτίζον ἐν νεφελαῖς δοξῆς,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀξροκομῇ ἐφίσταται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το µεγεθῶ ὑπερ ἀνδρῶπον, ἐσθῆτα ἐχούσα φοινικὴν. ἐπέσασα δὲ τὴν ναὺν ἐδοκεὶ καίνειν, καὶ τὲς µὲν ἄλλας ἀπολλύσθαι, αὐτὸν δὲ µετὰ τῆς Ἀνθίας διανηκεσθαι. Ταῦτα ὡς εὐθεὶς εἶδεν, ἐταραχθῆ καὶ προσεδόκα το δεινὸν ἐκ τοῦ ὀνειράτος. Καὶ το δεινὸν ἐγένετο. Quo in loco admodum sublimes sunt, cum crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa sententia Καὶ το δεινὸν ἐγένετο.

Est porro excelsum, quodcunque subitum est & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erifichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cum verò nihil perfecisset, irâ incensa est,

— γείνατο δ' αἰ θεὸς

Ἰσθµατὰ µὲν χερσῶ, κεφαλὴν δὲ οἱ ἡπίατ' Ὀλυµπῶ.
à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venusto, Par. II. cap. xiii.

Ὡς ἄνθος ῥοδῶν ἐν ἡμέραις νέων,
 ὡς κρίνα ἐπ' ἐξοδῶν ὕδατος,
 Ὡς βλαστός λιθάνῃ ἐν ἡμέραις θέρους,
 ὡς πυρ καὶ λιθάνος ἐπὶ πυρεῖθ,
 Ὡς σκευὸς χρυσεὶ ὀλοσφυρητόν,
 κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
 Ὡς ἐλαία ἀναθαλλούσα καρπὸς,
 καὶ ὡς κυπαρίστος ὑψιμένη ἐν νεφέλαις.
 Ἐν τῷ ἀναλαμῶσαι αὐτὸν σολῆν δοξῆς,
 καὶ ἐν διδύσκῳ αὐτὸν συντελεῖαν καυχημάτων,
 Ἐν ἀναβάσει θυσιάστρις ἁγία,
 ἐδοξάσε περισσολῆν ἁγιασμάτων.
 Ἐν δὲ τῷ δεχέσθαι μελὴ ἐκ χειρῶν ἱερέων,
 καὶ αὐτὸς ἕως παρ' ἐσχαρᾶ βωμῆ,
 Κυκλοθεὶς αὐτῷ σφαιρὸς ἀδελφῶν,
 ὡς βλαστὴρ κεδρὸς ἐν τῷ λιθάνῳ,
 καὶ ἐκυκλώσαν αὐτὸν ὡς σελήνη φοινίκων.

Hunc locum sanè mirificum Hebraicè ad verbum redditum dabo; quemadmodum auctor fuit in libro de Sacrà Poesi * scriptor admirabilis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתוך העם
 בצאתו מן המקדש :
 כמו בן שחור בתוך הערפל
 וכרח בשלמותו :
 כשמש נוגה על אהל המקדש
 וכקשת יתן אור בעבים :
 כפרח חבצלת בצ"ן השנה
 כשושנים על פלגי מים :
 וכנפ לבנה בעת הקיץ
 כאש ולבנה במחתה :
 וכל זהב תמחיק

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

בכל מיני פנינים :
 וכן וית מפריח פרו
 כעץ נפרית עד לשמים יגדל :
 כאשר שב עליו המעול הנכבד
 ילבש בתמימות חזר וחדר :
 כאשר נתעלה למזבח הקדש
 תפארת מלבושיו נעשו :
 כאשר לקח החלק מיר הכהנים
 הוא בעמד אצל מזבח :
 מסוכב באחיה חמקפים
 כן ארו אשר בלבנון
 וכני תמרים סביביתו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferdusi poemata; quarum unam, quæ se
 prima offert, proferam, magnificam scilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستاده گفت آنکه روشن بهار
 ندید و نه بیند چنین شهریار
 بهار یست خرم دران بهشت
 همه خاک عنبر همه زرش خشت
 سپهر برین کاخ و میدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 بیالای میدان او راغ نیست
 بپهنای ایوان او باغ نیست
 چو رفتم بنزدیک ایوان فراز
 سرش با ستاره همیگفت راز

بیکدست پیل و بیکدست شیر
 جهانرا چو تخت اندر آورده زیر
 ابر پشت پیلان برش تخت زر
 زکوهر همه طوق شیران نر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 یکی تخت پیروزه دیدم بلند
 نشسته بران شهریاری چو ماه
 زیاقوت رخشان بسر بر کلاه
 چو کافور موی و چو کلبرک روی
 دل آزم جوی و زبان چرب کوی

Legatus dixit: " Nitidum ver
 Talem regem nunquam aspexit, aut aspiciet:
 Ver est jucundum in eo paradiso,
 Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,
 Cælum excelsum palatium ejus est, & aula,
 Paradisus terrarum vultus ejus subridens est:
 Altior aulâ ejus nullus est collis,
 Latior regiâ nullus est hortus.
 Cùm ad elatam illam regiam accessi,
 Caput ejus cum stellis arcana iniit confilia.
 Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo;
 Orbem terrarum, tanquam folium, sibi submisit.
 Super elephantis tergo folium fuit aureum,
 Et singula leonum monilia erant gemmea;
 Lætus accessi ad sublimem illum regem,
 Et aspexi folium è gemmis cœruleis fictum,
 Regem autem lunæ similem in eo sedentem,
 Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Cripes camphoræ similes habentem, & faciem tanquam rosæ folium,

Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato loquentem sermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *visions*, quas Græci *φαντασίας* vocant, per quas ante oculos lectoris imagines rerum absentium clare ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragicis in insanix descriptionibus usurpantur. Exemplo sit ex Æschyli Choephoris locus elatissimus. Orestes, cùm matrem interfecisset, chorum alloquitur, & primùm, leni quodam orationis tractu: mox furore correptus, erumpit,

Ἄ ἄ,

Διμῶαι γυναῖκες—αἰδε γοργονῶν δίκλιν

Φαιωχίτῳνες, καὶ πεπλεκτανημέναι

Πικνοῖς δρακῶσιν. Οὐκ ἔτ' ἂν μείναιμ' ἐγώ.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem revocare,

Τινες σε δοῦναι, φιλτατ' ἀνθρώπων πατρί,

Στροβῶσιν; ἰσχε, μὴ φοβέ, νικῶν πολυ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοῦναι τῶν δε πημάτων ἐμοί

Σαφῶς γὰρ αἰδε μητρὸς ἐγκοτοὶ κυνές.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταίνιον γὰρ αἷμα σοὶ χεροῖν ἔτι,

Ἐκ τῶν δὲ τοι ταραγμὸς ἐς φρένας πίτνει.

Ille, voce αἷμα inflammatus, & manum, fortasse suam, materno sanguine tinctam, respiciens, ardentius furit,

Ἀναξ Ἀπολλων——αἶδε παληθυσσι δη,

Κᾶξ ὁμμάτων σαζουσιν αἶμα δυσφίλες.

& cùm fœminæ illum consolari velint, ille de-
cedens exclamat,

Ἵμεῖς μὲν ἔκ θρατε τας δ'. ἐγὼ δ' ὄρω,

Ἐλαυνομαι δη καὶ ἐτ' ἂν μειναιμ' ἐγὼ.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakespeari
nostri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas
nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius,
aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in qui-
bus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari po-
test), Divini numinis potentia: has autem expo-
sitiones naturâ elatissimas commendat brevis.
Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab ad-
mirabili in Sacrà Historiâ † loco sumi videtur,
cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Esto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat
Ebn Arabshâh,

* Macbeth.

† Gen. i. 3.

‡ Psal. xxxiii. 9.

- * لا تخزن فالذي قضى الله يكون
 * والامر الموكل الي كن فيكون
 * ما بين تحرك بلحظ وسكون
 * الحالة تنقضي وذا الامر يهون

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet :
 Et res commissa voci, Esto, erit :

Dum oculum movere potes, & motum sedare,

Status mutatur, & vir potens demittitur.”

His addam locum verè magnificum, ex Alcorani capite undecimo, ubi Noë diluvium describit Arabum legislator :

وهي تجري بهم في موج كالجبال
 ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
 اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
 الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
 اليوم من امر الله الا من رجم وحال
 بينها الموج فكان من المغرقين وقيل يا
 ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
 الماء وقضى الامر واستوت على الجودي
 وقيل بعدا للقوم الظالمين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aquam tuam imbebe, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & restitit (arca)
 super Al Júdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legi: ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prælonum societatem fere invictam descripserit,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confestim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videmus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitās; cujus rei alio in genere exem-
 plum subjiciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Facabato' Ikbolofo* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و کردند و سوختند و کشتند
و بردند و رقتند

Irruperunt, diruerunt, combufferunt, necaverunt, diripuerunt, discefferunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quàm longissimâ hujus cædis narratione, licet gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cum enim animus variarum rerum serie ac verborum cumulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum hæ sex voces proferruntur, imagines exercitûs irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis necessariò subjunguntur, animo comprehendere neutiquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venusto*, Part V. sect. v.

CAPUT XL

اللطافة

SIVE

De Venustate.

QUID per Venustatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venusta esse poesis, cujus imagines sint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & suavissimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non institui hoc loco differere; sed statuam cum Hermogene * quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cùm aptis

* Hermog. περι ἰδεων. Lib. II. cap. iv. περι Γλυκυτήτος. Παντα ὅσα ταις αἰσθησεσιν ἡμῶν ἐσιν ἡδεα, λεγω δε τη ὀψει, ἡ γευσει, ἡ τινι ἄλλῃ ἀπολαυσει, ταυτα και λεγομενα ἡδονην ποιει. Ἄλλ' αἱ μὲν εἰσιν αἰσχροι των κατα ἀπολαυσιν ἡδονων, αἱ δ' ἐ τοιαυται. Και τας μὲν ἐκ αἰσχροας ἐσιν ἀπλως ἐκφραζειν, οἷον καλλῶχωρις, και φυτειας διαφορες, και ρευματων ποικιλιας και ὅσα τοιαυτα.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciae, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελαγεὶ δὲ γαλήνην,
Νηνεμίαν δ' ἀνέμοις, κοίτην ὑπνόντ' ἐνὶ κηδεῖ.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καθδ' ὕδαρ ψυχρὸν κελαδεὶ δι' ὁσδων
Μαλινῶν, αἰττισζόμενων δὲ φυλλῶν
Κωμῆ καταρρεῖ.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos mur-
“ murantis, & somni, trementibus foliis, leniter
“ defluentis.”

* Περὶ Ἑρμηνείας.

Εἰσι δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς πραγμασι χαρίτες, εἰὼν νυμφαίου κηδεί, ὑμεναίοι, ἔρωτες, ὅλη ἡ Σαπφὴς ποιήσεις.

Vellem profectò non intercidissent tot & tam divina Sapphûs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “auro ipso “magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnasseum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *latissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Prætereà nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbica, sed jucundissimum animi motum, Amorem; &, ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos λυσιμελής, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἐρως δ' αὐτὲ μ' ὁ λυσιμελής δόκει.

Hanc ob rem Bacchum appellari Λυαῖον nonnulli putant; iidemque vinum ‡ χαλιν idèò no-

* Χρυσὴ χρυσοτέρα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Ὑψους, Cap. x.

‡ Sic Hipponax,

Ὀλύγα φρονέσιν οἱ χαλιν πεπιωκότες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὸν δὲ πινῶν καὶ χαλικρήτην μέθυ.

minari aiunt, quòd *solvat & relaxet*. Sed ob perperita cùm Sapphūs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis superstitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combufferint; nimirum quòd in illis amantium nequitia, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necessè est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re videndus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor secum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διο και μεν η Σαπφω περι μεν καλλης αιδεσα, καλλιεπης εστι, και ηδεια, και περι ερωτων δε και εαρος και περι αλκωνος, και απαν καλον ονομα ενυφανται αοτης τη ποιησει.

Et alibi,

Ὡς εἰ μὲν τις ἐν πραγματι χάρις ἐστὶ, ταῦτε καὶ ἡ λέξις ποιεῖ ἐπιχαριτωτέρα, οἶον,

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρεὺς κερὶ χλωρῆς αἰθῶν

Καλὸν αἰεδεῖσιν, ἔαρος νεὸν ἴσταμενοιο.

ἐνταυθα γὰρ καὶ ἡ αἰθῶν χάριεν ὀρνιθιον, καὶ τὸ ἔαρ φυσεὶ χάριεν. πόλυ δὲ ἐπιπεκοσμηται τῇ ἐξηγησει, καὶ ἐστὶ χარიεστερα, τὸ τε Χλωρῆς καὶ τὸ Πανδαρεὺς κερὶ εἶπειν ἐπὶ ὀρνιθος, ἀπερ τε ποιητὴς ἰδια ἐστὶ.

tionem modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ ῥα καὶ αἵσας ἡμαρπτε Κρονὸς παῖς ἦν παρακοῖτιν.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujusmodi est illa descriptio,

* Τοῖσι δ' ὑπο Κθων δια φυν νεοθῆλεα ποιεῖν,
Λωτον θ' ἐρσηεντα, ἰδε κροκον, ἡδ' ὑακινθον
Πυκνον καὶ μαλακον, ὅς ἀπο χθονος ὕψος' ἱερῆ.
Τῷ ἐνι λεξασθην, ἐπὶ δε νεφελην ἐσθαντο
Καλὴν, χρυσειὴν σιλπναι δ' ἀπεπιπλον ἱερσαι.
Ὡς ὁ μὲν ἀτρεμας εὐδε πατηρ ἀνα Γαργαφῷ ἀκρῷ
Ὑπνῷ καὶ φιλοτητι δαμεις' ἔχε δ' αἵσας ἀκσιτιν.

&c,

† Πορφυρεὸν δ' ἀρα κυμα περισσασθῇ εἶρε ἴσον
Κυρτωθεν. κρυψεν δὲ θεον, θνητῆν τε γυναῖκα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipuè commendat venustas.

Quàm lepida hæc est Veris descriptio in Abi'lola carmine ‡,

* Iliad, E. 347.

† Odyss. A.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

- قد اتاك الربيع يفعل ما
 تاءمر فعل عبدك الماء مور *
 وكسي الارض خدمة لك يا مؤلاه
 دون الملوك خضر الحزير *
 وهي نختال في زبرجدة
 خضر تعدي بلؤلؤ منشور *
 وغدت كل ربوة تشتهي
 الرقص بثوب من النبات قصير *
- “ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
 tanquam fervus,
 “ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
 dominus es, præ cæteris regibus, viridi
 vestit chlamyde:
 “ Ea verò smaragdis ornatur, qui margaritis
 sparsis distinguuntur;
 “ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
 indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabshâh* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشرو
 وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود

خرت الانهار والاعضان مالت للسجود
 واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
 فالسحاب انصب فيها بالحشا امسي يجود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus
 hinnuleus fugax,
 Et venit latus zephyri flatus hortis rofarum
 adventum annuncians,
 Murmurent rivi, & rami adorationis causâ se
 flectunt,
 Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
 tudo naturam amore rapit,
 Nubes autem super eos elevatae in omni parte
 copiosos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
 فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
 وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
 وعيون من لجين ناظرات لا تنام
 وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
 stallum,
 Super planitiem fericam, in quâ pocula sunt
 pyropina,
 Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs grâtiâ
 decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,

Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا ان علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصبا امسي عليلا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتهي فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,

Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendunt,

Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;

Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,

Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس دايرات وغناء وغنا
لوراءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & basiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;
Si eum vidisset vir solitarius, ab odore ejus
effet mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter
egeftatem.

قم نديهي عاطني قالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينمحي في منجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خل ودود

Surge, sodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est enim seductor, tanquam is

In cujus præcordiis est turpis fastus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetæ Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est abfimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

دکله بلبل قصه سن کم کلدی ایام بهار
 قوردی هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افشان اکا ازهار بادام بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Audis lusciniæ cantum dicentis, Ver adest:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amygdalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestas.”

بینه انواع شکوفيله بزندی باغ وراغ
 عیش ایچون قوردی چچکلری صحن
 کلشنده اوتاغ
 کم بلور اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rursus variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitiæ causâ instruitur in rosario floreum
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam fit inter nos vitâ fruitu-
 “ gus? Sis lætus, &c.

طرف کلشن نور احمد بزله مالا مالدر
 سبزه لرنده صحابه لاله خير الادر
 هي محمد امتي وقت حضور حالدر
 عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Extrema pars roseti luce *Abmedis* plena est;
 “ inter flores, tulipæ sunt illius fociis fimiles.
 “ Agite, Mohammedani, lætitiæ tempus hoc
 “ est. Sis lætus, &c.

قلدي شبنم بينه جوهر دار تيغ سوسني
 ژاله لر الدي هواي طويله له کلشن
 کر تهاشا بيسه مقصودک بني اسله بني
 عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Factus est ros iterum in mucrone lili splen-
 “ dor. Roris guttæ per aërem in rosarium
 “ descendunt: si voluptatem quæris, me, me
 “ audi. Sis lætus, &c.

رخلري زنکين کوزلر در کليله لاله لر
 کم قولاقلرينه درلو جوهر اصبش ژاله لر
 الداتوب صنه که بونلر بويله باقي قاله لر
 عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis
 “ lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ

“ appendent. Noli te decipere, neu speres

“ has venustates esse permanfuras. Si lætus,

“ &c.

کلهستانده کورونون لاله وکل نهمانله
باغده قان الدي شهسک نشترې بارانله
عارفک بودمي خوش کور بو کون پارانله
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rosario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;

“ horto sanguinem emittunt solis & imbrium

“ scarpella; viri sagacis instar, hunc diem

“ cum amicis hilariter tranfige. Sis lætus,

“ &c.

کتدي اول دمنلر که اولوب سبزهلر

صاحب فراش

غنچه فکري کلشنک اوليشدي بغرنده

باش

کلدي بر دم کم قراردي لاله لرله طاغ

وطاش

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præterit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;

“ quo rosæ calyx caput in sinum deposuit:

“ adest tempus illud, quo colles & saxa flori-

“ bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر کلزار اوستنه هر صبح کوهر باریکن
 نفحه باد سحر پر نانه تاتاریکن
 غافل اوله عالمک محبوبلیغی واریکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rosarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ sis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی کلزار اتدی شولد کلو هوایی
 مشکناپ

کم بره ایننجه اولور قطره شبنم کلاب
 چرخ اوتاق قوردي کلستان اوستنه
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque eò aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rosacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

کلستانک هر نه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی بینه شاه جهان

دولتنده باده لر کام اولدي ساقی کامران
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rosetum (quisquis es, *audi*) invaserat malus
“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex
“ terrarum, justitiam omnibus administrans;
“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

او سرم بوله مسیحی بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وکوزلر یادکار
بلبل خوش کوی سن کل یوزلولر له
یوری وار

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus
“ convivii & harum formosarum *μνημοσυρον*!
“ Tu luscinia es, O *Mefibi*, dum incedis inter
“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,
“ hilaris; nam avolat, haud manet verna
“ tempestas.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
 Quique prata, quique saltûs, quique sylvas amant:
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit?
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Quantus est nitor rosarum! quantus hyacinthi decor!
 Non ocellus, cùm renidet, est puellæ lætior:
 Hic levi dies Amori est, hic Voluptati sacer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per genam rosæ cadentes, perque mite lilium:
 Auribus gratum, puellæ, sit melleum vestris melos:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ut rosa in prato refulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa roris gemmulis:
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Aspice, ut rosæta amictu discolori splendeant,
 Prata dum fecundat æther læta gratis imbribus,
 Ferridos inter sodales da voluptati diem.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ calyx;
 Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
 Perque faxa, perque colles, perque lucos emicat.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
 Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
 Hæ pyropis, hæ smaragdis caniores Indiciæ.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosæ odor,
 Ut novum stillans amomum ros in herbas decidat,
 Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Acris olim cum malignis sæviit ventis hyems;
 Sed rosæto, folis instar, Regis affulsit nitor;
 Floruit nemus repenti, dulce manavit merum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

His iners modis, *Mesfi*, melleam aptabas chelyn:
 Veris ales est poëta; verna cantat gaudia,
 Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحباسة

سيف

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreant Asiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm differam; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatōres tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur†.

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victōres & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdignos nomine, quorum sola fuerit magistra vehemens animi incitatio, & unica præceprix, Natura. Nec enim abesse potest, quin valdè sublimis sit & horrida in *præliis* describendis gentis pugnacissimæ poesis. Credibile est, Æschylum è Marathonis, Salaminis, & Platææ præliis, animum horridiorem & quasi bellicum ad tragœdias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, aureo

† ان الموت احلى لنا من العسل *

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ præditum est,

Εἰμι δ' ἐγὼ Θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἀνακτος
Καὶ Μουσῶν ἔρατον δῶρον ἱππιάμενος.

Homerum etiam, fontem illum τε ὕψες, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa Προσωποποιᾶ admirabilis in carmine veteri, ubi *Tábat Sberra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر
Vidit Mors, & erubuit.

&

يعروري ظهور المهالك
Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

إذا هزه في عظم قرن تهلت
نواجذ افواه المنيا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis ossibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يهلون المنايا
إذا دارت رجا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in *Moallaka*,

في حومة الموت التي لا تشكي
غمراتها الأبطال غير تغيم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timidè mufant.

Et illa, quâ idem poema suum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دابة علي ابني ضمهم *
الشاتهي عرضي ولم اشتهمها
والناذرين اذا لم القهما دمي *
ان يفعلوا فلقد تركت اباؤهما
جزرا لسباع. وكل نسر قشع *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum super duos filios Demdemi non
esset conversum;

“ Illos dico, qui famam meam læserunt, me non laceſſente, & voverunt, niſi illis ſanguinem meum concederem,

“ Se facturos—At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum.”

Notum eſt, antiquos Arabum heroas per vaſtas ſolitudines ac rupes ſolitos eſſe vagari, vel ut labores ſibi familiares redderent, vel ut hoſtium propulſarent injurias. Hinc in libro *Hamafa* laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي

بحيث اهتدت ام النجوم الشوابك *

Cum Vaſtitate arctiſſimam init ſocietatem, eoque progreditur, quo ducit ſtellarum denſè confertarum mater.

“ *Stellarum matrem*” cælum vocat poeta: eſtque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatiſſimi ſunt, ob frequentes terroris & obſcuritatis imagines, illi verſûs, quos in notis ad *Tharafa* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها

النعام وعزف الجن والمتغول *

وليل دجوجي بهيم ظلامه كها

اسود في السيجان جون مجال *

- قطعت اذا ما القوم كانوا كأنهم
 * من النوم غيدي خروج تجميل
 ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
 وداوية مخشية الهول هوجل *
 يضل بها الهادي ويدعو بها
 * الصدي ويجول من يسري ويهول
- “ Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus
 habitat *Struthiocamelus*, & fibilant genii
 ac lemures ;
- “ Noctemque caliginosam, crassis tenebris
 obductam, tanquam umbras Sijani ni-
 gras, rigidas, difficiles,
- “ Transeo, dum comites fomno gravati, velut
 fruticis Khirû pendentes ramuli, incli-
 nati jacent ;
- “ Etiamfi occurrant tenebræ, tanquam mare
 obscurum, & solitudo vasta, formidanda,
 terribilis;
- “ In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua,
 & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi carmina.
 Extant Runicæ poeseos pulcherrimæ reliquiæ,
 quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wor-
 mius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum
 literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non
 differam; separatim enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherri-
mis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoensum Lusitanum*, cujus poësis adcò venusta est, adcò polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, adcò elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, sacerdotes illi pravè religiosi non combussissent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiæ, cæque plurimùm amatorix, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cùm cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δὲ μεγάς δομος χαλκῷ
Πᾶσα δ' Ἄρει κεκοσμηταὶ σέγγη,
Λαμπραῖσι κυνέαισι κατ' ἅν
Λευκοὶ καθυπερβέν ἵππιοι λοφοὶ
Νειῆσι, κεφαλαισὶν ἀνδρῶν ἀγαλματα.
Χαλκείαι δὲ πασσαλοὶς κρυπτοῖσιν

Περικείμεναι λαμπραὶ κναμίδες,
 Ἐρκος ἰσχυροῦδες, Σωρακες τε νέω λινῷ.
 Κοίλαι τε κατασπίδες βεβλημένων.
 Παρ' δε Χαλκιδικαὶ σπαθαι,
 Παρ' δε ζώματα πολλὰ καὶ κυπασίδες.
 Τῶν ἐκ ἔστι λαθεσθαι, ἐπειδὴ
 Πρωτίστοι ὑπο ἔργον ἔσαμεν τοῦδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybria Cretensis* σχολιον, quod idè citabo, quia veterum Arabum poesi sit perfimile,

† Ἐστὶ μοι πλῆθος μεγάδου,
 Καὶ ξιφῶς, καὶ τὸ καλὸν λαισιγίον,
 Προβλήμα χρωτὸς. τῷ γὰρ ἄρω,
 Τῷ θερίζω, τῷ πατεῶ
 Τὸν ἄδυν οἶνον ἀπ' ἀμπελων,
 Τῷ δεσποτᾷ μνοίας κεκλημαι.
 Τοὶ δὲ μὴ τολμῶντες ἔχειν δοῦν,
 Καὶ ξιφὸς, καὶ τὸ καλὸν λαισιγίον,
 Προβλήμα χρωτὸς, πάντες γόνυ
 Πεπύηστες ἐμὸν κυνεύοντι, δεσποτᾷ
 Καὶ μεγάλῃ βασιλεῖ φωνεῖοντι.

Sic poeta antiquus in ‡ Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
 وابيض من الحديد صقيل *
 واسهر خطي القناة مثقف
 واجرد عريان السراة طويل *

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

- “ Non sunt mihi opes præter loricam & cas-
sidem,
“ Et ensen album, ferreum, politum,
“ Hastamque fuscam, Indicam, rigidam,
“ Lævemque gladium, nudam habentem
aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroïum facta describunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri hystoriam*, quam composuit scriptor admirabilis Ebn Arabshâh, non vereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conspergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus gestis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabilissimo, sed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de summo gloriæ fastigio in terram dejecto. Hanc partem, si in actûs esset deducta, tragœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & sanè nobilissimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastatas describit; deinde, cū ita altè heroea elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depressum pingit. Hæc autem omnia non frigide, non sicce denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci Ἐπεισοδία vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassè aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cū nec justa fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ*: * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικῆς ἀκρατῆς ἡ ἐλευθερία, καὶ νόμος εἰς,
Τὸ δοῦναι τῷ ποιητῇ.

At cujusmodi, inquires, est hoc poema, cùm verbis non sit conscriptum? Certè si cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est merus; si cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta est poesis: nam, ut translationum atque imaginum quasi stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur; sententiarum clausulæ perpetuò similiter desinunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris, versûs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyricorum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant, & quod cum margaritis inter se nexis bellè comparant, meritò poësis dici potest. Quisquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & splendidè describeret, & cum *Vere* compararet?

ولصفت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتاب
فانبثت اشاهير الازاهير علي عقبات العقبات
وعلي الجملة فان الربيع حاكمي ببروقه
بوارقه وبرعوده صواعقه وبخمايله ورواييه
نهارقه وزراييه وبركامه قتامه وبشقايقه اعلامه
وباشجاره المزهره خيامه وباغصانه رماحه وامر
ونهييه بعواصف رياحه وكتاييه السود بكتبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
الحجافة مسير جحافله واضطراب بحر فيالقه
بتموج خمايله عند هبوب اصايله واستمر بين
ذلك العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
الي سمرقند فسار والسرور نديمه والحبور
خديمه والاسر معاقرة والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
“ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
“ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
“ sparsi flores splendidissimi super collium
“ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
“ ensibus exercitûs nitidis similia, & tonitrua
“ militum clamoribus; hortulos autem &
“ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
“ naribus ornatis; densas porrò nubes pul-
“ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
“ toriis, ramos spiculis confimiles; & æmu-
“ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
“ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
“ cohortes ejus nigras virescentibus suis foliis,
“ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
“ didos, & confluentibus suis rivis progre-
“ dientem ejus exercitum, & agitatum mare
“ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
“ suorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
“ Sic inter herbas fragrantés (bupthalmum)

“ & myrtos tranſiit Timurus, ad Samarcan-
 “ dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
 “ hilaritas ſodalis, & lætitia ancilla, & gau-
 “ dium comes affiduus, & voluptas pediffe-
 “ qua.”

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariffimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis ſit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deſormem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus fatiſ multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia ſcripſit poemata de heroûm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاذ نامه *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiliſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum*; & proſectò nullum eſt ab Europæiſ

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Transoxianæ regem, & tres illos Persarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikbofru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Persarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes fatis multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortassè etiam totum opus in lucem proferam. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنمود روی
زمینرا ببوسید و شد پیش اوی
منوچهر برخواست از تخت عاج
زیاقوت و پیروزه بر سرش تاج
بپرسید بسیار و بنواختش
بر خویش بر تخت بنشاختش
وزان کرکساران و جنگ اوران
وزان نره دیوان مازندران
بپرسید بسیار و تیار خورد

سپید یکایک همه یاد کرد
 که شادان بزي شاه تا جاودان
 زجان تو کوتاه بد بد کهان
 بر قتم بدان شهر دیوان نر
 چه دیوان که شیران پر خاشختر
 زاسبان تازی تکاورتر اند
 زکردان ایران دلاورتر اند
 سپاهی که سکسار خوانند شان
 پلنکان جنگی کهانند شان
 زمن چون بدیشان رسید آکھی
 زآواز من مغز شان شد تهی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس همه شهر بکذاشتند
 سپه جنب جنبان شد وروز تار
 پس اندر فراز آمد وپیش غار
 درافتاد ترس اندرین لشکر
 پذیرم که تیمار آن چون خورم
 چو هفتصد منی کرز برداشتم
 سپاهی بران مرز نکذاشتم
 همی رستم وکوفتم مغز شان
 تهی کردم از پیکر مغز شان

نبیره جهاندار سلم سترک
 به پیش اندر آمد بکردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ما کشت زرد
 من این کرز یکزخم برداشتم
 سپهرها هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورد اسبم چو پیل
 زمین شد پریشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهرها همه باز جای
 سراسر سوي رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان زخم کوپال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دمان با کهند دراز
 مرا خواست کارد بخم کهند
 چو دیدم خمیدم براه کنند
 کمان کیائی گرفتم به چنک

به پیکان پولاد وتیر خدنگ
 عقاب دلاور بر انکیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 کهانم چنان بد که سندان سرش
 بشد دوخته مغز با مغزش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدست
 چنان آمدم شهریارا کهان
 کز کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنگ
 همی جستمش تا کی آید بچنگ
 چو آمد که مرد جنگی فراز
 من از جرمه چنگال کردم دراز
 گرفتم کمر بند مرد دلیر
 ز زین بر کسستم بکردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل ژبان
 زدم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه از ینکونه خوار
 سپه روی بر کاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم گروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در آنجا شمار
 بشاهی و شهری و جنگی سوار
 ههانا که بودند سیصد هزار
 چه سنجید بداندیش با بخت تو
 به پیش پرستنده تخت تو
 چو بشنید گفتار سالار شاه
 برافراخت بر ماه فرخ کلاه
 می و مجلس آراست شد شادمان
 جهان پاک دید از بد بدکمان

- ‘ Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
- ‘ Terram osculatus est (Samus) & ad eum accessit.
- ‘ Manucheherus è folio eburneo furrexit,
- ‘ Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ful-
fit) corona.
- ‘ Multa eum rogabat, & comem se ei præbuit,
- ‘ Secum in folio eum federe fecit.
- ‘ (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
- ‘ Et gigantibus malevolis *Mazenderána*.
- ‘ Multa rogavit, & follicitus fuit,
- ‘ Heros autem singulis quæstionibus distinctè respondit,
- ‘ Dicens, “ Lætus, O rex, perpetuò vivas,
- “ Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum pro-
posita!
- “ In urbem illam gigantum veni;
- “ At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.

- “Equis Arabicis sunt velociores;
- “Heroibus Perficis magis intrepidi.
- “Exercitûs eorum, quos *Sesâar* vocant,
- “Tigridas belli esse putes.
- “Cùm de meo adventu nuncium acceperunt,
- “Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
- “In urbe clamorem excitabant,
- “Et deinde per totam urbem transibant.
- “Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
- “Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
- “Tum militibus meis timor incidit;
- “Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
- “Quamvis septingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
- “Non possem aciem in illam regionem ducere;
- “Veni tandem, & capita eorum contundebam,
- “Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
- “Nepos magni imperatoris Salmi
- “Incedebat antè aciem lupo similis,
- “Huic heroi nomen erat Kerkavi,
- “Heros fuit cujus statura cupressum rettulit.
- “Mater ejus à Zohako prognata fuit,
- “Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
- “Cùm ex acie oriebatur pulvis,
- “Gena militum nostrorum pallore tincta est;
- “Equidem uno clavæ meæ ictu
- “Inter medias hostium turmas viam aperui,
- “Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
- “Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
- “Tunc aciei redibat animus,
- “Unanimè autem in prælium ruebant;
- “Cùm vocem meam Kerkavi audivisset,
- “Et strepitum clavæ meæ, capita findentis,
- “Ad me prælii cupidus venit,
- “Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
- “Tortum in me laqueum paravit,

- “ Ego verò, cùm eum vidissem, periculum novi appropin-
 quare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populcâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propiùs accederet,
 “ Cùm verò accessisset magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manûs extendi.
 “ Cepi manu meâ viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus esset,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuen-
 dam,
 “ Contra eos qui sunt solii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam erexit.

* De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

- ‘ Vinum & convivium parari iussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis vcrear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perfici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vidit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum ;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio iussit confidere eburneo,
 Cælato rutilanti auro, insertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquelâ,
 Multa super fociis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Persis* :
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis :
 Gens est dura, ferox ; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subitò trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
 Auditi gemitûs, & non lætabile murmur.
 Illicet æratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri ; pars vastos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depressâ valle sedebat :
 Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegeret jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit ;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna fusurros ;
 Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cyparissus in horto.
 At *Perfarum* artûs gelidâ formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor :
 Hoc vidi, &, valido torquens hastile lacerto,
 Per medias jussi, duce me, penetrare phalangas ;
 Irruit alatus sonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque sensit habenam :
 Militibus vires rediêre, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cùm surgant flumina *Nili*,
 Et resiliant, avidis haud injucunda colonis,
 Pinguia frugiferis implentur fluctibus arva ;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis :
 Cùm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo ;
 Frustra ; nam, lunansabilem nec sequiter arcum,
 Populeas mihi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas :
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quâ discolor illa cinxit
 Balteus, & rutilus subnexa est fibula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit ;
 Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque elapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, diffugiunt hostes, ductore preëmpto,
 Saxa per, & colles ; nostris victoria turmis

Affulfit, cæfosque doles, *Hyrkania*, natos.
Sic pereant, quicumque tuo, rex optime, sceptro,
Qui premis imperio stellas, parere recusent!
Dixit; & heroās *Persarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo fermone differere, nec initiò proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυθερεϊ, ἄϊρος Ἀδωνις. τι κε θειμεν;
Καίλατυπλεσθε, κοραι, και καίτερεικεσθε χιτωνας.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδειον alii vocant, alii Ἐλεγειον, illud Ἰαλεμον, quod Latini *Nœniam* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potiùs numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοι ἀπ' ἔλασσον, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amori,
& quæ sequuntur.

utrumque nominant *مرثاة*, nam vox *قينة*, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio *Ἀνθολογίας* libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodum venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratoſthenis* elegans epigramma de *Anaſtaſiæ* cujuſdam obitu:

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαριτῶν ἕαρ ἡδὺ μαραινεῖ
 Ἄμφι σοὶ ὤμοφαγῶν χεῖμα τὸ νερτερῶν.
 Καὶ σὲ μὲν ἤρπασε τυμβὸς ἀπ' ἡελιωτιδὸς αἰγλῆς,
 Περμπλον ἐφ' ἐνδεκατῷ πικρὸν ἀγῶσαν ἐτῷ.
 Σὺν δὲ ποσσὶν γένετ' ἡν τε κακὰ ἄλαωσεν ἀνίας,
 Οἷς πλεον ἡελίε λαμπρὲς, Ἀναστασίη.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilis; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitate insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لولو
يتيمة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قبيتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

“ Fuit Vizir Nozâmo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulsit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخائن لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الغواد لها قبر *

“ Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicæ visitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),

“ Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm elegiæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amârab Al Yemani!*

رمىت يا دهر كفت المجد بالشلل
وجيدة بعد حسن الحلي بالعطل *

“ O Fortuna, manum gloriæ exarescere fecisti,

“ Et collum ejus, post ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Perficum*, qui totam naturam luctuosam pingit ob regis cujusdam magnifici interitum,

امروز شاهها ملک جهان دل تنکست
فیروزه چرخ هر زمان بر رنکست *

“ Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur;

“ Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatiffimè amplificat *Abu Becr Al Dani* *,

وما حلّ بدر التّمّ بعدك دارة
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسها
تكاد الحيا والريح شقت جيوبها
عليك وناح الرعد باسمك معالما
ومزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام انجم الجوماءتها
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب القيان الطائر المترنما
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقى
بها الوفد جمعا والخميس عرمرما

“ At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“ Nec splendidè ridet sol meridianus,

“ Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“ Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“ Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“ Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

“ Respondent sibi raucæ noctuæ flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non esset ei sodalis, nec convenirent
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerosa.”

Sed omninò dulcissimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما علي معن وقولا لقبره
 سقتك الغواذي مربعا ثم مربعا *
 فيا قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للسباحة مضجعا *
 ويا قبر معن كيف وارىت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضقت حتي تصدعا *
 فتي عيش في معروفه بعد موته
 كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
 ولما مضى معن مضى الجود فانقضي
 واصبح عزين المكارم اجدعا *

“ Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:
 “ Irrigent te nubes matutinæ imbribus post imbres.
 “ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti
 “ In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:

- “ Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “ Quà terræ ac maria fuerunt plena !
 “ Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “ Nam profectò si viva effet, ita angustum effes, ut disrum-
 peres.
 “ Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “ Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virefcit !
 “ At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “ Et nobilitatis fastigium resectum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabshâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimum historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenferi possent ; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوهم كانت تلالا كالزبور*
 اهل السعادة والحجي وذو السيادة
 والوقور*

والمطغياو بدر السماء والمخجلوا فيض
 البحور*

وسفتهم ريج الغناء سفي الرمال يدّ الدبور*
 اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور*
 كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
 ستور*

تلقني الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور *

من كل ظبي احور او ظبية تزري بحور *
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور *

وفدتهم مهج الوري من شر احداث
الدهور *

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور *
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللحداق
نور *

وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور *
بينهاهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغور *

والعمر غص والزمان مسلم لهم الامور *
وانا بساقي الموت فاجاهم بكاسات الثبور *
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور *

تركوا فسيح تصورهم رغما الي ضيق
القبور *

وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور *

من شق حزنا جيبه ولقد هم دق
الصدور *

لو كان ينفعه الرشاو كان يجديه النذور *
لغداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور *
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور *

ورعاهم دود البلي وفراهم فري الجزور *
امسوا رميها في الثري وثووا الي يوم
النشور *

يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما يزور *
ينعي ويندب نايحا قبرا تناوشه الدثور *
ويهرغ الخدين في ترب يراها كالدرور *
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صم الصخور *

“ Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,

“ Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

“ Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?

“ At disperfit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.

“ Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

- “ Ab illis, cùm ablatum esset velum, & remota ab iis aulaea,
- “ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;
- “ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœlestes:
- “ Vestiit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
- “ Eosque redemit hominum spiritus à malis adversæ fortunæ.
- “ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
- “ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
- “ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
- “ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum & grata protervitas,
- “ Dum ætas vigeat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
- “ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,
- “ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes ad nihilum redegit.
- “ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta compulsi;
- “ Et pocula discessûs eorum præbuit apsinthium unicuique amico dolore affecto,
- “ Qui ob tristitiam sinum lacerat, & ob eorum desiderium percutit pectus.
- “ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,
- “ Certè illos redimerent ac servarent & studiosâ curâ custodirent.
- “ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac scientiæ;
- “ Vescitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pecora:
- “ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad judicii ultimi diem.

- “ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum
jugiter visitat;
“ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod inva-
dit oblivio;
“ Et genas pulvere inquinant, quæ antea fuerant margaritis
similes:
“ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vi-
cesimâ *Hariri Mekâma*, quod integrum subji-
ciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فيه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ريعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالفتك ولا يتريب *
فيفرج الضيق بكراته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سها يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسو له
نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة باتها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد ويرشفته
 وهو لدي الكل المقدي الحبيب *
 فلم يزل يبتزّه دهره
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتي اصارته الليالي لقاً
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الراقي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المجيب *
 وآص كالمكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وهاهو اليوم مسجي فمن
 برغب في تغكين ميت غريب *

“ Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum sibi fumat auditor peritus & intelligens.

“ Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio armatum acuto & gracili.

“ In certamen irruit, perinde ac si certus esset aliquid audenti, & non pertimuit.

“ His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod obfructum fuerat, pateret.

- “ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnae contentione sine spiculo sanguine imbuto;
 “ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlusam, formidabilem, excelsam,
 “ Quin clamatum sit, cum id instituisset,
 “ Victoria à cœlo & præsidium appropinquat!”
 “ Prætereà quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus nitidis!
 “ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
 “ Sed fortuna non desit fortitudinem illius ac vires eripere,
 “ Donec tempora ita eum affligerint, ut ab illo conjunctissimi amici decederent.
 “ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, & tumultuatus est medicus.
 “ Enses autem candidi illum vulnerabant, postea quàm & ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respondisset.
 “ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicumque vivit, miseriis temporis est obnoxius.
 “ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse videtur pulcherrimi illius * carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انثني
 عن موقف الطعن برمح خضيب

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione sine spiculo sanguine imbuto.”

ex Hebræo reddi videtur,

מדם חללים מזהלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור :

“ A sanguine occiforum, à fortium virorum adipe,

“ Arcus Jonathani non rediit irritus.”

Cùm illius poematis omnium fermone celebrantur venustas & pulchritudo, volui integram elegiam huic loco subungere in verficulos distinctam :

* קינה לדוד
הצבי ישראל על במותיך

* Inscribitur etiam hoc poema קשת five *Arcus* ; more Asiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inscriptione brevi, & de versu quodam insigniori desumptâ, notare solent. Sic percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò الامان five *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, proptereâ quod hoc habeat initium,

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

“ Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur.”

Sic Alcorani Capita inscribuntur

والشمس, والليل, الغلق, الغيل, الكوثر
&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari solent, nomine ad argumentum accommodato inscribunt. Velut illa in historiâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occisum filium deflet, & cives suos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
 אל תגידו בגת אל
 תבשרו בחוצת אשקלון :
 פן תשמתנה בנות פלשתים
 פן תעלזנה בנות הערלים :
 הרי בגלבע אל טל ואל מטר
 עליכם ושדי תרומות :
 כי שם נעל מגן גבורים
 מגן שאול בלי משיח בשמן :
 מדם חללים מחלב גבורים
 קשת יהונתן לא נשוג אחור
 וחרב שאול לא תשוב דיקם :
 שאול ויהונתן הנאהבים
 והנעימים בחייהם :
 ובמותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות גברו :
 בנות ישראל אל שאול בכינה
 המלבשכן שני עם עדנים
 המעלה עדי זהב על לבושכן :
 איך נפלו גברים בתוך המלחמה
 יהונתן על במותיך חלל :
 צר לי עליך אחי יהונתן
 נעמת לי מאד נפלאתה
 אחבתך לי מאהבת נשים :
 איך נפלו גבורים
 ויאבדו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus παραφρασις quandam *Græcam*, quam,
 cùm effem peradolescens, contexui, liceat hoc
 loco apponere:

inscripta sunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للحزان

.Nota est autem significatio vocis ثائر

Ὡ μοι ἔγω, θανέτην ἀρ' ἐν ἔρεσιν αἰπεινοῖσιν
 Ὀφθαλμῷ λαοιο, δὴ Ἰσραηλὸς ἄνω;
 Καθθανέτην ἐν ὄρεσσιν ἀκήδεε. σὺν τ' ἀρα κείνοι
 Εἰ καλόν, εἰ τιμῆεν ἔτ', ἀγλαὸν εἰ τι πεφύκεν,
 Καθθαγεν, εἰ λαμπρὸν χαριτεσσίν. καθθανε κείνοι
 Σὺν τε φιλοφροσυνῇ, σὺν τ' ἀγλαΐῃς γλυκοεσσης
 Ἀνθεα, σὺν τ' ἀρετῇ καὶ τιμῇ. Μὴ νυ τοι, ἦ χυι,
 Αἰσσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρώποις ψιθυρίζης,
 Ἄλλα σιωπῇ γ' ἢς κ' ἀψοφῶ, ὥδε νυ ἔτσι
 Παιδες δυσμενεῶν καὶ παρθενικαὶ βαθυκολποὶ
 Οὐποτε κεν χairoien ἐν αἰσέσιν, ἔδε γελῶντες
 Σὺν τ' εὐήγοριᾳ, σὺν τ' ἐχθροδοποῖς ἀλαλαῖμοις,
 Σὺν τε χοροσασιαῖσιν ἐπισκίπτων ἀναιδεῖς.
 Ὡ ὄρος, ὦ σπηλυγῆες ἀνῆδονοι, ὦ Γελβῆα,
 Μῆκετι νυν σιλῶσι κεν ἀν' εὐπεταλὸν ὑακινθῶν
 Ἀσκιτὶ δροσὸς ἀργυρεῶ, μὴθ' ὕγρον ἰῶσι
 Θρηνοὶ ἀηδονίης ἐπ' ἀκροκομῇ κυπαρίσση.
 Ὑμνὸς ἔκ κεν ἀρετῆς φέροι σάχυν, ἔκ γαλαθῆνων
 Τετραποδῶν κε πλεον τελεθὸς γενῶ, ἔδε κεν ἀρνες
 Παιζεσθαι σκιρτῶν ἀν' εἰαρινὸν λειμῶνα,
 Οὐδ' ἀρα κεν χίμαροι γ' ἐπιμηλαδες, ἀλλ' οἰγαλακτοὶ
 Οἰῆες, ἀλλ' ἀκυθὸι κ' ὥσιν, κείναι γὰρ ἄνω
 Ἡρώων ἀθρήσαν ὀϊόμενῳ θανεεσθαι,
 Ἀθρήσαν Σαυλὸν ῥίψασπιδα, ὥς τινα μῆπω
 Χροῖόμενον βασιλῆα νεθ ῥαθαιμυγῆν ἔλαι.
 Ἀμφω μὲν καλῷ γ' ἡτῆν, ἀμφω δὲ κρατίσω,
 Ἀμφω δεσπεσῖως δεδαήμενῳ ἐκπολεμῶσαι,
 Ἀμφω νικῆσαι δ', ἀτ' ἀνεδραμὸν αἰθερὶ δισσω
 Αἰέτω, ἢ φλογεόντε δι' ἥραν ἡρίπον ἀσρῷ,
 Ἡ τις ἅμα σκυμνῷ βλοσυρῷ θῆρ, λυσσαλέος θῆρ,
 Ἐσπευσεν μακρῆς ἐνὶ χερμασίν, ὥδ' ἀρα κείνῳ
 Εὐτυχτὴς κλισίας τε καὶ αὐλῖα θῆσασκον.
 Ὡ νυμφαὶ λειμῶνιαδες, κῆραι ῥοδοπηχεῖς,
 Ἐρπετε, παρθενικαὶ μαλακαίποδες, ἔρ' ἀ χοροῖσιν
 Οὐδε περιπλεκτοῖς ἀγανῶς ποσίν, ἀλλὰ γε πεπλῶν
 Αὐετε πορφυρεῶν περόνας, καὶ ἀμυσσете χερσίν
 Ἀμβολαδὶς κεφαλᾶς ξανθοτριχᾶς, ἦδ' ἀρα κολπῆς
 Ἀσάγεσ ἀργυρεῆς δακρυῶν ἀναδευετ' ἔερση

Αἶν' ὀλοφύρομεναι, καὶ γὰρ νυν ἦδεα Σαυλ
 Ὅμιματα νύξ ἡμέλυνε, σιδήρεος εὐνάσεν ὕπνος,
 Ὅς γ' ὑμῖν χλανίδας χρυσείας, χρυσεὰ δῶκεν
 Ζωνία, καὶ τὰ πεθίλα. τατ' ἔντεα, τας τ' αἶρα πορπας,
 Χρυσῶ καὶ φοινικὶ καλας δαιδαλλε χιτωνας,
 Ὅς δ' ὑμῖν θυθεντι κροκῶ παραδῶκεν ἔθειρας
 Φαίδρυναιν. μυρτοῖς τε καὶ εὐωδασσιν ἐλαιοῖς.
 Φιλτατ' Ἰωνάθανε φρεσὶ μοι συ μὲν ἔσκες ἱραννός
 Πέλω τι καὶ περὶ των ἑτέρων, σεο δὲ γλυκυφωνῆ
 Αὐδῇ, καὶ γῆρυς, ὅποταν κλαίω τεον οἶτον,
 Οὔασι καὶ μυθοὶ μελιηδέες ἰνδαλλονται.
 Ἢδυ τι παρθενικαῖς ὀαρίζεμεν, ἦδυ τι νυμφῶν
 Στήσαμενων χορόν εὗρον ἐν αἰλσεσὶν ἠψιασθαι,
 Ἢδυ τι συρίζειν λιγέως, ἀλλ' ἐδ' ὀαρίζυς,
 Οὐδὲ χοροῖτυπται κεν ἐν αἰλσεσὶν, ἢ συριγίες
 Ἢδεα δὲ τελεθῆσιν, ἔπει σεο φίλταθ', ἀμαρτόν.
 Οὐκ ἄρ' ἐτ' ἡέλιον παλιν ὀψέτον οἶμοι, ἱταιρῶ.
 Κεῖσθον Ἰωνάθαν^Θ καὶ Σαυλ^Θ χρυσεοπηλῆξ,
 Ὀφθαλμῶ λαοῖο, δὴ Ἰσραήλ^Θ αὐτῶ.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem diffimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σκολια, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Superfunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haarvamaal* à Resenio editum.

cepta antiquissima, in Runicâ linguâ scripta, quæ miram habent in suo genere pulchritudinem.

Veteres *Argum* sententiæ sunt innumeræ; & permulta sunt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Prætereà, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audiui) *Arabes* memoriter recitare solent proverbia sapientiæ plenissima, cujusmodi sunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

“Risus ineptus rusticitatis est indicium.”

القول كالحلب ليس له ردّ
فكيف يرّد الحالب اللبنا

“Verbum lacti simile est, reverti nequit;

“Quomodo enim is, qui mulxit, lac potest reddere?”

Et illud *Perficum* de Fortunæ inconstantia,

اين فلک همچو شیشهء ساعتست
ساعتي زیر وساعتي زیرست *

“Res humanæ vitri horarii sunt similes,

“Quod unâ horâ inferius est, & alterâ superius.”

& tetraflichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
 آسوده عارفان که گرفتند ساحلی
 دنیا نیزد آن که پریشان کنی دلی
 زهار بد مکن که نکردست عاقلی

“ Hujus vitæ cursus similis est mari profun-
 do crocodilorum pleno:

“ Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui
 littus occupant!

“ Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cor
 tuum (ejus causâ) turbes;

“ Cave: ne malefacias; sapientis enim non
 est.”

&c,

ما كان ذلك العيش الا سكرة
 لذاتها رحلت وحلّ خهارها *

“ Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cujus
 dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.”

At cùm deductiora sint, non tam proverbialia
 appellari debent, quàm præcepta, seu versûs
 morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
 ان المعلل والاكثر في تعب *
 فان ظننت ان النطق من ورق
 فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne ideò sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,

“ Hoc scito, silentium esse aureum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وان المرء لم يحيي بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور*

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra:

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectio.”

& illa de humanarum rerum contemtionem,

اي دل از بين جهان دلازار درگذر
وز تنگنای کنبد دوار درگذر
کار جهان نه لایق اهل بصیرتست
بکشای دیدۀ بر همه ازار درگذر

از بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور ز کوه شہوار در کذر

- “ Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
 “ Et ab angustiis cœli convertentis recede:
 “ Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
 decent;
 “ Oculum aperi; ab omni molestiâ recede:
 “ In tristitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator
 madidos habens oculos,
 “ Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
 perillustri *Sbemfelmaâli* ascribuntur:

الدھر یومان ذا صفو وذا کدر
 والعیش سطران ذا امن وذا حذر*
 قل للذي بصروف الدھر عیرنا
 هل عاند الدھر الا من له خطر*
 اما تري البحر تعلو فوقه جیف
 ویستقر باقصی قعره الدرر*
 اما تري الريح ان هبت عواصفه
 فليس یقصف الا عالي الشجر*
 وکم علي الارض من خضر ویابسة
 وليس یرجم الا من له ثمر*

وفي السماء نجوم ما لها عدد
 وليس يكشف الا الشمس والقمر *
 احسنت ظنك بالايام ان حسنت
 ولم تخف سوف ما ياتي به القدر *
 وسألتك الليالي فاعترت بها
 وعند صفو الليالي يحصل الكدر *

"Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
 "Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
 "Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
 "An premit fortuna quenquam nisi cui sit præstantia?
 "Annon vides mare in cujus superficie feruntur cadavera,
 "At refident extremo in fundo margaritæ?
 "Annon vides, ut venti spirent vehementes?
 "Sed nullas frangunt præter altas arbores.
 "Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
 "At lapidibus nullæ petuntur, nisi ex quæ fructûs affe-
 rant.
 "In cœlo autem fydera sunt innumera;
 "Sed defectum non patiuntur præter solem ac lunam.
 "Præclare de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
 "Et nihil timuisti, nisi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
 "Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
 "Nam splendida noctes subsequuntur obscuræ."

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عمن تفارقه
 وانصب فان لذيق العيش في النصب
 ما في المقام اري اعزّا ولا ادبا

- من غربة فدع الاوطان واغترب *
 اني رايت وقوف الماء يفسده
 ان ساح طاب وان لم يجر لم يطب *
 والشمس لو وقفت في الفلك دايمة
 للملأ الناس من عجم ومن عرب *
 والبدر لو لا أقول منه ما نظرت
 اليه في كل حين غير مرتعب *
 والاسد لو لا فراق الغاب ما افترست
 والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
 والتبر كالتبن ملقا في معادنه
 والعود في ارضه نوع من الحطب *
- “ Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti,
 “ Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ sua-
 vitas.
 “ Nihil video magis eximium ac præclarum
 “ Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.
 “ Video aquam stagnantem putrescere,
 “ Si fluit, dulcis est, si non fluit, non ita.
 “ Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,
 “ Cùm Persæ tum Arabes eum fastidirent.
 “ Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præ-
 ter molestiam proficisci.
 “ Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,
 “ Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attinge-
 rent:
 “ Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,
 “ Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum
 est commune.”

Quorum similes sunt illi Perfici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام کندیده شود

“ Quicunque peregrinatur, jucundus est,

“ Et ab oculo perfectionis lux fit omnium
oculorum:

“ Nihil est aquâ nitidius,

“ At si diù stagnat, fit putida.”

Et illi,

بجرم خاک و بکردون باید کرد
که آن کجاست زارام و این کجاست زسفر
سفر مربی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانۀ مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرک بودی زجای بجای
نه رنج ارّه کشیده و نه جفای تبر

“ Terræ globum & cœlum intuearis necesse
est:

“ Ubi est illa ob quietem, ubi hoc ob motum?

“ Peregrinatio viri adjutrix est, & nutrix dig-
nitatis,

“ Peregrinatio opum thesaurus est, honorem
emit:

“ Arbor, si de loco in locum movere posset,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Turcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

وارمي بر خاطر که غم دن خارخاري اولميه
 قاني بر رخ کم حواد شدن غباري اولميه *
 بو کليستان جهانہ سرتسر قلدن نظر
 کورمدن بر کل که خارجان کزاري اولميه *
 نيچه ييلدر ايلرم بن بو خراباتي طواف
 ايچمدم بر بادہ کم هرکز خباري اولميه *

“ Estne ullus status, ubi non sit horrida tristitia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non esset spina animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausi, quod non fecuta fit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec ineleganter, Ali Chelebi,

هيچ بر مشام کليشن عالم دن بي خار جفا

بوي وفا استشهام اتميش در وصغار وکبار
 دست ساقی روزکاردن بي خمار باد
 خوشخوار اچميش در *

“ In hujus vitæ roseto sine spinâ malignitatis
 “ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
 “ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
 “ tunæ sine crapulâ dulce vinum bibere con-
 “ ceditur!”

Non minus elegantes sunt hæ sententiæ *Persi-
 cæ*:

مخالف نکردد بجان دوستدار
 مغیلان نیارد بجز خار بار
 زاعدا نجوید وفا هوشمند
 که ریحان نروید ز تخم سپند
 ندید از نی بوری کس شکر
 که کوه بکوشش نکردد دگر
 کسی را که باشد بدی در نهاد
 نیارد بجز مکر وتلییس یار

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
 “ Sed acacia nihil præter spinas affert;
 “ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
 “ Nam à colocynthis femine herba odorata
 non crescit:

- “ Ab arundine storeis aptâ nemo saccharum
vidit,
“ Nam uniuscujusque rei naturam nullus la-
bor mutare potest:
“ Quicumque indolem habet pravam,
“ Nullos afferet fructûs præter fraudem ac
perfidiam.”

Et illæ *Haririi* in *Mekâma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلکم سہوم ہبّ ثم جري نسيماً وانقلب *
وسحاب مکروه تنشأ فاضمحل وما
سکب *

ودخان خطب خيف منه فہا استبان له
لہب *

فاصبر ان ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لا تحتسب

- “ In rebus asperis ne desperes lætitiâ videre
quæ curas depellat;
“ Quot enim venti venenati flare cœperunt,
& mox jucundis auris cedentes discesserunt?
“ Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt,
priusquàm imbres effuderint?

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem)
non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adversa est fortuna,
nam tempus miraculorum pater est;

“ Et à Dei spiritu bona spera; quæ numerari
nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Persæ* de
officiis ac virtutibus. Sádii poësis ferè tota est
moralis; nec minus in Asiâ celebratur libellus,
quem contextuit poeta Persicus *Sheikh Attâr*, &
پندنامه *Pendnama*, inscripsit: hujus libri caput
apponam, de avaritiâ distinguendâ.

در بیان ملامت بخیلان
سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو کویم یاد گیرش ای خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بلای جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش و آشنا
بکزد چون باد و کوید مرحبا
نبود از مالش کسی را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده
حاجت خود را مجو از زشت روی
انکی دارد روی خوب از روی بجوی

- “ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
     memoriâ tene.
 “ Primò, mendicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ fodali cuiquam & amico it ob-
     viam,
 “ Præterit venti fimilis, &, *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
     cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
     habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perspiciet lector libellum hunc *Perficum* aureolo
 Theophrasti περι Χαρακλήρων opusculo esse persimi-
 lem.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci Λινες vocabant, vel Μυθες; cujusmodi est illa
Archilochi,

* Ἐξεω τιν' ὕμιν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
     Ἀχρυμένῃ σκυταλῇ,
 Πιθηκος ῥεῖ Σηριῶν ἀποκριθες
     Μανθᾶν ἐσχατίην.
 Τῷ δ' ἀραγ' αὐλοπῆξ κερδαλὴ συνήντεται
     Πυκνὸν ἔχουσα νοσόν —

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium Περι διαφορῶν λέξεων.

Pulcherrimam fabellam Perficam de *Modestia* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi usus quod سجع vocatur :

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من النبلاء
ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المذرار
السي ليج البحر الزخار ولما رأت الامواج اذا
اصطدمت في الدردور الهياج حيرت
وضعضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا
لي من يوم قطير صرت فيه اقل من
القطير ولو كنت بالامس في المزن الهامع
نضيرا فاني اليوم لم اكن شيئا مذكورا وبينها
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد كساها
الرحمن ثوبا من شرف وحطها الي صدف
فصارت لولو يتيمة وهي الي الان علي
تاج السلطان كريهة وهذا من صميم الوصايا
والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

- “ Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,
“ Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-
“ ris æstuantis gurgites cecidisse : cùm autem
“ fluctûs vidisset in vasto vortice furentes, at-

* Vide *Chardin*. Itin. Perf. vol. iii. p. 189, 4to. Amst.

“ tonita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “ tacuit, tum flebiliter suspirans, “ Hei mihi,
 “ inquit; O diem infaustum; in quo facta
 “ sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “ quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “ hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “ verecundans effudit, facta est subito splen-
 “ didissima; nam divinum numen, modef-
 “ tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “ lavit, & in concham deposuit, ubi in mar-
 “ garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “ regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “ præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “ exemplum fume, O amice, & ut quàm ve-
 “ recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput, quàm scirem unde fabulam hanc, quæ ab *Ad-disôno* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*; sed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectissimo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à Sadio ipso, poetâ, si quis alius, ingenioso, inventam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo, cum meâ, qualiscunque fit, versione:

يکي قطرہٗ باران از ابري چکيد
 خجل شد چوپنه‌اي دريا بدید
 کہ جاي کہ درياست من کیستم
 گر او هست حقا کہ من بیسم

چو خود را بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لؤلؤ نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کو پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur ;

- “ Gutta pluviae à nube cecidit ;
 “ Pudore affecta est, cùm æquor maris videret.
 “ Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “ Si illud existat, certum est me non existere.
 “ Dum seipsam oculo contemptûs intuebatur,
 “ Concha in gremium suum eam recipiens aluit:
 “ Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “ Ut facta sit margarita illustris, regia.
 “ Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “ In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perfidis*,
 È nube in æquor lapsa pluviae guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui sineret pudor,
 “ Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “ Quòd me repenti, ah! quòd redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio:
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, sit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poefi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundiffima poefis fit ea, cujus materia fuaviffimus fit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor : quo, fi ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius ; fi ex benignâ voluntate purâque amicitîâ, nihil aut utilius aut honeftius : nam de Platonicis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ fpectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitiffè opinor, quem pulchritudinis fplendor non permoverit & accenderit ; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum : ipfi Peruviani cantilenas habent non amatorias folùm, fed etiam dulciffimas, fi *Garcilaffo*, fcriptori graviffimo, & patriæ fuæ confuetudinum peritiffimo, fides habenda fit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum est etiam memoriæ, * *Odinum* illum, non heroa solùm, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quosdam amatorios scripsisse, eosque cum *Amri'lkeifi Moallaka* valdè congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam *Italorum*, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poesis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardanum* amatorix poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versûs contexuisse,

† Ἐρως με δ' αὐτε Κυπριδῶ ἑκάτι
Γλυκὺς κατειβὼν καγδιὰν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est *Ciceronem* dixisse *Rheginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἦρι μὲν αἱ τε Κυδωνίαι μαλίδες
Ἀρδομεναι ῥᾶν ἐκ ποταμῶν, ἵνα παρθενῶν
Κηπῶ ἀκηρατος, αἱ τ' οἰανθίδες
Αὐξομεναι σκιεροῖσιν ὑπ' ἱρνεσι
Οἰαζοῖσι θαλάσσιον. Ἐμοὶ δ' ἔρως
Οὐδέμιν κατακοίτος ὥραν τε

* Vide libellum *Haavamaal* à *Resenio* editum. *Hafniæ* 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Ἵπο στροπας φλεγων
 Θρηϊκιης Βορρας αἰσων
 Παρα Κυπριδ^Ω ἀζαλειαις μανιαις
 Ἐρεμνος ἐθαμνησε, κραταιος
 Παιδοθεν φυλασσει ἑμας φρενας.

Quid de Amore gravissimi senserint Philosophi,
 ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδευμα δ' Ἐρως σοφιας, ἀρετης,
 Πλειστον ὑπαρχει, και προσομιλει
 Οὗτος ὁ δαιμων παντων ἡδισ
 ος ἐφυ θνητοις, και γαρ ἀλυπον
 Τερψιν τιν' εχων, εἰς ἐλπιδ' ἀγει,
 Τοις δ' ἀτελεστοις των τῆδε πονων
 Μητε συνειην, χωρις δ' ἀγριων
 Ναιοιμι τροπων.
 Ἵτο δ' ἔραν προλεγω τοισι νεοισιν
 Μηποτε φευγειν,
 Χρησθαι δ' ὀρθως ὅταν ἐλθῃ.

Libet hic subj cere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
 verè magnificum :

* Χρην με κατα καιρον
 Ἐρωτων δρεπεσθαι,
 Θυμε, συν ἡλικια.
 Τας δε Θεοξενῃ ἀκτινας
 Προσωπῳ μαρμαριζοισας δρακεις
 Ὅς μη ποθῶ κυμαινεται,
 Ἐξ ἀδαμαντος, ἥε σιδαρε,
 Κεχαλκευται μελαιναν καρδιαν
 Ψυχρᾷ φλογι. Προς δ' Ἀφροδιτας
 Ἀτιμασθεις ἐλικυβλεφαρε,
 Ἵη περι χρημασι μοχθίζει
 Βιαιως, ἥ γυναικειῳ θρασει

Ψυχραν φορεται πασαν ὁδον
 Θεραπευων. 'Αλλ' ἐγω γ' ἑκατι
 Τας καρος, ὡς δαχθεις
 Μελιχραν μελισσαν,
 Τηκομαι, εὐτ' ἂν ἰδω
 Παιδων νεογιον ἐς ἡσαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ sint satis nota, & *venustiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Asiaticos igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis Arabibus, de quibus suprà dixi, spicula solùm & gladios cordi fuisse: iidem enim sæpe fuerunt bellatores ac rimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio sæpè præliorum discrimine amicarum recordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos, Sic *Abu'l Ata Es'findi* amicam alloquitur,

ذكرك والخطي يخطر بيننا
 وقد نهلت منّا المثقفة السر*

hoc est,

“Tui recordabar, cùm spicula inter nos vibrarentur,

“Et fufci jaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

ولقد ذكرك والرماح نواهل
 مني وبيض الهند تغسل في دمي*

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغر ك المتبسم *

“ Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore

“ Potum haurirent, ensesque Indici in san-
guine meo se lavarent;

“ Ardenter autem cupiebam gladios osculari,
utpote qui

“ Splenderent, instar dentium tuorum, dum
subrides, fulgurantium.”

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat,
carmina omnia, five de rebus bellicis, five de
viri illustribus laudatione, ab amicæ descriptione
ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وفيهن ملهى للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسم *

“ Inter eas verò fuit quædam, delicatè ludens,
vultu

“ Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”

Elegiæ autem * *Amri'olkeisi* & *Lebidi* totæ
ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab*
Ebni Zobeir carmen, cujus hoc est initium ad-
mirabile:

بانث سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يفد مكبول *
 فها سعاد غداة البين ان رحلوا
 الا اغن غضيف الطرف مكحول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسبت
 كانه منهل بالراح معلول *
 شجت بذى شيم من ماء مخبية
 صاف بابطمح اضحي وهو مشهول *
 تنفي رياح القذا عنه واطرطه
 من صوب سارية بيض يعاليل *

“ Abiit (amica mea) *Soâda*, & cor meum hodiè dolore percitum (relinquitur),

“ Amore confectum, & vinculis constrictum, à quibus nulla est redemptio.

“ *Soâda* autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),

“ Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem, demisso vultu, oculis nigris præditus :

“ Nudabat dentes splendidissimos cùm subrideret, veluti vas esset aquarium, idque vino temperatum,

“ Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex recondito fonte,

“ Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,

“ Cujus sordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent

“ Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”

Amatoriis carminibus constat caput quartum libri *Hamasa* (cui respondet Ἀνθολογίας Græcæ pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus ποεσεος idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ infimulat: deinde cupit, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitur, ut verissimè esse videantur *Crantoris* versûs in Amorem à Laertio citati:

Ἐνδοιῇ μοι θυμός, ὃ τοι γενῶ ἀμφιβοητόν,
 Ἥ σε θεῶν τὸν πρῶτον ἀειγενέων, ἔρος, ἱπῶ,
 Τῶν ὕσσεος ἑρέος τε παλαι βασιλεία τε παιδᾶς
 Γεῖνατο νύξ, πελαγεσσιν ὑπ' εὐρέος Ὠκεανοῖο.
 Ἥ σε γε Κυπριδῶ υἷα περιφρονος, ἥ σε γαίης
 Ἥ ἀνεμῶν. Τοῖος σὺ κακὰ φρονέων ἀλλαγῆσαι
 Ἀνθρώπων, ἥδ' ἐσθλά, το καὶ σεο σῶμα διφύον.

Ita queritur princeps idem & poeta illustris Ebn Feras,

يا معشر الناس هل لي
 منها لقيت مجير *
 اصاب غرة قلبي
 ذاك الغزال الغزير *
 وعمر ليلى طويل
 وعمر نومي قصير *

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatium longum reddit, somni
verò breve.”

& alius,

ومنهف غنج الشمايل از عجت
قلبي محاسن وجهه از عاجاً *

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultûs
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitiâ exultat, ut Scifo'ddoula, prin-
ceps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابدآ
كان كل سرور حاضر فيها *
باتت وبت وبات الرق ثالثنا
حتي الصباح تسقينني واسقيننا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivif-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat ;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentius in amicas invehunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

أكرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصح مقبول *
 لكنها خلة قد سيط من دمه
 فجع وولع واخلاف وتبديل *

“ Ah ! quàm dulcis efflet amor ejus, si fidem
 fervaret, aut si amicitiam sinceram acci-
 peret.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægri-
 tudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipuè Asiati-
 cis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui,
 & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum
 mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis
 transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfo'lafrâr* inductus
 de seipso loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثمار وتسبوا بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبرني الاسحار بقرب المزار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبہ و حامل کل شکوي عليل
الي طبيه *

“ Per me maturefcunt fructûs, per me splendent
“ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
“ nantur arbores, & fpirantur amatorum ar-
“ cana. Manè amici adventum annuncio.
“ Ego autem legatus fum amatorum ad ami-
“ cos, & depreffos ægritudine ad dulcedinem
“ perduco.”

Hac imagine frequentiffimè utitur *Hafez*, cujus pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر کذري اقتدت بکشور دوست
بیار نفعه از کیسوي معنبر دوست

“ Zephyre, fi per amicæ meæ mansionem
transire tibi contingat,
“ Affer odorem ex illius cincinnis fragrantibus (ambareis).

بجان او که من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري بيامي از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine
aspergam,
“ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
leris.”

اگر چنانچه در آن حضرت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,
“ Affer faltem ad oculos meos pulverem ab
amicæ domicilio.”

من کدا و تهنای وصل او هیئات
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ Equidem miser sum, & adventum ejus
peto: ah! ubinam
“ Oculo meo videbo vultûs amici fimula-
chrum?”

دل صنوبریم همچو بید لرزانست
ز حسرت قد و بالای چو صنوبر دوست

“ Cor meum excelsum, tanquam salix, tremi-
t, “ Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ
pino similis.”

اگر چه دوست بچیزی نمیخرد مارا
بعالمی نفروشیم موی از سر دوست

“ Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
“ Orbem terrarum non permutemus crine il-
lius capitis.”

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام و چاکر
دوست

“ Quid juvat, cor habere à curarum vinculis
liberum,

“ Si Hafez dulciloquus amicæ servus et mi-
nistër esse cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè sibi
vindican't *Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut suprà
dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus
tantùm, verùm etiam antiquis illis Arabiæ cul-
toribus, qui nondum feritatem exuissent. In li-
bro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum ple-
nissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem
videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سامي ابن ربيعة
ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
يجشها المرء في الهوي مسانة الغايط البطين
والبيص يرفلن كالدمي في الريط
والمذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والفتي للدهر والدهر ذو
فنون

والعسر كاليسر والغني كالعدم والحبي للمنون

- “ Epulæ nimirum, & ebrietas, & saltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“ Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spatium depresso vallis;
“ Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam statuae eburneæ, vestibus
“ Sericis auro intertextis velatæ, studiosè custoditæ;
“ Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium quæ-
rularum:
“ Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ servit;
& fortuna est mutabilis.
“ Adversæ res & secundæ, abundantia & egestas pares
sunt: & quicumque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potius imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis:

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas:
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargier soporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juvenas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicumque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
Dei-mur asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, five adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, proptereà quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua fanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poëscos quasi fons est ac principium divinæ beneficentiæ ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Possumusne nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum dignissimus contemplator, cùm primò hoc ornatissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc solem dierum ac tempestatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidissimam serenitatem, hanc denique terram universam, florum, herbarum, atque arborum varietate distinctam, aspexisset, instinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatissimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id usu venit poëtæ Arabi, qui, post elegantem verni temporis descriptionem, sex habet versiculos pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبا
له نفس نشره صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يغوج
كما يفعل الغائد الواجد
وسكب الغمام وندب الحمام
اذا ما شكى الغصن المايد
ونور الصباح ونور الاقحاح
وقد هزّه البارق الراعد

ووافي الربيع بهني بديع
 يترجمه ورده الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعك يا جاحد
 وكل لالايه ذاكر
 مقرر له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدل علي انه واحد

- “ Nonne sentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur ;
 “ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum
 perditum inveniens ?
 “ Fundunt pluviâ nubes, & plorat turtur, dum queritur
 agitatus ramus,
 “ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos
 nubes fulgurans & tonans discutit ;
 “ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur
 rosa adveniens :
 “ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua com-
 moda, incredule,
 “ Omnia autem Dei recordantur, illi serviunt, illum lau-
 dant, illi gratias agunt ;
 “ In unâqueque enim re signum est, ostendens illum Unum
 esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *poesis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas solùm quæ paullò sunt humaniores, sed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare solent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroäs laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poeseos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Lubet tamen subjicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodò ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενεῖ, ἀνασσ' Ἀθανα,
 Ὅρθε τανδὲ πολὺν τε καὶ πολίτας,
 Ἄτερ ἀλγεων τε καὶ σάσεων,
 Καὶ θανάτων ἀώρων. Σὺ τε καὶ, Πάτερ.
 Πλῆστη μητέρ' Ὀλυμπίαν αἰείδω
 Δημήτρα σεφανηφοροῖς ἦν ὥσαις.
 Παι Δίος, Περσεφονῇ, χαίρετον,
 Εὐ δε τανδ' ἀμφεπετον πολὺν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ἀδελφίζονται κατὰ νόμους τῆς ὑμνης καὶ παιανας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πατρία τῆς ἐπιχωρίας ἡρώας καὶ θεας ὑμνοῦσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δῆλῳ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατῷ,
 Φοῖβον χρυσοκομᾶν ἀνακτ' Ἀπολλῶν',
 Ἐλαφρόλον τ' ἀγροτέρην Ἀρτεμιν,
 Ἀ γυναικῶν μεγ' ἔχει κρατῶ.

ὦ Παν, Ἀρκαδίας μέδων κλεοννας,
 Ὀρχηστᾶ, Βρομιαῖς ὅπαδε νυμφαῖς,
 Ἴω Παν, ἐπ' ἐμαῖς εὐφροσυναῖς,
 Ταῖς δ' αἰοδαῖς αἶε κεχαρτημένῳ.

De Persarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχομεν ἐργα, προσώπων
 Χρη θεμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meâ quidem sententiâ, est à Caab Ben Zohair scriptum; cujus versûs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc est leonis descriptio, quem se minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من لينوث مسكنه
 بطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشهما
لحم من القوم مغفور خراذيل
اذا يساور قرناً لا يحلّ له
ان يترك القرن الا وهو مغلول
منه تظلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تمشي بواديه الارجيل
ولا ينال بواديه أخو ثقة
مطرح البرّ والدرسان ماء كول

- (Magis illum timeo) “ Quàm leonem leonum, qui habitat
“ In valle *Attbari*, ubi sylva est sylvæ imposita;
“ Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur
“ Carne hominum, in pulvere volutatâ & conscissâ:
“ Cùm in hostem infiliat, non licet ei
“ Hostem relinquere. nisi priùs vinciat.
“ Ob illum leones solitudinis manent taciti,
“ Neque in valle illius pedites ambulant.
“ At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros confidentissimus
“ Projectis & armis & vestibus devoratur.”

Deinde ad Mohammedem transit, elatissimâ usus figurâ,

ان الرسول لسيف يستنّأ به
مهند من سيوف الله مسلول

- “ Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,
“ Indicus, ex ensibus Dei, nudatus.”

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum poeseos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumera sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بين الملوك السايين وبينه
 في الفضل ما بين الثرايا والثري
 وبكل ارض جهة من عدله
 الصافي اسال نداه فيها كوثر
 عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
 غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
 يعفو عن الذنب العظيم تكرماً
 ويصدّ عن قول الخنا متكبرا
 لا تسمعن حديث ملك غيره
 يروي فكل الصيد في جوف الغرا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram,

- “ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii co-
 leflis *Cuthar*:
 “ Justitia, à quâ manfuetus fit lupus fame astrictus,
 “ Efuriens, licèt hinnuleum candidum videat.
 “ Ignofcit culpis graviffimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cum indignatione fe avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda eft in ventre onagri.”

hoc eft, *omnes virtutes ille folus complectitur.*

Similiter *Ferdufi* de rege Perfæarum, prius-
 quàm ab illo laceffitus effet injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
 بابش خور آرد همي ميش و کرک
 زکشیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کودک لب از شیر مادر شست
 بکھواره محمود کويد نخست
 بزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک اژدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ بهار
 هوا پر زآب وزمین پر نکار
 زابر اندر آمد به هنکام نم
 جهان شد بکردار باغ ارم

- “ Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 “ Ad cujus aquam potum veniunt simul agnus & lupus:
 “ A *Cashmirâ* usque ad *Sincensem* oceanum
 “ Reges illius laudes iterant.
 “ Cùm infans labium matris lacte lavat
 “ In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
 “ In convivio cœlum est liberalitatis,
 “ In prælio, belli leo est, imò draco:
 “ Ab ejus magnificentia orbis terrarum verno horto similis est,
 “ Aër pluvia plenus est, & terra ornamentis plena:
 “ A nubibus debito tempore cadit ros,
 “ Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert.”

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari
 venuſtate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملك يقود الي الاعادي عسكرا
 من كل وضاح الجبين تخاله بدرأ
 وان شهد الوغي فغضنفرا
 قوم ذكوا اصلا وطيبوا محتدأ
 وتدفعوا جودا وراقوا منشرا
 متقدم حتي اذا النفع انجلي
 بالبيض عن سبي الحريم تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنهل
 ما لم يكن بدم الوقائع اصحرا
 يغشوا الي نار الوغي شغفا منه
 ويجل ان يغشوا الي نار القري

- “Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 “Rex est, qui in hostes exercitum ducat;
 “Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
     illum esse putares lunam,
 “At cùm in prælium irruit, tum scilicet leonem:
 “Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 “Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultûs.
 “Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
 “Ex ensibus, sed à sacris rebus rapiendis abstinent.
 “Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 “Quæ hostium sanguine non tingatur.
 “Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 “Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant.”

Nobilissima sunt in hoc genere *Abîl Ola*
 carmina, cujus exultans & quasi vibrans inge-
 nium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Pri-
 mum illius in laudem principis *Said* carmen
 harum literarum cultoribus non minorem affert
 delectationem, quàm Græcæ poeseos amatoribus
 primum & quartum *Pythium*. Hujus clatissimi
 poematis illustriores quasdam virtutes exponam.
 Seipsum initiò alloqui videtur, & sententiarum
 seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus
 fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur;
 mulieres quasdam inducit de causâ itineris per-
 contantes: “Respondimus, inquit, *Saidum pe-*
 “*timus*; & fuit illis nomen principis fausto
 “omni;”

سالىن ققلنا مقصدنا بسعيد

فكان اسم الامير لهن فلا

Said enim *fortunatum* significat,

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs sese effundit :

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكان قسيه من غير رام
تمكن في قلوبهم النبلا
تكان سيوفه من غير سل
تجذّ الي رقابهم انسلا
تكان سوابق حملته تغني
عن الاقدار صونا وابتذالا

“ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,

“ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.

“ Parum abest, quin arcûs ejus nondum flexi

“ In illorum cordibus sagittas figant.

“ Parum abest, quin enses ejus non districti

“ Ad illorum colla properanter accedant.

“ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,

“ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentissimi, describit. Hinc ad amores suos, more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ imagine adumbrat. Tempestatem describit ac fulgura: morales quasdam sententias, ut Pindarus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis infimulat; iisque *Saïdi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cujus fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & post nobilem gladii *Profopopæiam*, variasque laudationes, poema claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descriptio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تتردي
 نجوم الليل وانتعل الهالا
 مقيم النصل في طرفي نقيض
 يكون تباين منه اشتكالا
 تبين فوقه ضحضاح ماء
 وتبصر فيه للنار اشتعالا
 غراره لسانا مشرفي
 يقول غرايب الموت ارتجالا
 اذا بصر الامير وقد نضاه
 باعلي الجوظنّ عليه آلا
 ودبت فوقه حمر المنايا
 ولكن بعد ما مسخت نهالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putes

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

- “ Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam
 quandam habet,
 “ Ita tamen ut in illâ quædam sit similitudo ;
 “ Fulget enim super eâ aquæ splendor,
 “ At vides in eâdem ignis scintillas.
 “ Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,
 “ Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
 “ Cum circumspiciat princeps, eumque ensen educat
 “ In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;
 “ Et repunt super illo purpureæ mortes,
 “ Posteaquàm in formicas mutatae fuerint.”

Sanguinis guttulas lento motu per gladium
 defluentes cum formicis comparat. Illâ autem
 figurâ, “ *repunt super illo purpureæ mortes,*”
 nihil esse potest conceptu difficilius, nihil incerti-
 tius aut magis terribile, & ob eam ipsam cau-
 sam, ut antea statuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyræ* vocant, veteres *Iambos*; propterea quod illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμῶνα, ποικὴν ἐξέρατω τοῦδε;
Τίς σὰς παίζειιρε ζῆενας;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catallus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilochosumpsit: nam Hephæstion, de versu dactylico tetrametro loquens, addit ὡς πρῶτον ἐχρησατο Ἀρχιλόχῳ ἐν Ἐπώδοις. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἄγει Βαπαλῶ κατηρωντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quòd si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solùm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim severitatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterùm, utut se habeat res, non minùs in hac poeti quàm in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cùm quâdam etiam sententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحماك الله من رجل جبان
ولا اسقتك غادية تداها
ولا جاد السحاب ديار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت رباها

لبست من المذلة يا ابن بدر

ثياباً لا تغير ما تلاها

“Eradicet te Deus, ignave miles;

“Nunquam te irrigent matutinæ nubes guttæ!

“Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,

“Ubi tu commoraris, neu virescant eorum colles!

“Induisti, O fili Bader, ignominia

“Pallium, nec te deferent illam fecuturæ miseria.”

Hujus libri quartumdecimum solummodò volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi deesse putem. Ita sanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculosum, ut non verear eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum composuit*; fuit autem Abba regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, satyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Abba ancillæ in vituperium Amâri, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عماره ددع هوي الخود الرداح
 ودع عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان تراها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السهر الرماح
 وعبلة ظبية تصطاد اسداً
 باجفان سقييات صحاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدع عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتي
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جبعاً
 وجيغت الروابي والبطاح
 وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
 انت لنا ماثواب حرير
 ضحكن عليك وأكثرن المزاح
 ومذ وافيتنا وأتاك ليث
 تقرّ له الاسود في البطاح
 وما ابقا عليك الا احتقاراً
 بقدرك ان رجعت كهستراح
 رأتك عبيلة مرما طريحاً
 ومن معها من النخود الرراح
 وعنثرة الفوارس ليث غاب
 يصول وفي العطا بحر السباح
 ونحن كاتنا زهر ذكيّ
 بانفاس البنفسج والافاج

علاه البدر او شمس الصباح
 وانت اذلّ من ركب المطايا
 وابخلهم من القوم الشحاج
 تروم وصالها بغياً وظلماً
 وانت اذلّ من كلب النباح

فہت کھداً والا عش ذلیلاً
 قلّیس للفظ ہجوي فیک ماح

- “ *Amárah*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ Define autem te formosis virginibus objicere;
 “ Non enim repellis hostium manûs,
 “ Nec fortis es eques die certaminis:
 “ Neu cupias Ablam intueri;
 “ Videbis potiùs terrores à leone vallis,
 “ Neque enim ad eam accedent candidi enfes,
 “ Cùm impetum faciunt, nec hastæ fuscæ;
 “ Abba verò est capreola, quæ leonem venatur
 “ (Ciliis) oculis languidis, sed integris.
 “ At tu amorì ejus strenuè incumbis,
 “ Et imple omnia loca querelis.
 “ Define ideò illam importunè petere, sin minùs,
 “ Irrigat te Antara mortis poculo.
 “ At non cefsâsti eam petere, donec
 “ Texisti vestes tuas nitidas armis.
 “ Te verò irrident puellæ certatim,
 “ Ut in colliculis & vallibus Echo respondeat;
 “ Et factus es unicuique auscultanti fabula,
 “ Et ludibrium cùm mane tum vesperi.
 “ Venis ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ Illæ te irrident, & lusûs augent.
 “ Et cùm accefferis iterum, veniet ad te leo,
 “ Quem timent leones in vallibus:
 “ Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
 “ Pro potestate tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ Videbit te pulchra Abba, projectum, humilem,
 “ Et quæ erunt cum illâ puellæ venustæ,
 “ *Antara* enim, heros heroûm, leo est fylvæ,
 “ Dum furit, at liberalitate mare superat.
 “ Nos autem pulchris floribus fumus similes,

- " Odorem habentes violarum & parthenii;
 " Et Abba inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 " Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 " Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendunt,
 " Et inter avaros longè avarissimus:
 " Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 " Tu, qui vilior es cane latranti.
 " Morere igitur ob tristitiam: sin minùs, vive abjectus; *
 " Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit."

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes, complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbitem *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fecundissimus,

Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritissimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusi vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebeſtighin*, composuit. Illum enim rex jusserat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtreccionibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulùm expectavisset, neque ullum accepisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محمود زابلی دریاست
چگونه دریا کاترا کرانه پیدا نیست
چه غوطها که زدم اندر ان ندیدم در
کناه بخت منست این کناه دریا نیست

“Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare est liberali-
tatis, usque aded ut nullum in eo littus ap-
pareat! utcunque verò in eo sim immerfus,
margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quâ injuriâ laceffitus *Ferdufi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit idedò acerbissimum poema, quod regis fervulo cuidam tradidit obfignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mœstio-rem, daret ei legendum. Quo factò, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturum: Intereà rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
 بکوي وز گفتار حق وامگیر
 نه نیکو بود حق نهان داشتن
 بخاشاک ایمان بر انباشتن
 بشیری به از شهریار چنین
 که نه کیش دارد نه آیین نه دین
 خرد نیست مر شاه محمود را
 که بینم دلش مانع جود را
 پرستار زاده نیاید بکار
 اگر چند باشد پدر شهریار
 شر ناسزایان بر افراشتن
 بود خاک در دیده انباشتن
 سر رشته خویش کم کردن است
 بجیب اندرون مار پروردن است
 درختی که تلخ است اورا سرشت
 کرش در نشانی بباغ بهشت
 کر از جوی خلدش بهنکام آب
 به بیخ انکبین ریزی و شهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 همان میوه تلخ بار آورد
 وکر بیضه زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طاوس باغ بهشت
 بهنکام آن بیضه پروردنش
 زانجیر جنت دهی ارزنش
 دهی آبش از چشمه سلسبیل
 دران بیضه دم دردهد جبریل
 همان آورد بیضه زاغ زاغ
 برد رنج بیهوده طاوس باغ
 وکر انعی را زراهش دهی
 میان کل آرامگاهش دهی
 بکامش اگر رشته جان کنی
 وکر شربتش ز آب حیوان کنی
 نکرد بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 وکر بچه جغد را باغبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیمن کند شب نهال کلش
 سحرکه دهد جلوه بر سنبلش

چو روزي پروبال پيدا کند
 هه‌مان کنج ويرانه ماوي کند
 حديث پيمبر نکشتست رد
 شود هر شيء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اگر بگذري
 شود جامه تو همه عنبري
 وگر بگذري نزد انکشت کر
 ازو جز سياهي نه يابي دکر
 زبد کوه‌ران بد نباشد عجب
 سياهي نشايد بریدن زشب
 به ناپاک زاده نداريد آميد
 که زنگي به شستن نکرد سپيد
 جهاندارا کر پاک ونامي بدي
 درين راه دانش کرامي بدي
 شنيد ي چو زينگونه راي سخن
 زآيين شاهان ورسم کهن
 نکشتي چنين روزگارم تباه
 دکر کونه کرد ي بکارم نگاه
 ايا شاه محمود کشور کشاي
 زمن کر نترسي بترس ازخدای

خزیدی چرا خاطر تیز من
 نثرسیدی از تیغ خون ریز من

- “ Liberalitatem vide regis istius indigi!
 “ Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum peto.
 “ Non probum est veritatem celare,
 “ Et fidem abjectis fordibus spargere.
 “ Res quævis vilissima melior est tali rege,
 “ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat;
 “ Intellectus non est regi Mahmud,
 “ Video enim animam ejus à beneficentiâ averfam.
 “ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perducî,
 “ Licèt pater sit multorum principum;
 “ Caput improborum hominum efferre,
 “ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
 “ Aut suum filum incurvare,
 “ Aut colubrum in sinu alere.
 “ Arborem, quæ est naturâ amara,
 “ Si in hortum paradisi transferas;
 “ Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
 “ Radicem ejus melle spargas, & puris favis
 “ Naturam suam postremò ostendet,
 “ Et fructûs omninò afferet acerbos.
 “ Quòd si ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
 “ Ponas sub pavone horti cœlestis,
 “ Et tunc, cùm ex ovo prodeat pulvis,
 “ Si præbeas illi grana ficûs divinæ,
 “ Si des illi aquam ex fonte Salsebil,
 “ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
 “ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
 “ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebeſſighîn, Mahmudi pater, servus *Alpteghini*, qui, sub regno *Nuhî Samani*, exercitui *Perſico* præfuit.

- “ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rosas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si noctuæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabri ferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Æthiops lavatu non sit candidior.
 “ O rerum omnium dominator, si purâ fuisses indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ esses liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseüs dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitâsti?
 “ Annon gladium meum sanguineum metuis? ”

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELIQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venustiores poetæ, tum præcipuè florent Asiatici. Picturam ac poesin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuo juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mestissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvissè; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpsisse,

—ὥς δ' ἔσειδεν Ἀγαμέμνων ἀναξ
Ἐπὶ σφαγῇ σείχυσαν εἰς ἄλσος κορὴν,
Ἵππευεναῖε, καὶ μπαλὶν σφεισας ἱαυα
Δακρυὰ προηγεν, ὀμμάτων πεπλὸν προθεῖς.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valdè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus rei exempla quædam subjiciam. Quòd si omnes rerum naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis satis amplam comparavi supellectilem, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequeò à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum lusûs in Oeneo describit * *Chæremon*, tragico-
rum longè venustissimus!

Ἐκεῖτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν εἰς σελήνοφωσ
 φαίνεσθαι μάστον, λελυμένης ἐπωμιδῶ,
 τῆς δ' αὖ χορεία λαγὼνα τῇν ἀριστεράν
 ἔλυσε· γυμνῆς δ' αἰθερῶ θεαμασίην
 ζωσαν γραφὴν ἔφαινε· χρῶμα δ' ὁμῶσσι
 λευκὸν μελαινας ἔργον ἀνταυγείας
 ἄλλῃ δ' ἐγυμνῆ καλλιχείρας ὠλενας,
 ἄλλῃ προσαμπεχθεσά θῆλυν αὐχένα.
 Ἡ δ' ἐκτραγεντῶν χλαυιδῶν ὑπὸ πλῖχας
 ἔδαινε μῆρον, καὶ ξεπεσφραγίζετο
 ὦρας φελοῦσης χωρὶς ἐλπίδων ἔρως.
 ἤπιώμεναι δ' ἐπιπίον ἐλενίων ἐπὶ,

* Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ἴων τε μελανοφυλλὰ συκλωσσαι πτερά,

Κροκὸν δ' ὃς ἡλιωδὲς εἰς ὕψασματα

* Πεπλῶν ἰεῖς εἰδῶλον ἐξομοργνυται.

Quos versûs eleganter, ut semper, convertit *Grotius*, eam sibi vindicans in trimetris licentiam, quam *Nævius*, *Accius*, & veteres tragici sumpsērunt:

Alia jacebat candidas papillulas
Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
Alii chorea lævum nudârat latus,
Nudum fideribus exhibens spectaculum,
Viventem effigiem. Lacteus visu color
Contra certabat umbris nigricantibus:
Monstrabat ulnas alia, & formosas manûs:
Alia obtegebat tenera colli volumina:
Alia disrupto tenuis interulæ finu
Femur ostendebat; arridente gratiâ
Mihi se imprimebat, spem non adducens, Amor.
Et jam voluntur lapsabundæ per inulas,
Jam nigricolores violas populates legunt,
Crocique florem, qui purpureis supparis
Injectus rutilum solis imitatur jubar.

Idem in *Alpheisbæâ* humanam pulchritudinem describit pulcherrimè:

Και σωματος μὲν ὄψις ἐξευγαζέτο

Στιλβέσσα λευκῷ χρωματι διαπρεπής,

* Duo, qui sequuntur, versûs,

Περσῆς δὲ θαλερὸς εὐτραφεὶς ἀμαρακῶς

Δειμῶσι μαλακοῖς ἔξετεινεν αὐχένα,

ad hanc Nympharum descriptionem pertinere non arbitror; sed ad illam, de quâ loquitur *Athenæus*, cùm dicit *Charemonia* in describendis floribus multum esse & copiosum.

Αἶδως δ' ἐπερῖϋθμιζεν ἡπιωτατον
 Ἐρυθρῆμα λαμπρῶ προσθίεισα χρωματε
 Κομαι δὲ κηροχρωτες, ὡς ἀγαλματῶ,
 Αὐτοῖσι βοσρυχοῖσιν ἐκπεπλασμενοι,
 Ξαθοῖσιν ἀνεμοῖς ἐνετρυφῶν φορβημενοι.

Nec omittendi sunt hoc loco versûs, quibus
 Venerem & Nymphas describit auctor poematis,
 quod Κυπρία inscribitur, sive *Stafimus*, sive,
 ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δὲ συν ἀμφιπολοῖσι φιλομειδῆς Ἀφροδίτη·
 Πλεξαμένη σεφανὸς εὐώδεις, ἀνθεα γαίης
 Ἄν' κεφαλαισιν ἰθεντο θεαὶ λιπαροκρηδεμοὶ
 Νυμφαὶ καὶ Χαρίτες, ἀμα δὲ χρύση Ἀφροδίτη
 Καλὸν αἰεῖσθαι κατ' ὄρος πολυτιδάκην Ἰδῆς.

Nec versûs illi de Cupidine dormiente (ex longiori, forsan, poemate libati) qui Platoni ascribuntur:

Ἄλσος ὅ' ὡς ἰκομεσθα βαθυσκίον, εὐρομέν ἐνδον
 Πορφύρεῖς μῆλοισιν εἰκοτά, παῖδα Κυθήρης·
 Οὐ δ' ἔχεν ἰδοκὸν φαετρήν, ὅ' καμπυλὰ τοῖχα,
 Ἄλλα τὰ μὲν δένδρεσσιν ὑπ' εὐπεταλοῖσι κρεμάντο.
 Λύτος δ' ἐν καλυκεσσι ῥόδων, πεπεδημένος ὕπνῳ,
 Εὐδὲν μειδίων, ἔσθαι δ' ἐφ' ὑπερθε μελίσσαι
 Κηροχυτοῖς ἐντος λαγαροῖς ἐπὶ χεῖλεσι βαῖνον.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut modulatius; & vellem profectò plura superessent Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquæ testantur; & Socrati subirascor, qui discipulum suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologia libro, quo vix quidquam inveniri potest luculentius:

Χειματὶ ἡνεμοεντὶ ἂπ' αἰθερὶ οἰχομένοις,
 Πορφυρεὴ μεῖδῃσε φερανθεὸς εἶαρ ὥρη.
 Γαῖα δὲ κυανερὴ χλοερὴν ἐξεψάτο ποιεῖν,
 Καὶ φυτὰ θηλῆσαντα νεοῖς ἐκομισσε πετηλοῖς.
 Οἱ δ' ἀπαλὴν πινόντες ἀξιφυτὴ δροσὸν ἡδὲ
 Λειμωνες, γελῶσιν ἀνοιγομένοιο ῥόδοιο.
 Χαιρεῖ καὶ συρίγγι νομεὺς ἐν ὄρεσσι λιγαινῶν,
 Καὶ πολιοῖς ἐριφοῖς ἐπιτερπεται αἰπολὶ αἰγῶν.
 Ἦδῃ δὲ πλωθσιν ἐπ' εὐρεᾷ κυματὰ ναυται,
 Πνοῖη ἀπήμαντῳ ζεφυρὸν λινὰ κολπῶσαντῳ.
 Ἦδῃ δ' εὐάζῃσι φορεσαφυλῶ Διονυσῶ
 Ἄνδρ' ἐβοτρυνεντὶ ἐρεψαμένοι τριχὰ κισσῶ.
 Ἔργα δὲ τεχνηγνὰ βοηγενεεσσι μελισσαῖς
 Καλὰ μελεῖ, καὶ σιμβλῶ ἐφημεναὶ ἔργαζονται
 Λευκὰ πολυτρητοῖο νεοῖς ῥυτὰ καλλεᾷ κηρῶ.
 Παντὴ δ' ὀρνίθων γενεῇ λιγυφῶνος αἰδεῖ,
 Ἄλκυονες περὶ κυμὰ, χελιδόνες ἀμφὶ μελαθρὰ,
 Κυκνὸς ἐπ' ὀχθαῖσιν ποταμῶ, καὶ ὅπ' ἄλσος ἀγῶν.
 Εἰ δὲ φυτῶν χαιρεσὶ κομαι, καὶ γαῖα τεθῆγῃ,
 Συρίζει δὲ νομεὺς, καὶ τερπεται εὐκόλα μῆλα,
 Καὶ ναυται πλωθσὶ, Διονυσῶ δὲ χορεύει,
 Καὶ μελπεῖ πετεγνὰ, καὶ ὠδινῇσι μελισσαῖς,
 Πῶς ἢ χορὴ καὶ αἰοδὸν ἐν εἰαρί καλὸν αἰεσσαι.

Amant potissimum *Asiatici* hortorum, amoenitatum, ac florum. descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in tricesimâ *Haririi* declamatione:

* مسقط الراس سروج وبها كنت اموج
 * بلدة. يوجد فيها كل شي وبروج

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
 وبنوها ومغانيم نجوم وبروج *
 حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *
 وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
 من راءها قال مرسي جنة الدنيا سروج *

“Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,

“Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.

“Vada ejus fontes cœlestes sunt, & campi jucunda prata,

“Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,

“Amamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,

“Et flores collium ejus, cùm abierint nives;

“Quicunque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi terrestris locus est.”

Et *Abu Dhaher Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي فعدت
 لها من الزهر انجم زهر
 ينشر فيها ايدي الربيع لنا
 ثوبا من الوشي حالها القطر
 كانها شق من شقايقها
 علي رباءها مطارف خضر
 ثم تبدت كانها حدق
 اجفانها من دمايها حمر

“Hortus, quem ornat ros, & in quo

“Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

- “ Induit eum Veris manus
 “ Ornatam vestem, roris guttulis perspersam ;
 “ Anemonæ ejus partim similes sunt,
 “ Super colles ejus, tunicis viridibus,
 “ Partim proveniunt similes oculis,
 “ Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Dawi*,

اما شافيتك روضة دستجرد
 كعقد او كوشي او كبرد
 يطير فراشها ببيضاء وحمراء
 كريج طيّر تاوراق ورد

- “ Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,
 “ Similis aut monili gemmeo, aut ferico, aut pictæ chla-
 mydi ?
 “ Volitant in eo papillones candidi & rubri,
 “ Ceu rosarum folia, quæ ventus dispergit.”

Et *Abu'l Haffan Ali Ebno'l Houssein* de valle
 amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus ;

اذا ذكر الحسان من الجنان
 فحي هلا بوادي ماوشان *
 تجد شعباً يشعب كل هم
 وملهياً ملهياً عن كل شان *
 بروض موقت وخرير ماء
 الد من المثلث والمثنائي *

وتغريد الهزار علي ثمار
 تراها كالعقيق وكالجمان *
 فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
 اصبحابي بدرب الزعفران *

- “ Si quando mentio fiat de paradisi amœnitatibus, heus tu,
 “ age! ad vallem *Marwashîn* accede.
 “ Reperies vallem, quæ omnes mœlestias disperget, recess-
 “ sum, qui ab omni negotio te liberabit;
 “ Cum horto splendido, cum fontium murmure, dulciori
 “ lyræ & tibix notis;
 “ Ubi aviculæ modulantur inter fructûs, quos videbis py-
 “ ropis & margaritis similes.
 “ O quàm dulcis esset hic recessus, nisi me desiderio affice-
 “ rent amiculi absentes in *Darbizafrân*!”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه سي چون آب حيوان
 چراغ لاله هر جانب فروزان
 نسيم صبح كل جبين ايدوب چاك
 صبا نركس كوزين قالمشدي نهناك
 اغاج لر رقصه گرمشدر سبك خيز
 شكوفه اوستنه اولمش درم ريز

- “ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,
 “ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
 “ Aura matutina laceravit rosæ sinum,
 “ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,
 “ Arbores leviter ac celeriter saltant,
 “ Et super flores nummos argenteos (rorem) spargunt.”

Et alius,

حوالي سي سراسر كلستاندر
كلستان جابجا آب رواندر
اوتور مشلر رياحين دست بردست
كلاهن كچ رواتهش لاله مست
سزلمش نركسك چشم سياهي
ادر سزينه مستانه نگاهي

- “Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
“Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
“Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
“Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
“Narcissi niger oculus effulget,
“Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et *Dhafer Elkaddâd*,

وعيشة اهدت لعينك منظرًا
جاء السرور به لقلبك واندا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشهاب مباردا
والنخل كالغيد الحسنان تزينت
ولبسن من اثمارهن قلايدا

- “In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
“Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
“Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
“Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“ Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpissimè etiam turtures gementes describunt;
ut *Abi'lola*,

وحمام العلاط يضيئ فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانفصام

“ Columba nigram habens torquem, cujus os ita angustum

“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare

“ nequeat;

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulsans, violentum

“ amorem, usque eò donec torques dolore subito rum-

“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadensis*,

حييات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عنا كما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تحتن

“ Turtures sylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est

“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram

“ sollicitudinem:

“ Præterea pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, so-

“ litariæ, profectò non viveretis?”

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساويننا ضناء
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturem,

“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;

“ *Æqualis* ei dolore fui, & ille mihi;

“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et *Al Sa'age Al Warák* dulcissimè,

وورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
معني لسري لدها بديع
كاننا تقاسمنا للهي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cujus querelæ me infomnem reddunt,

“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;

“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed

“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;

“ Velut si amorem divideremus,

“ Et illi esset planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعوليننا

فقد شئت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيونا
تعالى نغم مائها للهوم
ونعول اخواننا الطاعنين
ونسعدكن وتسعدننا
قان الحزين يواسي الخرينا

“Tartures *Heraci* sylvæ, amabo, nobis dicite

“Quem defleatis, & ob quem ploretis?

“Sanè nos quoque corda dolore scindimus,

“Et oculi nostri ob mœstitiâ lacrymas fundunt.

“Deus iniquitatem curis puniit,

“Et ploramus ob amicorum discessum.

“Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta precari decet,

“Unusquisque enim mœstus mœstum solatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatoriæ, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantùm hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بيا كه مي شنوم بوي جان از آن عارض
كه يافتم دل خود را نشان از آن عارض

“Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (*vel* spem animæ),

“Inveni etiam notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میگویند
زحسن و لطف پرسی بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpretibus tribuitur,

“ A dulci pulchritudine illius genæ percontator.”

کرخته نافه چین بوی مشک از آن کیسو
کلاب یافته بوی چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sinensis moschi odorem ab illis crinibus,

“ Aqua rosacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بکل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست کل کلستان از آن عارض

“In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,

“ Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam.

بشرم رفت کل یاسمین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam.”

زهر روی تو خورشید کشت غرق عرق
قرار کرد مه آسمان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui sol verecundiæ rore immergitur,

“ Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن
عارض

“ A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
“ Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
præcordia.”

Caput libri *Hamaſa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ fit pernobilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرّمي
ارقت وطال الليل للبارق الومض
حبياً سري مجتأب ارض الي ارض *
نشأوي من الادلاج كدري منزّه
يقضي بجذب الارض ما لم تكديقضي *
تحنّ باجواز الغلا قطراته
كما حنّ نيب بعضهن الي بعض *
كان السهارينخ العلي من صبيره
شهارينخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات منزّه

- بمهمر الارواق ذي قزع مرقض *
 يغادر محض الماء ذو هو محصة
 علي اثره ان كان للماء من محض *
 يروي العروق الهامدات من البلي
 من العرفيم النجدي ذوباد والحض *
 وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
 كنهض المداني قيده الموعث النقض *

Dixit Meliha Al Farammi:

“ Infomnis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset confecta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat):

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperferunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte næro formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & falsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè incedit.”

PARS QUINTA:

CAPUT XIX.

*De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum
Poetis.*

ID quod de poetis, qui *Λυγικοι* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatium duplicetur in
“ iis tantummodò percurrendis, non esse suffec-
“ turum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus scripserunt; inter quos recensentur princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abassi*, & *Almansur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & scriptor illustris *Omadeddin Al Isfabani*, qui historiam Saladini elatissimo dicendi genere composuit, librumque absolutissimum de poetis Arabicis contexuit, *Kberida* خريدة seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epist.

addi possunt *Ebn Khacân*, qui copiosè de Arabum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cujus opus vocatur,

تلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum suavitatibus: & Thaaalebi, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid polito, quidquid etiam elati habeat poesis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè disserit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans Ebn Kelâkes,

ايات اشعار اليتيمة

ابكار افكار قديمة *

ماتوا فعيشت بعدهم

فلذلك سميت اليتيمة *

“ Versûs horum carminum in *Yatimâ*

“ Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“ Mortui sunt poetæ, & vivunt post eos carmina,

“ Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكهيت

حليت seu *vini dulcedo*; auctore *Shehábeddin El Nawági*. Est hic liber Athenæi Δειννοσοφισαίς simillimus, sed meâ quidem sententiâ jucundior, ornator, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراتع الغزلان five *Prata binnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokbteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa præterea de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Kbalfeh* seu *Catib Cbelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclarè tractatum est; & liber admirabilis نهيات العرب وفنون الادب five, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shehábo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porro scriptoris politissimi *Ebni Kbalican* opus

historicum non magis verborum elegantia & ubertate commendatur, quàm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteponendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est profectò liber, qui in omnes Europæ linguas conversus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permuli sunt de poetis Persicis libri uberissimi, sed omnibus præstare videtur opus شاه دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sapissimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi potest cum ex *Lutufii* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زبدة الاشعار inscripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, نابغة *Dlu'l Remma*, ذو الرمة *Nabega*, مهلب *Mohalbal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, alique, & in primis auctores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contingit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Cassim*, cujus liber vocatur *شذور الذهب Auri particulæ*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est fanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μὲν ἔ, καλὸς δὲ.

Quàm eleganter hortum describit:

فمن روضة غناء زخرف وشهها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالشغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقرى وعسجد

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,

“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,

“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,

“ Alique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem :

اذا افتر من جون الغمام بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادته
بدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خد روض سندسي حدايقه

- “ Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 “ Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans
 “ Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 “ Super genam hortuli pictà chlamyde vestiti.”

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno' l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزوراء
 سحرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفه
 فالجؤ منه معنبر الارجاء

- “ Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 “ Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 “ Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 “ Et aër ab eo ambari odorem recipit.”

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdufium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaleddin Balkhi*, cujus perlongum opus, *مثنوي* *Mefnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; historiis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
 اي طبيب جمله علتهاي ما
 اي دواي نجوت وناموس ما
 اي تو افلاطون وجالينوس ما
 چشم خاک از عشق بر افلاک شد
 کوه در رقص آمد وچالاک شد
 با لب دمساز خود کر جفتي
 همچو ني من گفتيها گفتي
 هر که او از همزباني شد جدا
 بي زبان شد کرچه دارد صد نوا
 چونکه کل رفت وکلستان درگذشت
 نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
 من چه کونه هوش دارم پيش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
 کر نباشد عاشق را پروای او
 او چو مرغی مانند بی پروای او

- “ Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,
 “ O tu, qui omnes nostros morbos fanas;
 “ O remedium, auxilium, & præfidium nostrum,
 “ O tu Plato nosler es, tu Galenus.
 “ Oculus terrestris propter amorem in cœlo est,
 “ (Ob amorem) colles saltantes veniunt, & celeriter incedunt.
 “ Labio amicæ meæ si adhærere possem,
 “ Instar argutæ arundinis voces ederem.
 “ Quicumque à sodali suo decedit,
 “ Is elinguis est, licèt centum habeat voces.
 “ Cùm abiit rosa, & defloruit rosetum,
 “ Non ampliùs lusciniæ narrationem audis:
 “ Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,
 “ Dum lux amicæ usquequaque non effulget.
 “ Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas,
 “ Avi similis est, quæ libertate caret.”

Nec verò his solis inter poetas locus est: sua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوري *Anvari*, فلكي *Feleki*, رشیدی *Reshidi*, کاتبی *Katbi*, کرماني *Kermani*, رودکی *Rudeki*, خاقانی *Khakani*, & *Abi'lolæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poësin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus meritò habetur *Jami*, cujus opera sæpenumerò, cùm in *Linguae Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis* nostris, laudavimus.

Sed de poetis hæctenus; fusiùs de iis & copiosius differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accuratè interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum *Ferdusii*, *Amralkeisi* & *Abi'lolæ* versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc *Homeri*, *Anacreontis*, aut *Pindari*.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platoniciâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis differere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm senatum à fœdere cum Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequeo fatis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitæ, truculentæ, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensius deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cùm ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est الدهر seu Tempus nominatum:

فوقهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا
وجزاهم بما صبروا جنة وحريرا
متكئين فيها على الارايك لا يرون فيها
شيسا ولا زمهيرا
ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منثورا

“Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac lætitiā,

“Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & vestibus fe-
ricis:

“In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,

“Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cùm aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod الرحمن seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
feri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

tici tanquam elegantis locutionis normam sibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diffimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod fit huic libro simillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato'lkbo-lafa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

واقبلت سوابق السبول
تجري في مضمارها كالخيول
تتراكم من السحاب
علي وجه عروس السهء النقب
وانهر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

“ Accedebant torrentium fluctûs prævertentes,

“ Currebant tanquam equi in loco pastûs,

“ Et obvolutum est nubibus

“ Cœlum, ut sponsæ facies velo,

“ Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,

“ Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivuli.”

جنات تجري من تحتها الانهار
Ubi ista locutio

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Expofui, ut puto, caufam cur numerosum hoc dicendi genus tam ftudiofè Afatici confec- tentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. Ii funt vel rhetorici, vel philofophici, vel hiftorici. Primum apud Afaticos videtur rhetoricæ ftudium floruiſſe. Philofophiam feriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi hiftoriam Arabicam aut Perficam, folutâ oratione ſcriptam, quæ eſſet valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compoſitionis ſpeciem, quam *مقامة Mekâma* vocant, & quæ noſtræ declamationi videtur eſſe ſimilis. Hujusmodi declamationes primus edidit *Hamadâni*, qui eſt ob eloquentiam admirabilem *بدیع الزمان* *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati funt magnus rhetorum grex, inter quos palma, facilè deferenda eſt *Haririo*. Nihil hujus ſcriptoris ſermone jucundius excogitari poteſt. Incredibilis in illo rerum eſt varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ commendatione quàm ſuis niti elegantiiſ poſſit. Declamationes compoſuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum ſex primas in lucem protulit & notis illuſtravit eruditus, literaturæ Arabicæ feliciffimus indagator, Schultenſius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus, qui appellatur في حكم الطيور والازهار كشف hoc est, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus*. Auctor fuit Ezzo'ddin, qui cognomen الواعظ five *Oratoris*, adeptus est. Argumentum perfimile est Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; sed non flores solùm atque herbæ, verùm aves etiam, prætereà apis, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus venustissimè differentes. Est profectò libellus cùm pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multùm consecretantur, rebus scilicet & argumentis quàm ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter libros philosophicos recensendæ sint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile est quantum delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc genere libri politissimi; Arabicus, à scriptore admirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vocatur,

فاكهة الخلفاء ومفاكهة الظرفاء
وجليس الفضلاء وانيس النبلاء

seu, “ *Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

cetiæ; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatam gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum fanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهد منه الي
درّ ينير عيون العقل في الشرف

“ Quòd si in scientiæ meæ te immergas fluctûs,
“ duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
“ lectûs oculos nobili splendore illumina-
“ bunt.”

Partes complectitur decem:

الباب الاول

في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi
auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني

في وصايا ملك العجم المتميز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Persarum, qui reges suæ ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate superavit.

الباب الثالث
في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero suo solitario, sene religioso.

الباب الرابع
في مباحة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجان

Disputatio viri docti cum angelo malevolo & genio.

الباب الخامس
في نوادر ملك السباع ونديه امير
الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum fodalibus ejus vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس
في نوادر التيس المشرقي والكلب
الافريقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي
دغفل سلطان الافيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل
الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbiis cameli fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين
الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تمّت
ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima.

Alter fabularum liber is est, quem in omnes ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus, & cujus in totâ Asiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philosophi illius Indici بيدپاي *Bidpai* nominati, quas olim composuit, ut Indorum regem دابشليم *Dabshelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Persicè scribitur, & انوار سهيلي seu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in sermonem Turcicum venustissimè conversus, & هيايون نامه seu *Liber augustus*, dicitur. Uterque splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ historiæ; quæ cùm maximè sint inter se dispares, laus tamen pænè consimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inscribitur المقذور في نوايب seu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perspicua*; Turcica, تاج التواريخ sive *Annalium corona*, & Turcarum historiam usque ad regem Selimum complectitur; Persica verò ظفر نامه seu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res gestas continet.

Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parcîus loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabshab* & *Ali Yezdi* nihil dissimilius esse potest: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & efferrum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate suppare fuerunt. Tutius est certè utrique diffidere; & imperatorem illam fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porro ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundiores esse putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quod si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimosecundo, copiosè differuimus.

Reliquum est, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omninò tria sunt, Elatum, Venustum, Tenuc. Misceri quidem potest elatio cum venustate; & cum tenuitate venustas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miscetur. Orationis altitudo & venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione. De conceptu alio * loco diximus: nunc de compositione differendum est. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehensio; velut historiæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته وتدبيره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضاياه الي
لجج قدره تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & sapientiae suæ telam humanarum rerum textit,
“ & è fonte providentiæ suæ in potestatis suæ
“ oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
“ defluere.”

Hoc fenserunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimum oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

‘Ο γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων κ’ Πινδὸν ὄρεας διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγριαῶν καὶ Ἀμφιλοχῶν, καὶ διὰ τῆς Ἀκαρνανικῆς πεδίου ἀνωδὲν παρὰ Στρατὸν πολλὴν ἐς Θάλασσαν διεξίεις παρ’ Οἰνιαδας, καὶ τὴν πολλὴν αὐτοῖς περιλιμναζών, ἀπορὴν ποιεῖ ὑπὸ τῆς ὕδατος ἐν χειμῶνι σκατεῦειν.

Quæ si incisim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentissime utuntur, ideoque verborum ambitus in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

وافتح اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
واناص حدايق آماله بزلال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,

“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,

“ Et hortum spei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit.”

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo
Ἰσοσκελεῖ designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè
æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum,
afferunt pulchritudinem; ut

وجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تاوي اليها الاطيار
ويترنم فيها البلبل والهزار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

“ Amnes in eâ (infulâ) fluere fecerunt,

“ Et posuerunt in eâ arbores,

“ In quas volabant aves,

“ Et in quibus luscinia & carduelis cecinerunt,

“ Cum variis laudationum & precum modis,

“ Evafit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta,
& quasi gemina; sic *Ebn Arabshâh**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهمة
كثير الاسما والالقب غزير الخدام والاصحاب
“ Fuit in sylvâ quâdam leo mansuetus, magno

* In libro Facahato'lkhólafa.

“ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
 “ excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ fervorum ac sodalium coronâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجمال مجارية اذا سمرت حجل النيران
 وصلت القلوب بالنيران وان بسمت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالهجان وان رنت
 هيجت البلابل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعادل

“ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrisit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmulæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, lusciniæ provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri surripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeb*,

* Vide Mekâmah 18, feu السنحازية

حوالي بصره ده بر جزيره واردي بغيث
خوش هوا اول جزيره ده بر بيشه واردي پر
لطافت و صفاء لطيف چشمسار لري هر طرفدن
روان و نساييم جان بخشي هر جهندن وزان
الوان ازهار له هر جانبي ملون انواع اشجار له
هر كناري مزين

“ Haud procul à *Basra* fuit insula auris suavif-
“ fimis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
“ pulchritudine atque amœnitatibus plena.
“ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
“ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
“ dulabantur; coloribus florum unumquod-
“ que latus pictum est; & variis arboribus
“ unusquisque angulus distinctus.”

Adeo elaborata hæc est compositio, ut jure
quæri possit, quid inter eam & poesin interfit:
nam si in versiculos hunc locum distinxeris, sex
feceris versûs, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulistan*,

در عنفوان جواني چنانكه افتد وداني با
خوش پسري سري داشتم و سري بحكم انكه
خلقي داشت طيب الادا و خلقي كالبدر
اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire

“ folet, quemadmodum fcis, cum dulci puel-
 “ lulâ secreta inii confilia, propterea quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti fimilem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin
 admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-
 bo'lmakdûr* subjiciam,

وكان ان ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواع الحكمة زخرفها وازينت
 والاطيار في الازهار ما بين مائة بلبل
 والف هزار قد تشعقت الاسماع واقامت
 السماع واستمالت الطباع برخيم صوتها
 واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decesserat hyemis tempestas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctore, colorata
 “ est, & sponsa hortuli à divinâ sapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè est vestita. Aves inter flores cane-
 “ bant, centum lusciniæ & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propensam reddiderunt
 “ naturam voce modulatâ; & vestigia divinæ

“ misericordiæ terram post mortem ejus in
 “ vitam revocârunt.”

Locutio موتها, & اخذت زخرفها وازينت ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut suprà dixi) plurimas suis libris illigant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Persarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm intèrest: hi plerumque breves sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri potest) servant quandam simplicitatem cum summâ sententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum significationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* est persimilis. *Persæ* verò (quos *Turcici* scriptores imitantur) cùm ornatè & splendide scribere instituant, longissimis utuntur comprehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes prætereà cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Insigne est hujus rei exemplum in libro *Anvâr Sobeili*. Voluit dicere auctor Persicus, “ Adolescentem
 “ formosum puella pulcherrima perditè ama-
 “ bat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc sententiam exponendam utatur.

يکي از ايشانرا که گوشهٔ جہالش عروسان
 بهشترا جلوہ دادی و از تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختي چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سينه را چون
 سينه هدف رخنه ساختي و لب جان بخشش
 بشکر تنک کام دل را چون تنک شکر حالات
 بخشیده

نظم

خرامنده پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کیسو چو مشکین نکند
 زسیمین زنج کوي انکیخته
 برو طوقی از غنغب آویخته
 بران طوق وکوي آن بت مهرجوي
 زهر طوق برده زخرشید کوي

با جوانی زیبا روی مشکین موی سروبالای
 ماه سیمهای شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطای از چین زلفش چون سنبل
 در پیچ و تاب بودند و نوش لبان سهرقندی
 از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

بيت

روي چكونه روي روي چو اقتابي
 زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
 دلبستكي آمده بود

- “ Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponſis ſplendorem daret,
 “ & à cujus genæ nitore ſol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
 “ ebrius ocellus ſagittâ unius obtutûs ſcopum
 “ pectoris, tanquam pectus ſcopi, percuteret;
 “ cujus labium vitam præbens, tanquam ſac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

- “ Delicatè incedens, tanquam cupreſſus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 moſchatum,
 “ A mento argenteo globum habens extenſum,
 “ Sub quo torques à collo pendet.
 “ Super quem torquem & ſphæram templum eſt illud
 amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à ſole rapit.
 “ Cum adoleſcentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, ſtaturam cupreſſo ſimi-
 “ lem, faciem inſtar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cujus cincinnulis formoſi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

“ fiderio juvenes Samarcandii suavia habent
 “ tes labia, tanquam amatorum corda, tu-
 “ multuabantur,

VERSICULUS.

“ Facies! at qualis facies? facies foli similis:
 “ Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo
 plexus & splendidus.
 “ Amoris vinculo colligata est.”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere fatis arbitror dictum. Supereft, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari potest, quam, demtis margaritis & pretiosis vestibus, ipsa commendat simplicitas, Etenim,

Submissa placidè blandiloquens oratio*.

aut nullis aut perpauca ornatur translationibus, sed propriis utitur verbis, & ad sermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis esse & dilucida, ideoque venusto generi subjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeh* proferam,

از امیر شنیدم که شخصی ازجم و یکی از

* Laberius.

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا گشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او گفت که سهاحت
 و جوانمردی عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربتي آب مرا از هلاک خلاص بخشي
 عرب تاملی کرد و گفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنگی می باید سپرد لیکن روا نمیدارم
 که این فضیلت عرب را فوت شود ذکر جمیل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این احدثه حسناء
 عرب را یادگار ماند و آب را بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرگ نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزگار باقی ماند

“ Ex imperatore audivi cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miseriâ (ob sitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictos. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ perpauullulum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac pervulgata gentis*

“ *tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi*
 “ *fiet accessio, si aquæ haustulum mihi concedens,*
 “ *sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,*
 “ *post aliquam deliberationem, Arabem ref-*
 “ *pondisse, Certò scio, si tibi aquam concessero,*
 “ *dulcem mihi animam ob sitim intensam in*
 “ *auras pervolaturam. Sed tamen indignum*
 “ *esse censeo, hanc gentis meæ excellentiam in*
 “ *nihilum redigi. Famam idèò jucundam vitæ*
 “ *fragili anteponeus, & animâ meâ redimens*
 “ *tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-*
 “ *ria beneficentiæ Arabum sit monumentum.*
 “ *Aquam adèò Persæ dedisse, qui ejus haustu*
 “ *à morte liberatus est, & ex hac solitudine*
 “ *incolumis evasit. Hujus facti semper vivit*
 “ *& vivet recordatio.”*

De tribus dicendi generibus hæctenus. Singulas eorum virtutes complectitur liber jucundissimus *شکردان* *Shekardan*, cujus exemplar haud inveniustè exaratum, comiter, ut solebat, mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum, dum vixit, imprimis peritus, Alexander Russel, cujus singularem in me facilitatem ac benevolentiam mirandum in modum perspexeram: opus est *Ebn Abi Hagelab*, venustissimi cùm rhetoris tum poetæ, cujus elegantes versûs in libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinsulsa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictionis quæsitæ illæ venustates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiæ. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δε (Ἐξως) ἡμᾶς ἀλλοτριότητ^ς μεν κενοί, οἰκειότητ^ς δε πλῆροί. τας τοιασδε ξυνόδους μετ' ἀλλήλων πασας τιθεῖς συνιεναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσιαῖς, γιγνομεν^ς ἡγεμῶν, πρωτοτητα μεν ποριζαν, ἀγριότητα δ' ἐξωριζων. φιλοδωρ^ς εὐμενείας, ἀδωρ^ς δυσμενείας. ἰλέως, ἀγαθ^ς, θεατος σοφοῖς, ἀγαστος θεοῖς. ζηλωτος ἀμοιροῖς, κλητος εὐμοιροῖς. τρυφης, ἀρροτητος, χλιδης, χαριτων, ἡμερης, ποδ^ς πατης. ἐπιμελης ἀγαθων, ἀμελης κακων, ἐν πονῳ, ἐν φοβῳ, ἐν λογῳ κυβερνητης, ἐπιβατης, παρασατης τε και σωτηρ ἀριστος.

Idem in Phædro:

Νη την Ἥραν καληγε ἡ καταγωγῃ. Ἡ τε γαρ πλάταν^ς μαλα ἀμφιλαφης τε και ὑψηλη, τῇ τε ἀγνε το ὑψ^ς και το συσκιον παγκαλον, και ὡς ἀκμην ἔχει της ἀνδης, ὡς ἀν εὐωδесаτον παρεχει τον τοπον. ἡγε αὐ πηγῃ χαιρεσατη ὑπο της πλάταν^ς ρεῖ μαλα ψυχρῶ ὕδατ^ς, ὥσγε τῷ ποδι τεκμηρασθαι. νυμφων τε τινων και Ἀχελωε ἱερὸν ἀπο των κηλων τε και ἀλαλματων εἰοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὐ βεβαι το εὐπνῆν τῇ τοπῳ, ὡς ἀγαπητον τε και σφοδρα ἡδῶ. θερῖνον τε και λιγυρον ὑπῃχει τῷ των τετλιγων χορῳ παντων δε κομψοτατον το

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam ‡ Demosthenem, se reprehendere non vident ;

της ποας ὅτι ἐν ἡρέμα προσαντες ἱκανῇ πεφυκε κατακλιναντι την κεφαλὴν παύκαλως ἰχειν.

* Isocrates in 'Αρειοπαγίτικῳ.

Ἔοικατε γὰρ ἔγω διακειμενοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἀπασας μὲν τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ Θρακίης ἀπολωλεκοτες, πλείω δ' ἢ χίλια ταλάντα ματὴν εἰς τῆς ξείας ἀπανηλωκοτες, πρὸς δὲ τῆς Ἑλλήνας διαβεβλήμενοι, καὶ τῷ βαρβαρῷ πολεμίοι γεγονοτες.

Idem in alio loco,

Ἀπῆλλαξε τῆς μὲν πενήτας τῶν ἀπορίων ταῖς εὐεργεσίαις καὶ ταῖς παρὰ τῶν ἔχοντων ὠφελείαις. τῆς δὲ νεωτερες τῶν ἀκολασίων τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις. τῆς δὲ πολιτευομενης τῶν πλεονεξίων ταῖς τιμωρίαις, καὶ τῷ μὴ λανθάνειν τῆς ἀδικήντας. τῆς δὲ πρεσβύτερης τῶν βραδυμίων ταῖς τιμαῖς ταῖς πολιτικαῖς, καὶ ταῖς παρὰ τῶν νεωτερων θεραπειαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pulcherrimo ad Demonicum,

Ὅσοι μὲν ἐν πρὸς τῆς ἑαυτῶν φίλης τῆς προτρεπτικῆς λόγους συγγραφοσι, καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειροσι, ἢ μὴν περὶ γε το κρατισον της φιλοσοφίας διατριβοσιν. ὅσοι δὲ τοῖς νεωτεροις εἰσῆγγονται μὴ δὲ ὦν την δεινότητα την ἐν τοῖς λόγοις ἀσκησασιν, ἀλλ' ὅπως τα των τροπων ηῃτη σπῆδαιοι πεφυκεναι δοξοσι' τοστω μαλλον ἱκεινων της ἀκονοντας ὠφελωσιν, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ λόγον μονον παρακαλωσιν, οἱ δὲ καὶ τον τροπον αὐτῶν ἐπανορθοσι. διοπερ ἡμεῖς, ἐ παρακλησιν εὐροντες, ἀλλὰ παραινεσιν γραψαντες, μελλομεν σοι συμβελεειν ὦν χρη της νεωτερης ὀρεγεσθαι, καὶ τινων ἔργων ἀπεχεσθαι, καὶ ποιοις τισιν ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, καὶ πως τον ἑαυτων βιον οἰκονομεῖν. ὅσοι γὰρ τῷ βίῳ ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, ἔτοι μονοι της ἀρετης ἴφικεσθαι γνησιως ἡδυνῆθησαν.

Ibidem.

Τῆς κακῆς εὐ ποίων ὁμοία πείσῃ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας κυνάς σιτιζοσιν. Ἐκείναι τε γὰρ τῆς δίδοντας ὥσπερ τῆς τυχοῦντας ὑλακτεσιν. οἷτε κακοὶ τῆς ὠφελέντας ὥσπερ τῆς βλαπτόντας ἀδικῶσιν.

† Aristoteles.

Ἐκ μὲν Ἀθηνῶν ἰγὼ εἰς Σταγειρὰ ἦλθον διὰ τον βασιλεα τον μεγαλ. ἐκ δὲ Σταγειρων εἰς Ἀθήνας διὰ τον χειμῶνα τον μεγαλ.

‡ Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphronē, de Philostratis, de Xenophonte Ephesiaco, & reliquis, qui σοφισταί nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: “Est igitur hæc, iudices, non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.”

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivos, meâ quidem sententiâ, fatis amplius, & fontem patefeci diutissimè obstruatum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum absit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac modicè tantùm instructos impellere atque incendere; quòd si quem meo hortatu ad hoc argumentum uberiùs ac limatiùs tractandum accessisse intellexero, fatis magnum laboris mei fructum videbor percepisse.

Τῇ τε πολλῇ βοηθεῖν οἶεται δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτῆ λαβεῖν, τὸτο καὶ γὰρ πειρασομαὶ ποιεῖν. Hæc tamen, potiùs temerè quàm consultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

APPENDIX.

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI
TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, experrectus conscendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defossam; fodiunt servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: prætereà inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex referari jubet, ac membranam inclusam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accersitur interpres: perlegit tacitè, mox, “Thesaurum, ait, “invenisti auro & margaritis pretiosiore,” tum jussu regis, legit quæ sequuntur.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Hufbenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumerabiles, ad usum regis Indiæ perillustreis, & imperatoris eximii *Dabshelim*, hoc in loco deposui: quippe quòd præfagitione quâdam divinâ thesaurum hunc occultum ab illo inventum iri sciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc testamentum idcirco collocavi, ut cum hos thesauros intueator, quos erit sine sollicitudine adeptus, expergiscatur, & compertum habeat, non esse sapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, sed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impensius amare, summæ esse stultitiæ: præsertim cum opes ac possessiones copiosissimæ similes sint mutuatae suppellectili, quæ diversorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant similitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs sustinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

*Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.*

Felicissimus regum is est, cujus fama ob justitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum posterì sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirum illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeoque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponsa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cùm aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minimè credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque insidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentix contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amoveat. Propterea quod nihil illis sit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut sarmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis, inquit poeta, cujus ardore homines urantur, nisi continuò restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitia & concordia totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminae sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi finat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaſo

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latine ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permul-tis hujus libelli locis dicendum est.

nasce, aut argentum posse in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi finat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remissè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam affectus sit, fluere atque avolare patiatur, eam semel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissa nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prope-rationis temeritate deductæ miseræ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

fræna ne avertas : quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi semel feceris, questus quid proderit ?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi finat. Verùm ubi confociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive apertum ex hac focvâ perfugium videat, illud confestim rapiat necesse est. Præterea illorum malitiosas voluntates prudenti consilio & simulatione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur*. Et aiunt sapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, sic dolis atque insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes*.

VIII,

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obrectatores atque invidi moliuntur. Porro autem blanditiis ac malitiosis assentationibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem babeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias ; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae & atrocitatis erit plenissimum : te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit.*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjectorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbiteriam mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari siverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinem recedant.

Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injustum animi impetum in terram deprimas.

X.

Ab omni maleficientiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirco vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos eniteat. *Si benefici fitis, vobismet benefacitis.*

Quòd si benignus sis, largâ benevolentiae vicissitudine compensabere, sin minùs, acerbiores habebis malevolentiae tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm se in res minùs decoras & congruentes immerferint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum predici delicatorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dediticit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia.

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adcò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & faciliùs victoriam ab hostibus reportat, quàm centum exercitùs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteratores procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tamdiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & fictos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentie viri sæpissimè malè multentur. Quòd si ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggerata calamitas. Ministri regis fidi sint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi sint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimia ægritudine ac mœstitiâ, velut cœno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapientes viros videmus, infani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi solent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis noctibus inter ruinosas domos in fœdissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristitiâ domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur.* Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentia; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructûs expectatos allaturas. *Neque enim potestas ac dominatio necessariò præstantiam sequitur, sed à providentiâ divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perillustis hos apologos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficisci debet, in quem hominum patrem exilem descendisse memoriæ proditum est. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

A R A B S,

SIVE

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cælum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, &, Mirum est, inquit, quod narras, ac portentis simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tùm demùm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliá* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregiè tingant; sed eos à poesi alieniffimos esse persuasum habeo. Sermonem *Latinum*, tuo hortatu, teque usus adjutore, didici; spem enim dedisti poetas complures elegantiffimos legendi, sed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quasdam elegias, & *Virgilii* nobiliffimum poema, quod, meo judicio, poesis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quàm in urbe *Româ* ortos fuisse? Tum *Britannus*, Ipse, inquit, judicabis; recitabo enim versiculos quosdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latine* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit Arabs; sed cave quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiam igitur à poetis heroicis: Sanè, si placet, inquit alter; sed ullumne habes poetam, quem cum *Ferdusio* compares? Unum, inquit, atque alterum; sed palma *Miltono* facilè deferenda est; cujus poema epicum, quod inscribitur *Paradisus Amissus*, ab omnibus meritò celebratur; istius poematis recitabo exordium:

“ De hominis primâ inobedentiâ, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cujus mortalis gustus
 Attulit mortem in mundum, omnesque nostras misérias,
 Cum amissione *Edeni*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amœnam sedem,
 Cane, cœlestis musa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audiui magis insipidos. Versûs autem? imò, ne sērmō quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad Lyricos. Ecquem proferre potes cūm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Coulcium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paulò ante citavi, Miltonum: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fenestram dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cūm *Arabs* adhuc impensius rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir Britannus, iambos quosdam citabo *Popii* nostri, poetarum Anglorum, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

" Tremat *Sporus*—Quid? res illa ferica,
Sporus, merum illud coagulum lactis afinini!
 Vituperium aut iudicium, cheu! potest *Sporus* sentire?
 Quis difrumpit papilionem in equuleo?
 Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium luti, qui foetet & pungit."

—Ohe, inquit *Arabs*, define, si me amas: hæc-
 cine poësis dici potest? Prætereà ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc
 cùm dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROŒMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cùm esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantùm ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græcæ Λειμων, seu *Praetum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematiis quibusdam partim à me scriptis, .
partim è Latino & Anglico sermone conversis,
quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ
vicesimum sunt composita. Hæc in brevia ca-
pita dispertire malui, quàm, ut mos est, confusè
atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos
vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevo-
lentiâ prosequatur, omnino est rogandus. In
animo erat, plura capita, viginti minimùm, edi-
disse, sed studiis aliis sum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus.

TRES erant præcipui Græcæ tragædiæ scriptores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidius, quàm disputatione longissimâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus Anglicis *μονολογίας* Græcè conversas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakespeareo*, secundam ex *Addisono*, deprompsi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis; secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ se manu interfectorus esset; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, post visum à se patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πνευτων μυριαδες υπηκουον
 Ευδυσιν ήδη πηματων λελησμεναι ;
 Πως, ἴπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτατε ερωταίς,
 Φυσεως τιθγνε, πως ποτ' ἐξεπληξα σε ;
 Ὅτ' ἐκ ἐμοις ἐφιζανων ελεφαροις ἐτι
 Ἐπιψεκαζεις μειλιχον ληθης δροσον ;
 Τιπὶ αὐ πνευτων ἐν μελαντειχει γεγη
 Μαλλον δυσσομοις διφθεραις κεκαλυμμενῶ
 Εἰς ὄξυφωνων ἐμπιδων κεισαι φοφον,
 Ἡ πλυσίων μεμυρισμεναις ἐν πασασιν
 Ἐπ' ἀργυροφανης πορφυροσρωτε λεχθς
 Εἰς εὐδρος φορμιγίῳ ἱμερτην ὅπα ;
 Ὡ νηπιοφρον, τιπὶ ἀρ' ἐν πινωδεσι
 Ναιεις θανυσων σιδασι, και λειπweis θρονόν
 Ὡς φρεριον ψοφωδες ἢ κωδωνιον ;
 Ἀρ' ἐν ἴφ' ἴσθ λαίλαπι σροθεμενη
 Κοιμας ἀκαματον ἀνδρος ὄμμα ναυτικῃ,
 Κεκαρωμενον σροφαλιγίῳ βαρυβρομῃ σαλθ,
 Ὁσηνικ' ἐν τυφῶνι πολυκελαδῷ ζαλης
 Ἀελλοποδες ἀγθσιν ἀνεμοι κυματα,
 Και βοσρυχηδον ἀσπετον σφιγίθσ' ἀλα,
 Λακισα βαντιζοντες ἀφρω λαιφεα,
 Αἰδην δ' ἀρ' αὐτον δεινός ἀνεγειρει βρομῶ ;
 Δυναιο δητ', ὦ δαμμωνων ἀδικωτατε,
 Τοιαδ' ἐν ὥρᾳ τῇδε θελγειν πημονας ;
 Εἰτ' εὐγαλην νυκλος ἐν γελασμαίῳ,
 Συν ποικιλαις ἰυγξί, συν θελκτροις αἶμα,
 Ἄμελειν μοναρχῃ ; Μακαρες ἐσε, ποιμενες-
 Διαδημαλοφορον ὕπνος ἐ τερπει καρα.

CATO.

Οὕτως ἔχει. και καρτα τάνδυμματα
 Πολλη γ' ἀναγκη τάπο σε τάρσειν, Πλατωνῶν.

Ἐπαξίως γὰρ εἶπας, ἀξίως δὲ καὶ
 Ψυχῇ, σὺ πάλαν ἐλπίσας· ἔχεις κακῶν,
 Φιλὴν τ' αἰεὶ ἀνάλῃψιν τὴν εἶς,
 Μὴ εἰ ψευδομαντὶς, εἰ γὰρ αἶν θεοθεν φυσίῃ
 Ἀνδρῶν ἀπάντων ἐμπεφυκυῖα φρεσὶ
 Ἐρψείεν ἀναδῶσα μὴ κλιπαεῖν εἶον.
 Ἄλλως τε μή τις εἰκασείεν αἶν ποτε
 Ἀφθαρσίαν, τί χρεῖμα γλυκυπικρὴν βροτοῖς;
 Μακρὰ γὰρ ἡμῖν ἐστὶ ὁδὸς πορευτέα,
 Μακρὰ κελευθὸς ἀτλάται ποιεῖς ἐτι
 Χωρὲς ἀφρίζομαι γ', ὅποι' οἰκηματα;
 Πρῶτον γε πάντα κεῖτ' ἰδεσθαι ζυμμετρα,
 Ἄλλ' ἐπαναβλήδην στεγὰ καὶ περινεφέλα.
 Εἰ δ' εἰσὶν ὅστις τὰν βροτοῖς λεύσσει παῖθι,
 Ἄλλ' ὄντα γε ζυμπάσα σημαίνει φυσίς,
 Βλέπει μὲν αὐτὸς ὡς τὸν εὐσεβῆ βρότων,
 Ἄπας δ' ὅν αὐτὸς αἶν κεκτὶ, εὐήμεροι.
 Ποι γὲν τόπων; καὶ πῶς; ὁ Καίσαρ ἐτόσι
 Τὰ σκληρὰ κραινεί, καὶ μοναρχεῖ τῇ χθονί.
 Ἄλλ' ἀρκετὸν τογ'. ἔλθε δευρὸ μοι, σφαγεύς
 Ἐλθ', ἐυλαβήθητ'. ἐρβῶτω μὲν ἐκπόδων
 Βιὸς εἰς ἑωτὸς, ἱρβῶτω δ' ἀμείτρον κακόν.
 Ὡ δίσσα θανάτῃ καὶ θανάσιαις ἡδεα
 Τῶδ' ἄνδρες ἱλπίς. διγίανω γ' ὅμῃ δυοῖν.
 Τὸ μὲν αἶν τὸν ἄνδρα τόνδε δια ταχὲς κτανεῖ,
 Πάλιν τοῦδ' αὐτίς αἶν εἰς δουρὶ τροφάς.
 Ὡ θανάτε, θανάτε, σὲ τί μοι μέλον κυρεῖ;
 Δεινὸν τογ' ἔχει δεινόν. εἰ γὰρ αἶν δεμάς
 Θάνῃ, μὲν γε μηποτ' αἶν ψυχῆς θανόι,
 Ψυχῇ δὲ φασγανὸν γελῶτ' ὀφλισκάνει.
 Φθίνει μὲν ἀστρῶν φῶς, φθίνει δὲ χηλὶς,
 Παθῶσιν ὅλλοι σκληρὰ πρὸς κακοῖς κακὰ,
 Διασκεδὰ τε πάνθ' ὁ παναλαστὴρ χρόνῳ,
 Καὶ μὴν ἰπαυχῶ τῆσδε τῆς λήθης ἀπο
 Σὲ βλάσανθ' ἄνθρωπος ὡς, λαμπρεῖν ἐτι *

HAMLETUS,

Το ξην, το μη ξην. θυμῷ ἰνδοίη μαλα
 Εἰτ' ἂν ποιοῖ τᾶμεινον οὐ χων ἡσυχως
 Ἐν νῆϊ κυματοπληξ' ἀελλαια εἶε,
 Εἰθ' οὖν ἐρεμβση χεῖμασσαιμενῷ λαιλαπι,
 Σχεθων τ' ἀδειμωσ οἰδμα πορφυρης ἀλῶ.
 Ὁ θανατῷ ὑπνος, εἰ πλεον. ληξις θ' ἅμα
 Παντων, ὅσ' ἐστὶ, δυσφατων ἀλγηματων,
 Ὅσῳα γε σκισειδεσι ἐροτοῖς παρᾶ.
 Ὡ πολυποδητον τερμα και φρενι γλυκυ.
 Ὁ θανατος᾽ ὑπνος᾽ ὑπνος; ἀλλ' ἴσως ὄναρ.
 Δακεδυμον ἐστὶ τοδε. το πως γ' εὐδῆσομεν
 Τα πρῶτ', ἰπειτα το πῶς ὄνειροπολησομεν,
 Ἐπει το πηλε πλασμα τετ' ἐλειψαμεν,
 Πολλης χατίζει φροντιδῷ. τετῃ χαριν
 Τας ἄλλοτ' ἄλλας ἀλγεων κτυπειν ῥοας
 Αὐτως ἱωμεν. εἰ γὰρ ἐτις ἂν παῖδοι
 Πονησ μεν ὑγρας ἀαατες, πονησ δε γῆς,
 Φθονεριων ὁδονθ', ὑπερηφανων σεμνην ὄφρυν,
 Τὸ τ' ὄξυ κεντρον ἱμερῃ δυσιμερῃ,
 Τα δεινα πεινίας, δειν Ἄρης, δεινα χρονῃ,
 Λιμῃ, νοσῳ, και τᾶλλ', ὅσ' ἐστὶν, ἀλγεα,
 Ἄ περιεφευγεν ἀριθμον, εἰ τις ἂν φερων
 Τόσας ἀνίας, οἶδα γ', ἡσυχίαν ἱχοι,
 Ληγειν περ ὧν οἶος τε παντοίων κακῶν
 Ἡ ξιφιδιον γ' ἀψαμενῷ ἢ την ἀγχονην,
 Εἰ μὴ φοβῷ δυησ ὀπισθοφανησ τινῷ,
 Χῶ χωρῷ ἀσκοπῷ, εἰ γ' ἀπ' ἐχ ὁδοιποροῖς
 Νοςῷ πᾶρ' ἔποτ', ἂν παρῃσι τημασι
 Στεργειν διδάσκοι, καὶ προσεξευρειν τα μη.
 Οὕτω γε φροντις δειλιαίνει τας φρενας,
 Οὕτω γε και προσωπον ἀνδρείας καλον
 Δια φροντιδ' ὥχρον γινεται, δια φροντιδα
 Ῥοῃς μεγίστων παρατετραπτῇ πρᾶγματων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγράμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potiùs ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογίας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de Agathonis osculo, quod apud A. Gellium prolixè admodùm Latinis dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere volumus:

Cùm fervens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os aiebat
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi potest,

Cùm dulci teneam morfu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ *Græcorum* ἐπιγράμμασι fi-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Verficuli, quorum initium Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod composuit summi ingenii vir mihique peramīcus, ipsius rogatu sunt converfi.

AD MUSCAM.

Διψαλεη, φιλοκωμε, τανυπτερε τερπσο μυια,
 Τίρπεο νεκταρ᾽ ἐβ γευσάμενη πομαΐῳ.
 Συμπιε, συμπιε, μυια, και εὐσεφανοῖς κυπελλῷ
 Ἐκροφες βοτρυων τον μελιφυρλον ὄπον.
 Δει σ' ἄρ' ἰϋφροσυναις λαδικηδεσι θυμον ἰαινειν,
 Μεχρις ἰα βιοτε τεσμ' ὀλιγοχρονοιον.
 Ὡσπερ ἴμος βιῶ ὦκα, τεος βιῶ ὦκα πεφευγε,
 Κεισομαι αὐτὸς ὁμως και συ μαραινομενῳ.
 Καί γαρ ἰς ἐξηκοντα παρελκομενον λυκαζαντας
 Ἐν θερῳ ἀνθρωπων, ε' πλεον, ἰσι βιῶ.
 Ἐξηκοντ' ἔτεων ταχεως παραμειψεται αἰγλή,
 Ἐκφευγει δ' ἡῆς ἀνθεμον, ὥσπερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πινε, μυια,
 Συμπιν' εὐραθαμειγλῳ ἰκ κυπελλῷ.
 Οἶνον δη σοι ἀφειδεως ὀπαζω,
 Εἰ πασαν βανιν ἐκροφειν δυναιο.
 Δρεψαι χρη βιοτοιο καλ' αῶτα,
 Ἐξανθει βιος ὦκα κάκμαρανθη.
 Ὡσπερ τᾶμον, ὁμως το σον μινυνδα
 Ἀκμαζει θερῳ ἡδυ κάποδνησκει.
 Ἐν σοι μεν θερῳ ἔσιν, ἐν δε κάμοι,
 Εἰ κεν δις τριακοντ' εἴη παρσχοι,
 Ὡν ἡῆσιον ἐπην ἀμειψεῖ ἀνθῳ,
 Ὡς ἐν μακροτερον θερῳ δοκησει.

AD LUNAM.

Δίζαμαι καλὰν Ἀμαρυλλίδα. μιμνε, σέλαινα,
 Μιμνε δι' ἀργυρεῶν ἀδυφάτης νεφελῶν.
 Οὐ σε, θεά, καλέω, φιλοπαννυχῶ· ἤνυτε λήσσης,
 Ἄνδρος ἐρευνασας ἰχθὺν χρυσοφόρον,
 Οὐδ' ὥς νυκτιλοχῶ· δορυθάρσους υἱὸς Ἐνυχῆς,
 Δαῖον ἐν λοχμαῖς αἶμα λιλαιομένη·
 Κόλπον ἐρωλομανῆ τις κεν διεπλήξεν Ἐριννυς;
 Χεῖρ' ἀμεινάντων ἔχει μελιχομητὶς Ἐρως.
 Οὐδ' ἐπὶ κλεμμά σεω. γλυκύ μειδίωσ' Ἀμαρυλλίς
 Οὐκ ἀέκθεσά φιλὰς ἀμπεῖταισσι * χαρίτας.

AD GLYCEREN.

Ἦνιδ', ὅταν δακρυῶν τεγχεῖς ῥανιδεσσαὶ παρειαί,
 Κεῖται ὁμῶς, Γλυκερὴ, παντ' ὀλοφυρομένα.
 Μηκετ' ἀηδονίους ἐλελιζομένη· διαφυλλῶν
 Εἶαρι ὧν ἰεὶ τὴν πολυθρήνον ὄπα.
 Αἰθερὶ κυανέων νεφελῶν ἐπικινδύναται ἄχλυσ,
 Συμπαταγεί δ' ὁμβρῶν ποικιλοθρόνους κελαδῶ·
 Αἰ κρηναὶ θρήνησι, καὶ εἰδομένον κελαρυζει
 Ῥωγαδὸς ἐκ πέτρης δακρυοῦεν ῥέεθρον.
 Οἰκτροὶ σχιζέσσι καὶ αἰ κῆραι ῥοδοπηχεῖς
 Συν δεινῶ μαλακῇ τὴν πλοκαμιδα γοῶ.
 Ἄ Γλυκερὴ γλυκοέσσε, σε πῶς ἡλγυνεν ἀνὴρ,
 Ἦν εἴ βεβλήκει χρυσοβέλεμνῶ· Ἐρως.
 Δακρυὰ πανδακρυτά, τι πάντα δύνασθε λαινεῖν,
 Πλὴν κόλπον σφέτερον δευόμενον ψεκάδι;

* Sappho.

ἑταῖ· κἀντα, φίλα, καὶ βλεφαρῶν ἀμπετασὸν χερσίν.

AD SPEM *.

Ἀγανοῦλεφаре παρθεν', ἥτις ἱμερον γλυκυὺν τρεφεις,
 Ἐν ῥοδοισι μαλθακοισιν, ἐν δ' ἰοῖς ἀνθοσμιροῖς
 Ἐλπις, ἥ φερεις ἱρωτας, ἥ φερεις εὐθυμῖαν,
 Ἦτις ἀθλοῖσι τερψιν, ἥ κακοῖς θελγηματα.
 Ἐλπις, ἱμερῶ τιθῆνῃ, δαιδαλευτρία καλῶν,
 Ἦδεως φενακισασα τῶν ἱρωμένων φρενας,
 Μετρίως γλυκεῖα παρθεν', ἥδε γλυκυπικρῶ ποτε,
 Ἐλθε δευρο μειδιασας', ἐν δ' ὄνειροις μείλιχοις,
 Δος με χαιρεῖν, δος μ' ἱρωταν, δος με δητ' εὐδαιμονεῖν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio.

ΗΟC, quod sequitur, Εἰδυλλιον, cūm essem olim, Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicā: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσίς ἡ Κολυμβήτης.

Εἰδυλλιον.

Λευκιππὴ κυανοφρυγὺς ὑπὸ ῥαδινὴν πλατανιστον
Κλινθῇ, κείτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοινησίῳ Ἀμυνταῖς,
Συν τ' ἀγανὴ φιλοτῆτι καὶ ἡμερτοῖς ὄαροισι.
Χῆ νυμφὴ μαλακὸν τὸν ἰστυλὸν ὠδ' ἀγορεύει.
Πρὸς Ἐκυπρίδῃ, φίλῃ κῆρε, λιγυρδογλῶ πλαγιαυλῶ
'Ἦδυ τί μοι πνευσσον. τίνα κεν τίνα μῦθον αἰδείης;
'Ὡς φάτο μείδιον' ὁ δὲ λείριον τι γελασσας
Χεῖλεα παρθενικῆς δις καὶ τρίτον ὕγρα φιλήσῃ.
Καὶ τότε Κασαλίας Μῆσαι λιπὸν ἀργυροδίνῃ
Νάμα, λιλαιομέναι νῆς ἡμεροφώνῃς ἀκῆειν,
'Ὅς τοδ' ἰωῖ μελίσεν φίλικον μελιγῆστῳ μολῶν.

Χρυσίς ἰσπλοκαμῇ λιπαροχρὸς ἤρατο κῆρε
Εὐρύαλῃ χαριεντῇ, ἢ ἔδνα, ἢ μά σε, Κυπρί,
Λαδῶν καλλιδόναξ χαροπώτερον εἶδεν ἰφθόν,
Λαδῶν, ὅς μετοπισθε κοραῖς ἰχθίς ἰγεντο.
'Αλληλῆς δὲ φιλήσαν, Ἐρως δ' ὁ χρυσοφαεννός
Πνευσεν ἰω' ἀμφοτεροῖς ὁμαλὴν φιλοτῆτ' αὐτμην.
Εὐρύαλ' ὠλοῖτο πῶθῳ, κῆρης ῥοδόεσσης.

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιωνντε τε μαζω
 Παπῳαινων μηλοῖιν ἰοικοτ' ἐρευθόμενοιιν.
 Ἦδε κρη τον παιδα περιγληνωμενη ἄβρον
 Ἴσθη την πλοκαμιδα φερωνθ' ἀπαλοις ὑακινθῳις.
 Ὡμοισιν ἔστρευδον ἐπιρῥεισταν ἱεραννοῖς,
 Καὶ χειλὸς ἀμαρυγμα, καὶ ἀνθεμοεντας ἱελος
 Οἶα γναμπῶα σελίνα περι κροταφοῖς χνοαωντας.
 Ἦστο κυλοιδιωσα βελεὶ δεδμημενη αἰνω
 Ἰμερβ, ὅς κ' αὐτῆς ὑποδαμναται ἑριανιωνας.
 Οὐδε τοσον Παφιη κερσον Κινυραο φιλησε
 Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰδαλίῳ πολυμηλῳ,
 Ὅσπον ἀρ' Εὐρυαλβ, Χρυστι, ξανθοτριχῶ ἦρας.
 Οὐδ' Ἰδῆς ἔτω Ζεὺς τηκετο ἐν κορυφῇσι
 Πτοηδεῖς χάρισιν Γανυμηδεῶ εὐχαιταο.
 Ἦδῳ μεν ἐκ λιβαδῶ πινειν ἡλεκτρινὸν ὕδωρ,
 Ἦδῳ δε την πωτυος λεωτα ψιθυρισμαθ' ἰεῖσῃς
 Ἐν ῥόδεοις ἀντρε το μεσημῆρινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Ἦδῳ δε καὶ φιλεειν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Ἦδῳ φαγειν μελικηρον. ἰαινετο δ' ἑ φρενα κερης
 Οὐδ' ἱζης λιβαδῶ πινειν ἡλεκτρινὸν ὕδωρ,
 Οὐδ' ἀρα την πωτυος λεωτα ψιθυρισμαθ' ἰεῖσῃς
 Ἐν ῥόδεοις ἀντρε το μεσημῆρινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Οὐδ' ἀρα καὶ φιλεειν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Οὐδε φαγειν μελικηρον, ἀφ' ἑ καλῆ ἦρατ' ἀντρε.
 Οὐδε οἱ ἡλακατη φρενας εὐαδεν, ἑ καλαθισκος,
 Οὐδ' ἱερὸν κερκῖς φιλεριθῶ δωρον Ἀθηνῆς,
 Ὅσσα τε παρθένικαις οἰκυφέλεσσσι μεμηλεν.
 Τεῖγαρ Χρυσουθεμῖς μαλα μιν νεμεσιζετο μητῆρ
 Ἴσον ὅτ' ἑ δυνατό κρεκεμεν. καὶ δημοτῖς Ἰνω,
 Ἦ τ' εὐήλακατῶ Γλυκερῆ, καὶ Λαμπῖς ἀδελφῆ,
 Αἶν' ἰπικεστομενσαι ἰπιλλισαν ἀλλυδῖς ἀλλῆ,
 Ὡς μαλακῇ γλῆνῃ; φευ, το τρυφερον γλυκυμηλον,
 Ὡς λαλεῖ ἡ τλημων; οἶα ἔλεπει αἰνοθρυπῶ;
 Ναι, ναι, Χρυσιδιον γλυκερον τεκος, οἶδ' ὃ δονεῖ σε.
 Ἦ σ' αἰλεις μεσσην ἀνα νυκτῖα καθευδεμεν οἶην.
 Ὡς ἀρα νεικεισθῖν ἀμοιβადῖς. ἡ δε σεσηρος
 Καὶ γλυκυ μειδῆσασα ταδε κλυεν, ἑ δ' ἀλεγίζεν.
 Ἰλλλακι δ' ἀμειδῆσα πολυρῥοδον ἐν λειμῶνα

Ὅη εὖν λιγυρῇ μολῶν κρηφίζεν ἱρώτα.

Και ποτε δαιδαλεῇ φωνῇ τοιαυτὰ μελ. ζεν.

ὦ φιλε παι, Πειθὲς χρυσωπιδῶ ἡδὺ μελημα,

Εὐρύαλε, γλαυκῶν Χαρίτων θαλῶ, ἡδὲ Κυθῆρης

Θεσπεσίον δαιδαλμα μελιφρόνῶ, ἡ σε Θαλία

Και νυμφαὶ Παφίαι, καὶ κῆραι μηλοπαρεῖοι

Ἐν τε ῥόδοις θρεψάν, καὶ αμαρσάκῃ. ἐν τε κρινοῖσιν.

Εἶδε κ', ἴμον μελετήμα. ποσὶν σε γε κικλησκοίμι,

Και σε κε συμπλεξάιμι γαμηλῇ ἐν φιλοτῇ

Ἄ δειλῇ. τί κε ταῦτα λίλαιεαι; εἰ δέδιαις γε

Μη τοδ' ἱπῶ Ζεφυροὶ φορεῖεν εἰς βάτα μητρός;

Ἢ μὴ καὶ πτελεσαι κε τεὸν λαλεοῖεν ἱρώτα.

Ἄλλα τί κεν δέδια; ξυγὸς νόμος ἰσθ' ὕμεναιε.

Και τί γ' ἐγὼ κεν ἀνυμῶ, ἱρημίας ὠδε λιπωμένη;

Κρημ' ἀρα παρθένας ῥόδον ἀχρᾶσαντον ἱρυσθαι;

Ἄλλ' ἱράμαι. φεύγει δ' ὄναρ ὡς μαλακαίποδῶ ἡδῆς

Αἶγλη λειριθεσσα, καὶ ἱρπεί γῆρας ἀμορφον,

Γῆρας ἰϋπλεκτὴ βότρυν λευκαῖνον ἱφείρας.

Δειμ' ἀρα θυμὸν ἱρῶσιν ἰαινέσθαι μαλακοῖσι.

Δευσ' ὕμην, ὕμεναιε. συδ', Ἀρτεμι, μὴ νεμεσσα μοι,

Και σύ, θεα, φιλοπαις. σε δὲ βέκολω ἔνδυμῳ

Λατμῇ ἐνὶ χλοερῆς ἐχέσθαι λέγῃσι καθευδεῖν.

Ἄλλα δός, ὦ Λητῆς θυγατερ, δός μ' ἡ γαμῆσθαι

Ἢ θανέειν. Κῆρες δὲ κ' ἴμον τεμνοῖεν αἵτρακτον,

Πρὶν σε, παρθένη, νόμον ἀγνοτάτον παραΐναιεν

Νοσφί γαμβ. ναι, τῆτο, θεα, τελεσάιμι νόημα.

Ἢ, καὶ πορφυρεσσα κίεν χλωρῆς διαλοχμῆς,

Βῇ δὲ μελαμψηριδῶ ἱπ' ἡΐονος Λαδωνῶ.

Ἢ μὴν κείνον ἱμελλε παρῆσιν ἐκ ἀδιάνταις

Ἀΐρειν τὸν ποταμόν, καὶ μὴ φρενα δῆρον ἰαινείν.

Εὐρύαλῶ γὰρ ἔκει διανηχέτο ναματι δεινῷ

Καλὸς, ἱαρ θ' ὄροων, καὶ ἐν ὕδασι λυμνὸς αἰθρεν.

Ἢ δὲ κορὴ παπταίνει διαπλατάνῃ βαθυφυλλῇ

Αἰδομένη γλῆνῃσι ῥοδοχρῶα κολῶν ἐρήβει.

Ἰμερτῷ δὲ ποδῷ κατατῆκετο, ἥτε λευκῇ

Ἡελίοιο χιῶν καταλείβεται ἀκτινεσσίν.

ὦ ὀλιγοχρῆσιον τερψίς. σοὶ δ' αἰὲν ἀνιῇ

Πικρὴ παρμεμῆλωκε καὶ ἀργαλεὰ μελεδωνή.
 Οἰδμασι γὰρ μεγάλα μα πολυγναμπῶισιν ἰρεῖσθῃ
 Αἰφνιδίον, ποταμῷ δ' ἰοιδεῖ μῆνατο λαίλαψ.
 Εὐρύαλε τριφίλητε, σὺ δ' ἐν δινήσι κεκμηκώς
 Λινοπαθὴς μαλεραῖς εἰλίσσεται, ἔδε σ' ἀεργον
 Νυμφαὶ ἀκκλητοὶ λιμνητίδες, ἀλλὰ γὰρ, αἱ αἱ,
 Ἐς εὐθὺν ἤρειπες ὕγρον ἀναβλύζων μελαν ὕδωρ.

Παχυνθὴ δὲ κορὴ πικρὴ βέβλημενὴ αἴτῃ
 Ὡς ἰδὲ τεθνεῖωτα νεον, γοερώ δ' ὀλολυγμῷ
 Ὡς ἴμε δειλαιτῆν, σοναχίζ', ἀπὸ δὲ βλεφαροῖν
 Δακρυὰ μυρόμενοιν θερμὰ ἔλκε πομφολυγες ὥς.
 Τίλλε δὲ τῆς πλοκαμῆς, ὀλοφύρετο δ' ἡΰτ' αἰῶν
 Χλωρῆς θυγατρὶ Πανδίου, ἥ διαφυλλων
 Παιδ' Ἴτυν, αἶεν Ἴτυν, γλυκεροῖς μινυρισμοῖσι κλαίει.
 Ἄλλετο δ' ἐς ποταμόν. τοδ' ὕδωρ ὅσσ' αἰμφικαλύψεν.
 Ἄλλ' ἱερὴ βελήφι περιφρον, Ἀμφιτριτῆς
 Ἀντι κορῆς θνητῆς νυμφῇ Νηρηΐς ἐγεντο,
 Ἐν τε εὐθὺ ποταμοῖο συνήντητο τῷ χαριεντι
 Εὐρύαλῳ, θεῷ ὄντι ἀγχεῖ, καὶ μιν ἱεράνη
 Δωτῷ, καὶ Μελιτῇ ῥοδοχρῶς, καὶ Μηλῆς ἀγαυῇ
 Καὶ Γλαυκῇ χαριτοβλεφάρ, χαροπῇ τε Γαλήνῃ
 Καὶ μαλακῇ Γαλατεῖα, καὶ Εὐνικῇ βαθυκολῷ
 Θρεψαν ἐπ' ἀργυρεῷ κλισμῷ ῥόδοις ἐν αἰώτοις,
 Χεῖλεσι νεκταρεῶς ῥαδαμιγλᾶς ἐπίσῃξασαι.
 Ἐνθα γὰμψ Χρυσὶς κεχαρτημένη Εὐρύαλοιο
 Μιτρήν λυσάτο πρῶτα, λέχει χρυσῆς Ἀφροδίτης
 Γαμβρόν προσπυξασα, καὶ ἄβροις χεῖλεσι χεῖλῃ
 Ὀλίψε, περιπλεκτοῖσιν ἀγαλλομένη μελεεσσιν.
 Ὡς φάτο Κασαλιδῶν νυμφῶν γλυκὺς ὄρνις Ἀμυντᾶς,
 Ἦδη συμπλέξας ῥαδινὴν ἰνὶ πηχεῖ κερῆν,
 Ἀμβροσίαν φιλοτῆτα πνεῶν ψιθυρισμοῖσι λεπτοῖς.
 Λυσιμέλες δὲ κατὰ βλεφαρῶν ὅτε κῶμα καταρῖει,
 Ἀμφῷ ἐπ' ἀλλήλων κολῶσις κνωσσοῦντες ἱρᾶσαι
 Ἀμπαυνοῖ μελὴ Κυπριδὸς κεκμηκοτά δωροῖς.

CAPUT IV.

De Comædiæ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem superessent *Menandri* comædiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant Athenæ ipsæ magis Atticæ: ut de illo dici possint, quos de Lesbiâ poetriâ citat *Addisonus* noster, è *Phædri* fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cùm sint reliquæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comædiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad *Menandri* verecundio rem suavitatem accessisse non puto. Equidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex *Adelphis Terentii*, qui maximè *Menandrum* imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivæ vitæ humanæ descriptione, è *Shakespeareo* sumptâ, qui nonnullis in locis *Aristophani* similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. Συρ.

*Δημ. Φευ τῶμον ἀθλιον καὶ, ὡς ἔχοντο· ἀν
Ἐμε προσαρκεῖν μηδεν. ὃ γὰρ εἶδα πᾶ*

- Ἄδελφος ἴσιν, ἔδε πῶς τεκῶ πόνει
 Καπτεῖται πῶν, ὡν ἀντεκυρσ', ὁδοιπορῶν
 Οὐκ ἀγροῦ' εἶναι τῶτον εἰρηκῶς κυρεῖ.
 Μὴ ἔ τ' αὐτ' ἀρεσκεῖ. μὴ γὰρ ἀλλὰ κακῶς ἴχω.
- Κτῆ. Παι, ἡμι, παι. Σ. τι φῆς. Κτ. τι δαι ζῆτε γερων;
 Συρ. Καὶ καρτὰ σε γε Κτ. τι δαι; βαβαῖαξ. Σ. αὐ, σιγα.
- Δημ. Πῶς ἂν τοῦ' εἰῆ; δηλονοτιῆ καὶ κακῶ
 Φυσὶν σχεδὸν πεφῆνα καὶ κακῆμενῶ.
 Ἔμε παν ταρᾶτῆι; πᾶντα διαλυμαίνεται,
 Ἔγωδα πᾶντα, πᾶν μόνῳ φερῶ βαρῶ.
- Συρ. Οὐχ οἷός εἰμι τὸν γεροντὰ μὴ γελαν,
 Ὅς γ' ἔδεν εἰδῶς πᾶνθ' ἰφῆσιν εἰδέναι.
- Δημ. Ζητῶν ἀδελφὸν αὐτῶ ὥθ' ἔληλυθα.
- Κτῆ. Παι, παι. Σ. σιγα. μελλῶ ρ' ἰγῶγε πᾶνθ' ὄραν.
- Δημ. Κοψῶ θυραν. ἰατῶται δὴλῶ παρᾶ.
- Συρ. Καὶ μὴν μα τὴν Δημητρεᾶ. κᾶν ἔτῶς ἔχοι
 Οὐδεὶς ταλαιπωροῖτ' ἂν, ὡς ἰγῶγε περ.
 Δελῶ περ ὡν μεμψὶν δικαίαν μεμφομαι.
- Δημ. Πῶς' ἀτῆα; λῆξει καρτὰ λῆρον ἔτοσι,
 Ἄτ' εἶπες, ὡ' γὰθ'; ἀρ' ἀδελφὸς ἰνδόν; Σ. ᾶ.
 Μὴ σκωπτε μ'. ὡ' γὰθ'; ἀτῆται. Δ. κακῶς γ' ἴχεις;
- Συρ. Πονηρῶ ὕγε καὶ παμπονηρῶ ὡν ἔρωτων
 Ὡς τῶδε τᾶνδρῶ, εἰτα παρᾶθεν τινός
 Ἔχει παταξᾶς πυξ δυσωνυμὸν καρᾶ.
- Δημ. Πυξ; παρᾶθεν; παταξεν; ἔ μαινοῖο γε;
- Συρ. Οὐκ ἂν ἔλεποις ὡς πᾶνεργὸς ἔτοσι
 Σὸς παῖς γε μὲ ἔξεκοψε τῶ γναθῶ δυῶ;
- Δημ. Τι γὰρ; Σ. ὡς ἰμῆγε ταῦτα δρᾶν πεισαντος. Δ. ἔ
 Σὺ γ' ἀρτὶ ναιεῖν αὐτὸν εἰπας ἀγροθὶ;
- Συρ. Ναι, δεσποτ', ἀλλὰ βατῶν αὐτὸν ἔλεπον
 Τὸν ἀγριοποιὸν κομποφακελορῆμονα.
- Δημ. Εὐ, γενναδᾶς. Σ. πῶς; Δ. πῶς γὰρ ἔχι γενναδᾶς,
 Φυσὶν κατεικασθεῖς γε καὶ εἶον πατρὶ;
- Συρ. Ἄλλ' ἂν σιγᾶν μαθοί, σαφ' οἶδ'. Δ. εὐ, παιδιόν.
- Συρ. Γελοῖον. ὅς δὴλῃ λαρυγ' ἂν ἔκτομοι
 Μολὶς ἀντιλεγεῖν οἶε τε, μῶν ἔτος καλὸς;
- Δημ. Καὶ φερτατὸς γὰρ. ἀρ' ἀδελφὸς οἰκοθὶ;
- Συρ. Ἔγωδα. κακ' ἂν πῶς τοῦ κυρεῖ φρασῶ.

- Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, κακεργε; Σ φημ' ἔγω.
 Δημ. Καὶ μὴν παταξαίμ' ἂν γναῶν σε τήμερον.
 Συρ. Ἐῖ ῖ ῖ ῖ ῖ. τοπον φρασω, κὲ τῆνομα.
 Οὐκ οἶδα γὰρ καὶ πῶς; Δ. τοπον ῥ' εὐδυσ, λεγε.
 Συρ. Ἀρ' οἶσθα δῆπν πανδοκευτρίαν κατω;
 Δημ. Πῶς εἰ γάρ; Σ. ὥς ἂν τήνδε παραβαίης ὕδον,
 Καταντες, εἰσορων ἂν ἀντικρυς τυχοῖς,
 Κάκει σε. Δ. ποι δὴτ' ἂν τραποίμῃ μ'; Σ. ὥς ἀνὼ
 Σχεδὸν προσηλθες ῥίπτε καὶ συ σαυτον. ἐς
 Τὴν δεξιὰν ἔλεπτοῖς ἂν αἰσος τε θεων.
 Κάκει γενωπος ἐς' ἀπ' ὀμματων προσω.
 Δημ. Οὐκ οἶδα. Σ. μυρρίνωνα πανυ παρ' εὐσκιον.
 Δημ. Ἀνοδ' γὰρ. εἰτα πῶς περαιωθήσομαι;
 Συρ. Ναι, ναι. τις ἂν μωρον μ' ἂν ἐκ εἰποι κλυων.
 Αὐθις ἀπαξαπαντα σοι μελλω φρασειν.
 Βαδισεα γ' ἐς πανδοκευτρίαν παλιν.
 Ἀρ' οἶσθα τάνδρος Εὐκρατε γε; Δ. πῶς γὰρ εἶ;
 Συρ. Τῆτον ῥα παραῖας εἰς ἀριξεραν ἴτω
 Κατωθεν. ἀλλὰ μὴν ὅταν λυκοκτονῷ
 Θεε παρηλθες, αὐθις εἰς τὴν δεξιαν.
 Πρυη πυλὴν δ' ἵκειν παρα κρήνην πανυ,
 Βλεψείς μεν ἀρτοπωλιον, τὰ δ' ἀντικρυς
 Τε τεκτόνος, κάκει κασιγνήτος πονεῖ.
 Δημ. Τίη γε δρα ποθ'; Σ. ἀτῖα νιν κλιντήρια
 Ποισιν κελευει, συμμετρα γυν ὥς πινειν.
 Δημ. Πινειν ταχ' ὕμας; Σ. ἀρα μὴ εἰ καλῶς ἔχει;
 Δημ. Πausσαι λεγων χρη. θάτῖον ἂν βαδισεα.
 Συρ. Γελοισιν. ἀπολοιμην ἂν εἰ μὴ δῶς δικην.
 Ἐγὼ τι ποιήσω; τε γὰρ εἰκοτος περα
 Ἀπεσιν Αἰσχίν' το δειπνον τῆτοῖ
 Ἡμελλε καίειν. χῆ τραπεζ' ἐσηρετο.
 Ὁ Κτησιφων δ' ὕλως ἐμῶτι μαινεται.
 Ἀλλ' ἐνδον εἰμ' ἀπαντα σι λληθδην καλᾶ
 Περικυλισων μοι δαψιλῶς. κ' οἶνος ῥοφω
 Ἡμαρ παρελξω τογε γλυκυτατον ἥρεμα.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθαπερ βιοτες πασιν δηπε τοις ανθρωποις διακειται,
 Πας σκηνοβατει και κωμωδει πας τις κωμωδιαν ανηρ.
 Ἄλλα γαρ ὡς το θεατρον παραβαν πρωτον το βρεφος προλογιζει,
 Και παππαζον, και τραυλιζον, κ' αiei χαμαδις πτερυγιζον.
 Κατα χελωνης βηματι παιδιον ὡς φροντιστηριον ιρπει,
 Στωμυλλομενον και βιβλοφορον, κ' ηρω σιλβου ερευθει.
 Ἄλλα κινυρομεν τοτ' ερασης, κ' οικη θριγκοισιν ερεισθεις,
 Νυκτωρ αδει παρακλαυσιθυρον περ επισκυνιον γε κορισκης,
 Κ' αυτην ιματιων θωπευει δαπαναισιν ποικιλομορφων,
 Μηπωγ' ομβρων, μητ' αν χιον, μητ' αν νυκτ μελετωμη.
 Δασυπωγων μεν επειτα λοχαγ μεγα τι στρατιον τ' ιπιορκει,
 Και δοξολογει πολλα μεν εν γη πολλα δ' εφ' υγρα πιτυλευσας,
 Αiei δυσκολ, αien αγροικ, κ' αiei τα σπλαγχν' αγανακτων,
 Καιει ζητων επι τε ξιφε φημης κλεος εικελονειρον
 Ποτνιω δ' αρα πωγωνι δικαστης γαστριωδης και παχυκνημης,
 Και μυτιωτων εμπλησαμενος, των τ' οψων, των τε λαγωνων,
 Ἐπι τοις αλλοις σεμνοπροσωπει και τη γλωττη πολεμιζει.
 Ἰποκωφον δη και σφηκωδες, λημων τε γεροντιον ερπει,
 Και ποπυζει κ', εide προ πολλε κεκραξιδαμαν, πανυ γρυζει.
 Δραμα παλιμπαις πρεσβυς κλειει σεμνον τοδε και τερατωδες
 Χωρις ελεφαρων, χωρις οδοντων, χωρις δηπε βιοτειας.

Anno Ætat. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedièrunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subjungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magister fuit: in horum secundo *Sapphûs in Venerem* notissimum carmen sum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam exposui: id verò, quod *ad Lælium* inscribitur, missum est, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus fororibus latrunculos luforios ex ebore atque ebreno tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
Mater, cæruleis edita fluctibus,
Quæ grati fruticeta accolis Idali,
Herbosamque Amathunta, & viridem Cnido
Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
Quæ nunc, Tænariâ immitior æsculo,
Mœrentis Licinî follicitum melos
Ridet. Non liquidæ carmine tibix,
Non illam Æoliis illacrymabilem
Plectris dimoveat, lenis ut arduam
Cervicem tepidum flectat ad osculum.
Quantum est & vacuis nectar in osculis!
Quod si carminibus mitior applicet
Aures illa meis, si (rigidum gelu
Te solvente) pari me tepeat face,
Te propter liquidum fonticuli vitrum,
Ponam conspicuo marmore lucidam,
Te cantans Paphiam, teque Amethusiam
Pellam gramineum ter pede cespitem,
Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
Cingam, tunc hilares eliciam modos:
At nunc me juvenum prætereuntium,
Me ridet comitum cœtus amabilis;
Et ludens puerorum in plateis cohors
Ostendit digitis me, quia langueo
Demissis oculis, me, quia somnia
Abrupta haud facili virgine faucium
Monstrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
Seu Joci mater, tenerique Amoris,
Seu Paphi regina potens, Cyprique
    Lætior audis,

Linque jucundam Cnidon, & coruscum
Dirigens currum, levis huc vocanti,
Huc veni, & tecum properet soluto
    Crine Thalia.

Jam venis! nubes placidi serenas
Passeres findunt, super albicantes
Dum volant sylvas, celeresque versant
    Leniter alas.

Rursus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
Dulcè subridens facie, loquelam
Melle conditam liquido, jacentis
    Fundis in aurem.

“Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,
“Lucidis venanti oculis amantes?
“Cur doces mœstas resonare lucum,
    “Care, querelas?

“Dona si ridet tua, dona mittet;
“Sive te molli roseos per hortos
“Hinnulo vitat levior, sequetur
    “Ipse fugacem.”

Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
Pectus ingratae rigidum Cerinnæ
Lenias. Et te, Venus alma, amore
    Torfit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata fororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
    Fluctus, vel celer undâ
    Ganges auriferâ lavit,
Læli, si mea sit dives opum domus.
Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
    Servo carmina blandis
    Nympharum auribus insolens,
Quarum tu potior pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiolem amat
    Musa, utcunque puellæ
    Pulfas Æoliæ fides.
Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditor, quæ bicoloribus
    Armis conspiciendæ
    Bella innoxia destinant,
Qualis propter aquas aut Lacedæmonî
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
    Cornicum manus albis
    Nigrans certat oloribus.
Cur non sub viridi ludimus ilicis
Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
    Ridens Lydia pulchris,
    Et saltare decens Chloë:
Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me testudineis aut Venerem modis
    Dicente, aut juvenilis
    Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Cœli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ teçta peto Chloës,
Et labrum roseo neçtare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deferuit furor,
Et telum facili decidit è manu.
Nec deliçta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ viçta Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inscribitur *ad lavacra Palladis*, versibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poetæ de comâ Berenices πομπήτιον verterat. Nos autem, anno ætatis decimosextimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saluum viridantium
Filix, genus Inachi,
Virginum chorus adfit huc,
Huc adfit, tenerum albulo
Cespitem pede pellens.

Audion? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio, nemus ævium
Funditùs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turba, P'alladis in fide.
Eja, flexile timulâ
▼oce concine carmen!

Non Minerva priùs lavit
Quàm suâ roseâ manu
Mollicella latufcula
(Perfundens gelidâ jubas)
Despumârit equarum;

Et perterferit aurea
Colla, myrteolum gerens
Causape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, sub aimos.

Huc adeste, puellulæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (meles
Dulce tibia fuccinit)
Haud amaracinum adfit:

Odit Pallas amaracum;
Haud adfit speculi nitor,
Pallas haud speculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Finxit inspiciens comas;
Nec decora politulum
Consultuit orichalcum,

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Transmovit Cythereia,
Ad glabrum speculi vitrum;
Usquequaque renidens,

Pallas haud ita : scilicet
 (Quales per cava Tænari
 Gemellæ juga stellulæ)
 Gramina, & pede pervolat
 Intactas levi aristas.

Quin abhinc aditum refert,
 Dum, velut fylûæ comæ,
 Crinis luxurians fluit
 Hic & hic bene-olentibus
 Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
 Ora floridula & genas
 Haud minùs rubet, ac rosæ
 Vel flos purpureæ teres,
 Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea casta, sis;
 Audin' audin' ut integræ
 Succinant tibi virgines,
 Ne lavatum aliorsum eas?
 Prodeas, dea casta.

Prodeas, dea casta, sis;
 Pedes, innuba, transfer huc:
 Huc veni: huc refer ægida:
 Et ferrugineam arduæ
 Cassidis quate cristam.

At cave, upilio, bibas
 Has aquas hodiè; cave,
 Vacca, tute fitim leves:
 Urnulam fer, aquarie,
 Fontes ad Phryfadæ.

Nempe defilit è jugis
Muscosis hodiè Inachus;
Flosculos, viden', irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Pastor, tu quoque nudulam
Decernas cave Pallada.
Ecquisnam, (miser ah miser!)
Te cernet, dea, nudam?

Pandite ostia, januæ:
Interim organicis modis
Suave nescio quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite ostia, valvæ.

Olim nympha, puellulæ,
Castæ perplacuit deæ;
Mater Tirefiæ, integræ
Mentis, & viridissimo
Ufa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec sol vesperi amœnior
Caræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
 Suræ tegmina cereæ
 Tollens, lavit in undulis,
 Frigerans ubi temperat
 Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
 Pestilentia retulit
 Æstas pulverulentior:
 Et silentium amabile
 Montis densa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
 Multo cum cane, non sine
 Centeno hæduleo, genas
 Vix lanugine vestiens
 Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
 Ac tostus site guttura,
 Ad sacrum laticis caput
 Proh pudor! tulit haud bonum
 Haud bonâ alite gressum.

At pudoricolor dea
 " Ecqua te mala mens, ait,
 " O miselle puer, rapit?"
 Dixit; ille adeò tremens
 Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
 Genua succidere: artubus
 Sensim obrepere flammula:
 Et tractim auriculæ sono
 Tintinare suopte.

Tum puella, " Quid inquit,
" Quid facis, dea, quid geris?
" (Me fugit ratio mea)
" Ecquid commerui? mihi
" Filium malè perdis,

" O fontes, nemora, & lacûs
" Puri, O mons Heliconeus
" Non amabilis amplius.
" Occidunt puer, ah puer,
" Candidi tibi foles.

" Ah femel, femel occidit
" Lux tibi: & cadis immerens,
" Immerens cadis, ultimi
" Flosculus velut hortuli
" Supperatus aratro."

Talis per falicis comas
Infolabiliter melos
Integrans lacrymabile,
Absumptos Ityli dies
Daulias gemit ales.

At subrifit amœniter
Compellans dea virginem,
Flere define; quid gemis?
Tandem molliculærum, age,
Siste lacrymularum.

Define: ecquod enim feras
Commodi haud bene noscitas;
Quid fies, nympa? licet tibi
Dulci amaritie tuos
Temperare dolores.

Filio sed enim dabo
Longum aruspicium tuo,
Unde quem sibi, quem tibi
Sortem dii dederint sciat
Augurarius audens.

Hoc ut dixerat, annuit ;
Approbantior annuit
Alma progenies Jovis.
Jam redis, dea, jam redis :
Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ ;
Serta spargite, virgines :
Proin tu casta domos, dea,
Argoas ope sospitans
Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS
EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingeni
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulcissima,
Seu *Suada* mavis five *Pitbo* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide :
Mihi fit, oro, non inutilis toga,
Nec indiferta lingua, nec turpis manus !

END OF THE FOURTH VOLUME.

Printed by T. DAVISON, Whitefriars.
